

új IFJÚSÁGELMÉLETI
FOLYÓIRAT

ifjúsági
szemle

VI. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
2008 TÉL
WWW.UISZ.HU

Szerkesztőbizottság

Beke Pál
Bíró Endre
Bodor Tibor
Földes György
Gábor Kálmán
Gazsó Ferenc
Herczog Mária
Hunyady György
Kozma Tamás
Nagy Ádám
Spéder Zsolt
Stumpf István
Tibori Timea
Vajda Zsuzsa

www.uisz.hu

Kiadja az Új Mandátum Kiadó

Lapterv **Petrovics Iván †**
Tördelőszerkesztő **Krauter Tamás**

E számunkat **Halász Iván**
fotói díszítik.

Felelős kiadó **Németh István**
Olvasószerkesztő **Nemeskéry Artúr**

Szerkesztőség:

1143 Budapest, Francia út 33.

Tel./fax: (+36-1) 221-8099

E-mail: szerkesztoseg@uisz.hu

A lappal kapcsolatos észrevételeket
a velemenys@uisz.hu címre várjuk.

Szerkesztőség

Társfőszerkesztők **Pillók Péter**
Székely Levente

ISSN 1785-1289

Támogatóink

Rovatok

Ifjúsági közélet **Pillók Péter**
Ifjúság és társadalom **Székely Levente**
Ifjúság és környezet **Diósi Pál**
Életmód-élethelyzet **Szabó András**
Kitekintés **Bíró Edith**
Kölcseyné Balázs Mária
Szerkesztőségi titkár **Ladencsics Virág**

Tartalom

Lectori Salutem! / 5

Ifjúsági közélet

Nagy Ádám

**Ifjúsági munka,
ifjúsági szakma, ifjúságügy / 7**

Szabó András

Ifjúsági munka a szocializációs térben / 25

Ifjúság és társadalom

Zugló Ifjúsági Cselekvési Terve / 35

Ifjúság és környezet

Ságvári Bence

**Az IT-generáció – Technológia
a mindennapokban: kommunikáció,
játék és alkotás / 47**

Horváth Ágnes

**Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés
ajánlott központi programja / 57**

Életmód-élethelyzet

Perényi Szilvia

**Sporttevékenység és az értékorientáció
összefüggései fiataloknál / 71**

Kitekintés

Kertész Anna

Miben más? – recenzió / 85

Összefoglalás, szerzőink / 90

Summary, Authors / 93

Lectori salutem!

A hatodik évfolyamba lépő *Új Ifjúsági Szemle* mára az ifjúsági szakma meghatározó, elismert fórumává vált. A megtett utat olyan útjelzők szegélyezik, mint a Civil Ifjúsági Éves Jelentés, amely eljutott az Európai Unió döntéshozóihoz is, vagy a legendás Ifjúsági Szemle és az utód közös konferenciája, vagy az ügyet felkaroló közméltóságok megnyilatkozásai a lap hasábjain, és a sort még bizonyára folytathatnánk.

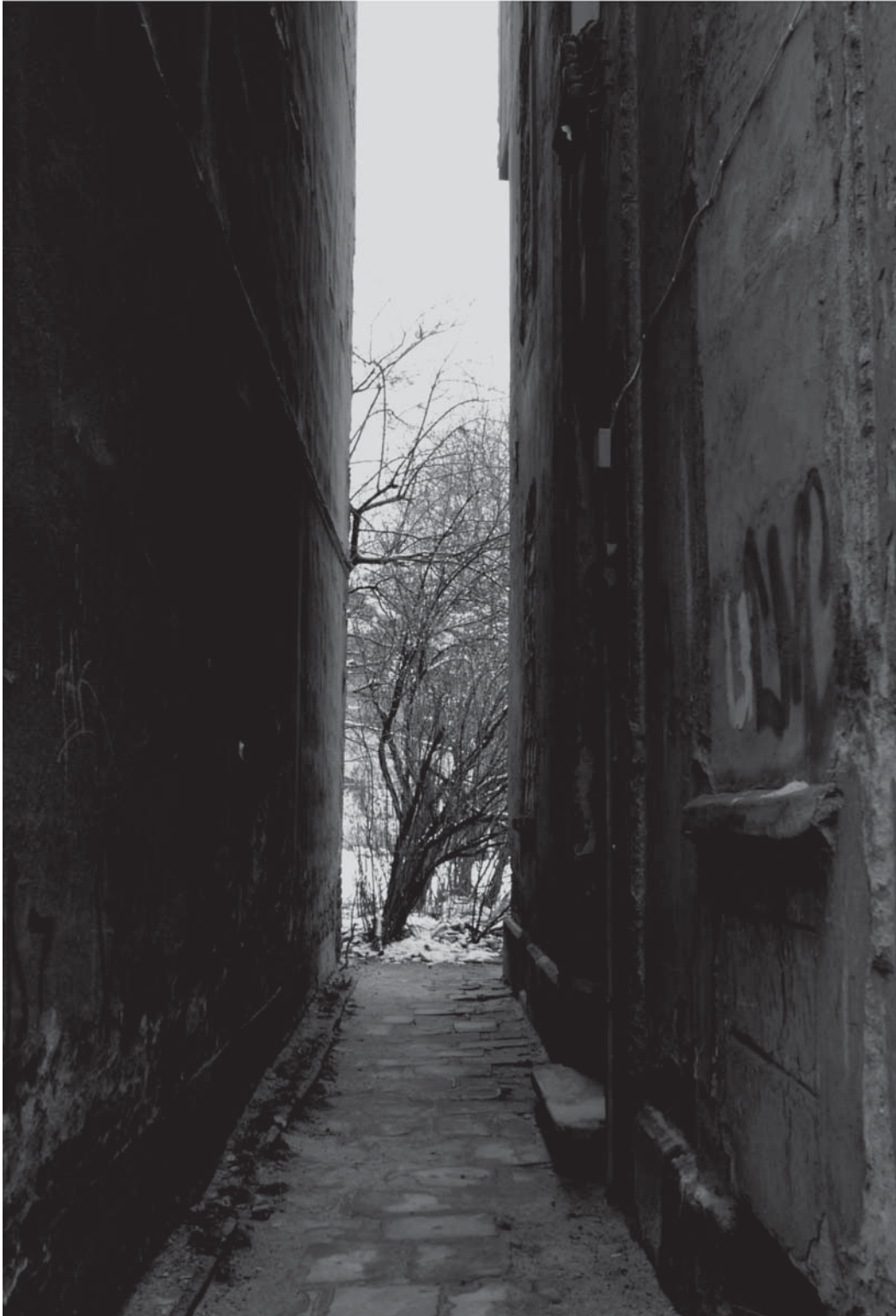
A 21. szám újabb mérföldkövet jelent az *Új Ifjúsági Szemle* életében: az eddigi főszerkesztők – Bauer Béla, Nagy Ádám és Komássy Ákos – után a szerkesztői feladatokat új társszerkesztői páros látja el.

Fontosnak tekintjük a hagyományok folytatását, a társfőszerkesztői forma megtartását, a pontos megjelenést és a színvonalas lapszámokat egyaránt. Az elért eredményeket – így a nemzetközi citációs indexben való szereplést – meg kívánjuk őrizni, emellett növelni kívánjuk az egyes lapszámok hozzáférhetőségét. Ennek érdekében célul tűztük ki, hogy az *Új Ifjúsági Szemle* jelen legyen mindazonokon a színtereken és fórumokon, ahol a potenciális érdeklődők és olvasók megfordulhatnak. Ennek egyik fontos csatornája az internet, ezért elengedhetetlennek tartjuk a www.uisz.hu újraindítását, továbbfejlesztését. Terveink szerint a régebbi számok anyagai hamarosan teljes egészében hozzáférhetővé válnak az *Új Ifjúsági Szemle* honlapján.

Célul tűztük ki az *Új Ifjúsági Szemle* pozíciójának megerősítését, tematikájának kiterjesztését. Teret szeretnénk engedni a piac és közvélemény-kutató intézetek által ifjúsági témában készült kutatási eredmények, továbbá az ifjúsági szakma számára a mindennapi munkában fontos módszerek és eljárások bemutatásának.

Az *Új Ifjúsági Szemle* korábbi főszerkesztői megálmodták és a nehézségek ellenére sikerre vitték a lapot. A feladat és a kontextus – jól tudjuk – nem könnyű, de mindent megteszünk azért, hogy az eddigi hagyományokra épülő, mégis megújuló lapot szerkesszünk:

*Pillók Péter és
Székely Levente*
társfőszerkesztők

Ifjúsági munka, ifjúsági szakma, ifjúságügy¹

Az ifjúsági munka tulajdonképpen gyűjtőfogalom, amely minden egyes elemében és egészében a felnőtté válásban hivatott segítséget nyújtani. A felnőtté váló ifjúsági korosztályok körüli ifjúsági munka kapcsán megkülönböztethetjük egyfelől az ifjúsági munka szereplőit, másfelől az ifjúsági munka területeit. Mindkét vonatkozásban bemutatjuk a közvetett segítő és közvetlen segítő ifjúsági munkát, ugyanis az ifjúsági munka egészének színvonala éppen azon múlik, hogy a különböző szempontú tevékenységek, tevékenységcsoportok miként erősítik egymást, miként teszik lehetővé a felnőtté válást.

Az ifjúságügyben használatos fogalmak, kifejezések (pl. ifjúsági szakma, ifjúsági munka) tulajdonképpen a köznapi kommunikációban számos foglalkozás szinonimájaként ismerhetők.

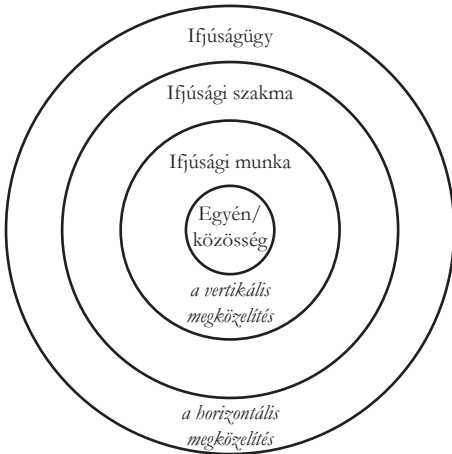
A kifejezés önmagában számtalan értelmezési lehetőséget jelenthet, függetlenül attól, hogy az egyes megnyilvánulásoknak van-e bármilyen szempontból kapcsolata egymással azon túl, hogy mindegyikük valamilyen mértékben összefüggésben van a felnőtté válókkal. Mindenekelőtt legelőször illendő tehát ezt a fogalmat alaposan tisztáznunk. Számosan érthetik például egyszerűen úgy az ifjúsági munkát, hogy egy ifjú valamilyen konkrét munkát végez, jószereivel egy munkahelyen (a diákmunka-közvetítő irodák e területet célozzák meg). Sőt, köznapi értelemben ifjúsági munkát végez egy önkormányzatnál dolgozó hivatalnok is, akire a korosztályba tartozókkal kapcsolatban különféle feladatok hárulnak. És például az orvos, a pedagógus, a kiképző katonatiszt, az ifjúságsegítő, az úszóedző is mind-mind ifjúsági munkát végez a szó köznapi értelmében. Sokan vannak, és sokféleképpen

tevékenykednek, egészen más felkészültséggel, különböző területeken, egészen más elképzelésekkel, alapvetően eltérő módszerekkel és célokkal. Tulajdonképpen a velük kapcsolatba kerülők is – életkorban, élethelyzetben, fejlettségi szintben stb. – teljesen különbözhetnek egymástól. Csupán két mozzanat közös bennük: egyrészt az ifjúsági generációk tagjainak életében betöltött szerepük valamilyen összefüggésben a felnőtté válással kapcsolatosak, másrészt aktivitás, konkrét tevékenység jellemzi őket. Bármilyen furcsának is hat, kizárólag ez lehet a közös az unokájának mesét olvasó nagymama és a gyermekfogász között...

Az ifjúsági tevékenységek meghatározása – Az ifjúsági munka, szakma és az ifjúságügy értelmezése

Az ifjúságsszakmai fogalomkör azonban ennél némiképp eltérően és precízebben értelmezi az ifjúsági munkát, szakmát és ifjúságügyet. A modell középpontjában az az egyén (illetőleg közössége) áll, akiről az ifjúsági tevékenység tulajdonképpen szól. Az első hagymahéjon belül azon tevékenységek találhatóak, amelyek közvetlen szereplője az egyén (közösség). E megközelítés a vertikális ifjúsági munka. A középső hagymahéjon az ifjúsági szakmába tartozik minden olyan tevékenység, amely csak közvetett módon kerül kapcsolatba magával az egyénnel (közösséggel), „pusztán” szervezi azt, kerekeit adja meg, megalkotja szintetizáló elméleteit. A külső hagymahéj a horizontális ifjúsági megközelítés terepe, az ifjúsági tevékenységek határ-

területei, a más szakmához történő kapcsolódások találhatóak itt.

a) Ifjúsági munkának nevezzük mindazokat a tevékenységeket, amelyek az ifjúsági korosztályok és a velük közvetlen kapcsolatban lévő szereplők közötti interakciókban jelennek meg. Az érintett korosztályok élethelyzetéből adódó sajátos problémáinak megoldását, társadalmi részvételük kialakítását segítő, az ő részvételükre és sajátos szakmai eszközrendszerre alapozó társadalom-, közösség- és perszónális fejlesztő, segítő munka. Az ifjúsági munka kulcsszavai: énkép kiteljesítés, önismeret, öntevékenység, közösségi párbeszéd, csoportszocializáció, kihívásokra való felkészítés, szabadidős tevékenységek, informális tanulás. A kifejezés egyesíteni hivatott a felnőtté válást (elő)segítő mindenféle foglalatosságot születéstől felnőtt korig az úgynevezett harmadlagos szocializációs terepen (a család és az iskola mellett). Az ifjúsági munka cselekvési tere (ideje) a szabadidős időszáv, amelyhez önkéntesen lehet csatlakozni (szemben a másik két szocializációs tereppel, amely adottság, ill. kötelező). Az ifjúsági munka leginkább a fejlesztés irányát magukban hordozó tényezőkhöz kapcsolódik (személyiség, közösség, csoport-, terület-, település-fejlesztés...) mindezek a támogatás, az újítás és megújulás előjelét, ígéretét, és szük-

ségletét mutatják, mint ahogy a „helyzetbe hozás”, bátorítás, bevonás fogalmai is. Magában foglalja a szolidaritás, a különbözőségek elfogadásának aktív képessége és készsége (és ennek részeként az empátia fejlesztése) fogalomköréit. Az ifjúsági munka feladata az ifjak szükségleteinek felismertetése, ki-elégítése. Szolgáltatási kínálata annyiban különbözik az üzleti világ ifjúsági szolgáltatásaitól, hogy (elvben) bárki számára hozzáférhető, ún. alacsonyküszöbű szolgáltatás, azaz igénybevétele nem függ pénzügyi vagy egyéb előzetes feltételektől.

- b) Ifjúsági szakma: az ifjúsági tevékenység középső hagymahéja mindazon tevékenységeket tartalmazza, amely tartalmában, módszertanában segítséget adhat a közvetlen ifjúsági munkának. Az absztrakció magasabb szintjén elhelyezkedő tevékenységösszesség, melynek feladata az ifjúsági munka „háttérnek” biztosítása.²
- c) Ifjúságügy: bármi, aminek ifjúsági vonatkozása van, így ifjúságügy a tandíjhitel, a gyes, a gyermekétkeztetés, az ifjúsági kultúra, az ifjúsági média stb. (horizontális megközelítés).

Az ifjúsági tevékenység háromféle csoporttal áll viszonyban:

- (közvetlenül) az ifjúsági korosztályokkal – ez az ifjúsági munka;
- az ifjúsággal foglalkozó szakmai közösséggel és az állam ifjúsági szeptével (kormányzat, önkormányzat stb.), az ifjúsági szakma; illetve
- az ifjúsági tevékenységek határterületeivel – ez az ifjúságügy. Bár ez utóbbi első pillanatban csodálkozásra adhat okot, de pl. ha arra gondolunk, hogy az adóforintokat transzparens, stratégia mentén történő, hatékony és eredményes módon kell(ene) elkölteni, ennek szakmai kontrollját nyilván az ifjúságsszakmai közösség adhatja.³

Az ifjúsági szakmabeliek feladata az önmagáért és közösségeiért felelős polgárrá válás mással nem helyettesíthető segítése elsősorban a harmadlagos szocializációs terep megmunkálásával, de (re)szo-

cializációs szükséghelyzetben akár valamennyi szocializációs terepen, hogy az ifjak részesei lehessenek egy kiegyensúlyozott, összetartó, együttműködő és fenntartható társadalomnak – vagyis egy olyan társadalmi térnek, amely képes kiegyensúlyozott válaszokat adni az adott kor kihívásaira.

Mi a harmadlagos szocializáció?

Az ifjúsági korosztályokat ma már alapvetően három hatáscsoport éri: a család, az iskola (munka) és a szabadidős szféra mintái. Az elsődleges szocializációs terep – a család – és a másodlagos szocializációs terep, az iskola⁴ (óvoda, munka), mellé felzárkózik egy harmadlagos (szabadidős) szocializációs terep (az egyén életében is ilyen sorrendben jelentkezve): a kortárs csoportok (mint nem mesterségesen hierarchizált, egyenrangú csoportok), a plázák, az internet, a média, a kisközösségi együttműködés stb. világa. E harmadlagos terep az ifjúságügy területe. Az oktatás(munka) és családüggyel foglalkozó nagy intézményrendszerek nem képesek, és nem is feladatuk a harmadik, jórészt önszerveződő, önkéntesség alapuló „láb” kiváltására.

Miért fontos az ifjúsági munka?

Az ifjúsági munkának kettős szerepe van: fejlesztő és megelőző funkciót tölt be elsősorban a harmadlagos szocializációs nevelési színtereken, azonban előléphet másodlagos és elsődleges tereppé is. Miután ifjúkorban fejlődik leginkább a személyiség, ez az időszak a képességek, készségek kiteljesítésének ideje, így az ifjúsági munka:

- hozzásegít az önálló életvezetéshez szükséges kompetenciákhoz, és támogatja a készség-, jártasság- és képességfejlesztést, segíti azokat a kiegyensúlyozottság, önfejlesztés, önrendelkezés megélésében;
- felkészít a belső (személyiségen belüli) és külső (interperszonális) konfliktuskezelésre;
- segít a társas szükségletek kielégítésében.

A harmadlagos szocializáció célja – az ifjúságügy megközelítései

Az ifjúsági generációkat inkább gyermeknek (nem egyenrangúnak) tekintő országokban a korosztályok potenciális problémaként jelennek meg: veszélyben lévő, védeni szükséges korcsoportként. Máshol (ahol a generációkat szinte felnőttként – a szó egyenrangú értelmében – kezelik) inkább erőforrásként jelennek meg, akiket fejleszteni, támogatni kell. Az országok társadalmi, gazdasági fejlődésének tekintetében is eltérő és tetten érhető a két szemlélet: az „*ifjúság mint erőforrás*”-kép a stabilitás, a gazdasági növekedés és szociális reformok időszakában jelenik meg, míg az „*ifjúság mint probléma*”-kép olyan periódusokban kerül előtérbe, amikor gazdasági krízis, politikai instabilitás a jellemző.

Amikor az ifjúságot társadalmi erőforrásnak tekintik, akkor ezen erőforrások fejlesztése, növekedése és ösztönzése képezi az ifjúsági munka, ifjúsági szakma legfőbb célját. (A skandináv országokban a korosztályokra mint erőforrásra tekintenek, és a fejlődési folyamatot hangsúlyozzák, amit a társadalom támogat. Ezekben az országokban a legfőbb ifjúsági probléma a társadalmi, közéleti részvétel hiánya.)

Az ifjúság mint probléma megközelítése háromféle módon jelenhet meg: a társadalmi beilleszkedéssel kapcsolatos problémák, a részvétellel kapcsolatos gondok, valamint a kulturális és szociális devianciákkal kapcsolatos problémák formájában. A mediterrán országokban, illetve Franciaországban és Nagy Britanniában az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása (posztadoleszcens), a társadalmi kirekesztettség a legfőbb probléma, valamint azok a veszélyek, amelyekkel szembe kell nézni a felnőtté válás átmeneti periódusában. A kormányzat ezen országokban az ifjúsági korosztályokra mint potenciális problémára tekint.

Mindamellettsé jellemző, hogy az ifjúsági munkában, ifjúsági szakmában a két szemlélet többnyire együtt, keverten található meg, persze más-más hangsúllyal.

Az ifjúsági munka, ifjúsági szakma, ifjúságügy áttekintése

Az ifjúsági tevékenységeket kétféleképpen dimenzionáljuk. Egyfelől bemutatjuk az ifjúsági munka, szakma, ifjúságügy területeit, másfelől

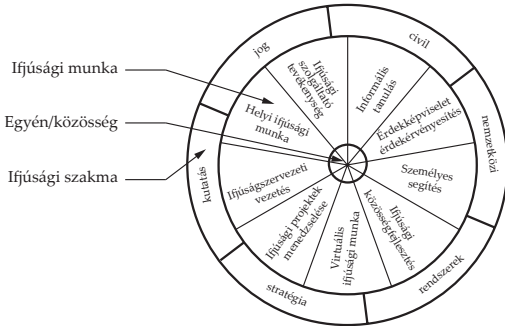
számba vesszük azok szereplőit. Áttekintésünket egy táblázatban és egy ábrában foglaljuk össze.

Ifjúsági munka, Ifjúsági szakma és Ifjúságügy

I. Területek	II. Szereplők
I.1. Az ifjúsági munka területei Ifjúsági informális tanulás Ifjúsági szolgáltató tevékenység komplex ifjúsági információs és tanácsadó szolgáltatás egyéb információs, tanácsadói szolgáltatás (beleértve a pontokat, mobil szolgáltatásokat) egynapos programszolgáltatások többnapos programszolgáltatások (táborok) Személyes ifjúságsegítő tevékenység Ifjúsági közösségfejlesztő tevékenység Helyi ifjúsági munka Ifjúsági projektek menedzselése Ifjúságszervezeti (és intézmény) vezetés Ifjúsági érdekképviselés, érdekvéonyesítés Virtuális ifjúsági munka I.2. Az ifjúsági szakma területei Ifjúsági tevékenységek jogi keretei Ifjúsági kutatások Ifjúsági stratégia és cselekvési terv készítés és monitoring Ifjúságszakmai rendszerek Nemzetközi ifjúsági tevékenység Civil ifjúsági tevékenység I.3. Az Ifjúságügy területei Család Gyerekvédelem Formális oktatási rendszer Munka világa Egészség-sport-drog Környezet Fogyasztás Kultúra Fogyatékkal élők Kisebbségek-romák Bűnmegelőzés-Reszocializáció Ifjúsági kormányzat Stb.	II.1. Az ifjúsági munka szereplői Természetes és laikus segítők köre Természetes segítők A család Baráti kör, barátok A szomszédok Önkéntesség – Önkéntes segítők, kortárssegítők Sorstárs segítők, önségítő csoportok Szakmailag felkészült segítők köre Ifjúságsegítők Ifjúsági referensek Pedagógusok, óvónők, pszicho-pedagógusok Szociálpedagógusok, konduktorok stb. Pszichológusok Gyermek és ifjúságvédelem szakmai munkatársai Szabadidőszervezők, edzők, szakkörök, csoportok vezetői Szociális segítők Közművelődési szakemberek, művelődésszervezők, animátorok Ifjúságszakmailag részben felkészült segítők köre Orvosok, egészségügyi szakfeladatot ellátók Drogprevenció szakemberei Rendőrok, a bűnmegelőzésben, illetőleg a büntetésvégrehajtásban tevékenykedők Ifjúsági művészek II.2. Az ifjúsági szakma szereplői A közigazgatásban Tudományos területen, ifjúságkutatásban Politika területén A médiában dolgozók körében

Az alábbiakban bemutatjuk az ifjúsági munka és szakma területi struktúráját, és körülírjuk a területeket.

Az ifjúsági munka és szakma területei

Az ifjúsági szakma és az ifjúsági munka területei

Az ifjúsági munka területei esetében azokat a terepeket vesszük számba, ahol szorosan az ifjúsági generációkkal magukkal, azok tagjaival kapcsolatban történik tevékenység. Az ifjúsági szakma területeinek nevezzük jelen esetben azokat a szegmenseket, ahol a közvetlen munkánál elvonatkoztatottabb módon – az absztrakció egy magasabb szintjén – folyik érdekükben a munka. Az ifjúságügy területeit a táblázatban felsorolásszerűen ismertettük, később bővebben esik róluk szó.

Az ifjúsági munka területei

Informális tanulás az ifjúsági tevékenységekben

A formális-nonformális-informális tanulási módszerek háromszögében az ifjúsági területen leginkább ez utóbbi jellemző. Az informális tanulás olyan tanulási forma, ahol maga a tanulás mint folyamat elvész a más jellegű cselekvésben, tartalmakban. Vagyis nem tervezett és nem értékelt, ugyanakkor csak megfelelő feltételek biztosítása mellett történhet. Ilyen az edutainment (szóra-

kozva tanulás), de ilyen a tapasztalati úton elsajátított tudás is.

Az informális tanulás szoros kapcsolatban áll az indirekt (bottom-up) tanulóval, ahol a feladatok maguk a hatás forrásai, a feltételek olyanok, hogy a tanulók közti kapcsolatok, kölcsönhatások, interakciók maguk a magatartásformák elsődleges megteremtői, közvetítői. (pl. kölcsönös ellenőrzés, kölcsönös segítségnyújtás stb.).

Európa afelé halad, hogy az ifjúságsegítés tervezett tanulási (pedagógiai) folyamat, mely az informális mellett alkalmazza a nem-formális és adott esetben a formális pedagógiai módszereket. Így érthetővé válik, hogy pl. a szabadidő-szervezés csak akkor tekinthető ifjúsági munkának, ha az a pedagógiai folyamatba illeszkedik, önmagában még nemigen lép túl az informális tanulási helyzetek megteremtésén (a hagyományos táboroztatási, fesztivál- és rendezvény-szervezői szerepfelfogás nem lép túl ezen a helyzetértelmezésen, sokszor csak verseng – bár ez is értelmes verseny – a fogyasztói típusú programok tömkelegével).

Általánosan elfogadott tétel, hogy az ifjúsági munka elsősorban közösségekben végezhető hatékonyan és eredményesen. Az ifjúsági munka azért is alapoz közösségekre, mert sokrétűsége mellett az egyik fő célja (a másik ilyen fő cél a szociokulturális értékteremtés), hogy a társadalmi kulturális átörökítést biztosítsa-fejlessze, ez pedig a tanulás-oktatás egyik fő feladata. Ezek ifjúsági specifikumaival foglalkozik a terület, ideértve a kortárs-segítést és más egyéb módszertant is. Ez a terület speciális átmenet a közösségfejlesztés csoportos és az ifjúságsegítő tevékenység egyéni szerepfelfogása között, ugyanis csoportban történik, de az egyén fejlődését tekinti értéknek.

Ifjúsági szolgáltató tevékenység

Az ifjúsági szolgáltatás általában (ha nem is kizárólag) a köz (számára nyújtott) szolgáltatás, amely tartalmilag a felnőtté váló nemzedékek különféle életkorban, különféle módon jelent-

kező szükségleteihez és mindenféle megnyilvánulásaihoz kapcsolódhat, és amely adott szakmai követelményeknek kell hogy megfeleljen (pl. jogi, munkaerő-piaci, pszichológiai, drog stb.). Meghatározó emellett az ifjúsági relevancia is, azaz a szolgáltatás nem csupán megfelel az adott tárgykör szakmai szempontjainak, hanem ugyanakkor hordoz fejlesztő, ha úgy tetszik (felnőtt életre felkészítő) szocializáló feladatot is. Ifjúsági szolgáltatásról tehát akkor beszélhetünk, ha mindkét szempont jelen van, és érvényesül.

Ezen a területen kell szót ejteni mindenről, ami szolgáltatásokon keresztül (nem közvetlenül) támogatja a társadalmi folyamatok megértését, és az ifjúsági korosztályok azokba való aktív bekapcsolódását annak érdekében, hogy cselekvő részeseivé váljanak sorsuk, életük alakításának. Magyarországon ilyen például az Európai Ifjúsági Információs Charta alapján működő ifjúsági információs és tanácsadó irodák hálózata, a nem e rendszer szerint működő információs, tanácsadói szolgáltatás (beleérte a pontokat, mobil szolgáltatásokat, telefonszolgáltatásokat), az egynapos (fesztiválok stb.) és ettől elkülönítve a többnapos programszolgáltatások (táborok) körét.

Ezen túl megkülönböztetünk úgynevezett *elsőfokú szolgáltatást*, értve ez alatt az (telefonon, levélben, közvetlenül) egyszer igénybe vett szolgáltatást, amelyben a megjelent kérdés, nehézség azonnali (a felvetett összefüggésben) rendezhető, tisztázható, s amelyben a fejlesztő szempont szerényebb, jószerivel a tájékoztatásra, az informálásra, vagyis az ismeretek, eljárások megismertetésére irányul. Ez a gyakoribb. *A másodfokú szolgáltatások* gyakorlatilag folyamatok, visszatérő és/vagy folyamatosan végzett szolgáltató tevékenységek, mindig az adott ifjak és adott tárgykör sajátosságai szerint. Ez utóbbi területen kulcsfontosságú a szolgáltató személye, felkészültsége, képessége, amelynek hiányában több kárt okozhatunk, mint hasznot hajtunk, és mint képzelnénk...

Személyes ifjúságsegítő tevékenység⁵

Az önismeret és a társismeret megalapozása, fejlesztése a segítő tevékenység nélkülözhetetlen alapja. Az ifjúsági tanácsadás módszertana a személy–személy (ún. perszonális) közötti kapcsolatról, a segítségről, a tanácsadásról szól, meghatározva a segítő kapcsolatot és azok modelljeit, a tanácsadás folyamatát és alapelveit, a konfliktust és a konfliktuskezelést. A tevékenység főként a kommunikációra, az azt megkönnyítő és gátló tényezőkre és a személyiségfejlesztő módszerekre épül.

Bár általában a segítő funkció is egy közösségekben, annak részeként teljesebb ki, e területen a hangsúly a személy–személy közti interakción van. A segítő beszélgetésben nem elsősorban az életkor (vagy az abban lévő különbség) játszik szerepet, hanem hogy a segítőnek semmiféle önös szándéka nem lehet a segítettrel való kapcsolatában, ameddig ez a segítői viszony fennáll. (Itt bármi önösnek tekinthető, ami nem volt valamilyen módon már eleve része a segített személyiségének, vagy ami a segítő monopóliuma volt és maradt – a segítői beszélgetésben a legpozitívabb lelkészi, orvosi, pszichológusi, tanári stb. manipulációknak sem lehet helye. Ez azért is gondot jelenthet, mert az ún. segítői hívatások szakembereinek nagy része a mai napig evidensnek gondolja azt, hogy ők eleve a segítői beszélgetés tudorai is, holott szó sem lehet szimmetrikus interperszonális kapcsolatról mindaddig, amíg a szerepviszony aszimmetrikus. Semmi másra nincs joga, mint arra, hogy a segített személyisége saját „erőit” segítse a felszínre kerülni és érvényesülni. A segítőnek tisztában kell lennie saját kompetenciahatáraival!)

Emellett fontos pontosan tudni, hogy hol a határ, ahol a másokkal való beszélgetés eredményes és hatékony segítség, de mégsem illetéktelen beavatkozás a másik életébe (a szimmetrikus viszony fenntartása, az otthonos idegen státusán való túl nem lépés). Nem tartozik a segítői viszonyrendszerbe a betegséget kezelni kívánó helyzetek és a lelkileg kritikus helyzetbe sodródottak kezelése, csak azok, akik csak az adott

helyzetben és körülmények között és csak időlegesen nem tudtak segíteni magukon, pl. hiányzó információk, tények tudatása; nem ismert, de alkalmazható eljárások, módszerek ismertetése, szembesítés a segített valódi helyzetével, tudásaival, lehetőségeivel; a lelkiismeret-furdalás különböző változatainak következményei alól való „fölordozás”; a felhalmozódott érzelmek és indulatok „kisülésének” segítése; a segített saját értékei és erői felismerésének segítése; pozitív értékelés, megerősítés, támogatás; tévhitekből, hiedelmekből és félreértésekből származó (lelki) görcsök feloldódásának segítése.

A segítői kapcsolat felkérésre jön létre, mindig egyedi és mindig egyéni. (Az ideális az, ha a felkérés meg is fogalmazódik, de gyakran a potenciális címzettnek magának kell tisztáznia azt, hogy a vele létesített kommunikációs kapcsolat tartalmaz-e felkérést.) A segítői vállalás is mindig személyes döntés kérdése, amelyben a potenciális segítő teljesen szabad. A segítői kapcsolat kerete egyféle, a kapcsolat időtartamára szóló szerződés, amely a kapcsolat konkrét tárgyára irányul akkor is, ha ez a szerződés hallgatólagos. A segítői kapcsolat realizálódási módja alapvetően a verbális kommunikáció és a testbeszéd.

E területen kell szó eszen az önérdékvényesítésről (asszertivitás) is.

Ifjúsági közösségfejlesztő tevékenység

Társadalomban élve valamennyien részesei vagyunk különféle szerveződéseknek, csoportoknak, társaságoknak, szerencsés esetben ennek minőségi válfajának, a közösségeknek. A terület az ifjúsági csoporttal, annak létrejöttével, fejlesztésével foglalkozik, különös tekintettel a meglévő ifjúsági közösségek belső helyzetére és fejlesztésére, az ifjúság körében lehetséges közösségi fejlesztőmunka eljárásaira. Az ifjúsági korosztályok tagjai ugyanis minél több közösségben való cselekvő részvétele a helyi, összességében a hazai társadalmat erősíti különösen, ha az ifjúkori mintákat felnőtt korukra sem felejtik el.

A terület kulcsszavai: közösség, közösségfejlesztés, irányított beszélgetés, önkéntesség, animáció.

Ez az ifjúságot segítő tevékenység gyakorlatilag olyan fejlesztés, amelynek lényege a társas környezet, a(z emberi) közösség, amelyhez részben meg kell tanulnia a felnőtté válóknak alkalmazkodni, s amelyben tudnia kell tájékozódnia, szerepet találnia, önmagát kifejeznie, önmagát érvényesítenie, önmagát és másokat képviselnie, felelősséget vállalni és viselni a következményeket, egyáltalán meg kell tanulnia választani.

A közösségfejlesztésben nemcsak az önkifejezés a lényeg, hanem a közösségekben rejlő erő, közös erőforrás, amivel olyan dolgokat lehet megvalósítani, amit egyénileg nem. Így a közösségfejlesztés másik lényege a lokalitásban, a helyi, településszintű, vagy regionális cselekvésben és fejlesztésben jelölhető meg. A közösségfejlesztés elsősorban a kezdeményező- és cselekvőképesség fejlesztését jelenti, amelyben kulcsszerepe van a polgároknak, közösségeiknek és azok hálózatainak, valamint a helyi szükségletek mértékében a közösségfejlesztőknek is, akiknek bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti. Feltárhatja, kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat. Az ifjúsági közösségfejlesztés is legalább két szférában értelmezett: az informális (streetworkerek) világában és a formalizált ifjúsági szervezetekben is, s egyik területen sem egyszerűen pedagógusszerep-attribútumoknak kell megjelenniük. Sőt, további dimenzió mentén is vizsgálható a téma: van olyan tevékenység, amelyet ifjú lát el, s vannak, melyeket az ifjúkorból kinőtt szakember!

Helyi ifjúsági munka

Erre a területre a „minden, ami helyben történik” kifejezéssel mutathatnánk rá a legjobban. Ugyanis a helyi ifjúsági munka behatárolható földrajzi területen (település, városrész, kerület), ez az ifjúság érdekében, illetve az ifjúsági korosztály közösségei és szervezetei által végzett, szervezett közügyet előmozdító helyi tevékeny-

ségek összessége. Idetartozik az önkormányzatok ifjúsági korosztállyal kapcsolatos feladatai, az ifjúsági referensek-tanácsnokok feladatai, az ifjúsági részvétel a település életében (települési ifjúsági önkormányzatok létrehozása, működtetése, ifjúsági képviselő), az ifjúságsegítő szakemberek által nyújtott helyi szolgáltatások, szolgáltatásszervezés, szakfeladatok, a formális ifjúsági szervezetek és a nem formális ifjúsági közösségek által végzett tevékenységek; más szervezetek és szakemberek segítő munkája, valamint az általuk nyújtott szolgáltatások.

Ifjúsági projektek menedzselése

A projektmenedzsment és annak ifjúsági vetülete tartozik ide. A projektvezetés, projektfókusz, idő-, költség-, emberi erőforrás-, minőség-, kommunikáció- és kockázatmenedzsment ifjúság-specifikumai, a sikeres ifjúsági projektvezetés módszertanának területe. Az ifjúsági projektek menedzselése, másképpen vizsgálva a korosztály érdekében és a korosztály számára szervezett programok (rendezvény, fesztivál, tábor, képzés, kiadvány stb.) kezdeményezése, megtervezése, megszervezése, lebonyolítása-vezetése és megvalósulásuk ellenőrzése, lezárása.

Ifjúságszervezeti (és intézmény-) vezetés

A civil ifjúsági szervezetekben és intézményekben (mint állandó aktivitásban és nem projektben) a szervezet kitűzött céljai eléréséhez kifejlesztett tudatos tevékenység (szervezetstratégia) megvitatásával és elfogadtatásával, az önkéntesek koordinálásával, a kitűzött célok elérésével, a csapatok irányításával (a vezetőtársakkal együttműködve), a jogi szabályok betartásával, a gazdasági vezetéssel, a humán erőforrással, szervezetfejlesztéssel foglalkozó terület.

A vezetők és a vezetettek, valamint a közösen megoldandó cél felől vizsgálva az ifjúsági szektort (jobbára annak civil szegmensét), annak egyediségét az önkéntesek, az együttműködők,

a speciális motivációs rendszer, a demokrácia-szabályok, a problémák stb. szempontjából.

Ifjúsági érdekképviselő, érdekvédelem

E terület öleli fel egy adott közösségnél, szervezetnél, kormányzati, önkormányzati szervnél stb. a tagok képviselővel és az ifjúsági korosztályok (vagy azok egy részének) érdekképviselővel járó stratégiákat, technikákat, azok kommunikációját, illetve ennek specialitásait az ifjúsági szegmensben.

Az ifjúsági érdekképviselő *mindazokat a helyzeteket, problémákat, cselekvési terveket és következményeket elemző, vitató és kommunikáló munkát* jelenti, amellyel az ifjúsági korosztályok tagjai és képviselőik megpróbálják az ifjúságot érintő döntéseket, illetve a döntéshozó személyeket és intézményeket az ifjúság érdekében befolyásolni.

Az ifjúsági korosztályok tagjai és képviselőik lehetnek helyi nem formális közösségek és vezetőik, helyi vagy magasabb szintű – térségi, megyei regionális, országos szintű – formális szervezetek és vezetőik, illetve bizonyos intézményekhez kötődő együttműködési fórumok (pl. közoktatási intézmény diákönkormányzata, vállalat szakszervezetének ifjúsági tagozata). Az ifjúságügyet meghatározó, befolyásolni képes intézmények a helyi térségi, megyei, regionális, országos vagy akár nemzetközi szintű döntéseket hozó aktorok (pl. iskolaigazgató, vállalatvezető, önkormányzat).

E területen van szó továbbá a döntéshozó tetteivel való együttműködésről, az ifjúsági párbeszédrendszerekről, a döntéshozókészítésről és kontrollszerepről. Idetartozik továbbá az ifjúságügy érdekében végzett lobbitevékenység is, ami folyhat akár profitorientált, akár nonprofit keretek közt.

Virtuális ifjúsági munka

Az információs társadalom adta lehetőségek alapvetően alakítják át a társas környezetet és az

ifjúsági közösségi tér, az ifjúsági kapcsolati háló stb. fogalmát. Ez a terület azzal foglalkozik, hogy a virtuális térben (elsősorban, de nem kizárólag az interneten) milyen szempontból tekinthetők az ifjúsági korosztályok különleges helyzetűnek. A fejezet ismerteti azokat a jelenségeket, amelyek mentén az információs társadalomba született generációk gyökeresen különböznek az idősebbektől. Foglalkozik a kultúra változásaival, valamint az ifjúság azon közösségeivel (és azok jellemzőivel), amelyek a virtuális térben szerveződnek.

Az ifjúsági szakma területei

Ifjúsági tevékenységek jogi keretei

E terület elsősorban az ifjúsági jogalkotást (a specifikus ifjúsági területű és a teljes joganyagban az ifjúsági szemléletű) és a jogérvényesítést, annak vizsgálatát és érvényesítését öleli fel. Értelmezi a gyermeki jogokat (önrendelkezés korlátozása, de a jogképesség érvényesítése), a fiatalok jogait (speciális támogató rendszerek működtetése), a szakmai jogirányt (az ifjúsági szakma önállósodásának egyik alapvetése az önálló jogi szabályrendszer meghatározása). Vizsgálja az ifjúság szerepét a jogban: az ifjúságra vonatkozó szabályozásnak az egész jogrendszert át kell hatnia. Foglalkozik a gyermekek jogi megközelítésének elvi (alkotmányos) kiindulópontjaival, azaz a jogviszonyok alapvető jellemzőivel, az azonos jogképesség mellett életkori sajátosságok figyelembevételével, a joggyakorlás korlátozása és a fokozott jogvédelem, a gyerekekkel foglalkozók (ifjúsági munkát végzők) jogaival és kötelezettségeivel. Tudatosítja, hogy a mindenkori Államnak a gyermeki jogok érvényesítésével kapcsolatosan fennálló kötelezettségei vannak, s mindez az Alkotmányból, nemzetközi egyezményekből és szakmai törvényekből következik. Foglalkozik a máig definiálatlan, jogilag nem rendezett kérdésekkel (pl. mi történik, milyen a jogi megítélés egy közszerepet vállaló serdülő esetében, közfeladatot el-

látó személy-e az ifjúságsegítő munka közben, azaz konkrétan, ha valaki neki vallja be egy füves cigi elszívását, jogi értelemben mi a teendő, van-e jelzési kötelezettség.)

Idetartozik az ifjúsági törvény problematikája, amely esetben jogalkotási kötelezettség jogi értelemben bár nincs, de a kiemelt és rendszerszerű állami figyelmet jelezheti a törvény. A törvény nem ágazati jellegű szabályanyag, hanem az ifjúsággal kapcsolatos állami cselekvésről szól: az állami cselekvés elveiről, céljairól, a közfeladatokról, intézményrendszeréről, finanszírozásról és az érdekképviseleti, részvételi intézményrendszeréről. Az ifjúsági tevékenységek jogi kereteihez tartoznak azon határterületek, amelyek bár nem kifejezetten ifjúságiak, mégis jelentős szerepük van a terület jogi szabályozottságát tekintve (szervezetek, civil keretek jogi szabályozása, eljárások stb.).

Ifjúsági kutatások

E területhez alapvetően a társadalmilag tagolt ifjúsági rétegeknek, magának a rétegződésnek, az ifjúság lokális metszeteinek, sajátos értékek, követendőnek tartott minták, szabadidős és munkatevékenységek mentén szerveződő kis- és nagycsoportjainak vizsgálata tartozik. Nem szabad megfeledkeznünk e területen a kulturális antropológiai, etnográfiai, de politológiai típusú diszciplínákról sem! Ez a terület veszi számba az ifjúságkutatás különböző műhelyeit a kutatások előkészítésétől, az információk gyűjtésén-feldolgozásán keresztül azok értelmezéséig, tanulmány szintű rendszerezéséig, majd publikálásáig. E területen kell áttekinteni az ifjúsági kutatások módszertanát, mely a szociológiai alapok mellett már kezdetben is felhasználta a különböző lélektani felfogásokat és eszköztáruk egy részét, a szociálpszichológiai látásmódot és vizsgálati módszereit, ötvözte a szociológiai, vezetélméleti és pedagógiai kutatások eljárásait. Idetartozik az alkalmazott módszerek egyes kutatások céljától függő fejlesztése, illetve az összehasonlító elemzések.

Ifjúsági stratégia és cselekvési terv készítése, valamint monitoringja

Az ifjúsági stratégia egy adott közösség, társadalom, társadalmi nagycsoport ifjúsági szempontú cselekvéseinek adott cél(ok) szerinti hosszú távú (10–20 éves) összerendezése, az erőforrások ennek szolgálatába állítása. Tartalma az ifjúsági korosztályokra vonatkozik. A valóban „használható” stratégiák, cselekvési tervek nem hagyhatják figyelmen kívül a felnőtt lakosságot. Nem lehet az ifjúságra vonatkozó intézkedéseket meghatározni anélkül, hogy ne vennénk figyelembe az őket „felnevelő”, azaz rájuk ifjúkorukban hatással lévő intézményeket (bölcsődék, óvodák, gyermekjóléti szolgálatok, civil szervezetek stb. – mint nevelési, oktatási, kulturális, szociális intézmények) és ifjúkoruk környezetét (szülei iskolai végzettsége, családjaik általános anyagi helyzete stb.), de anélkül sem, hogy ne gondolnánk végig, mi lesz velük, ha felnőnek (hogyan lesz saját lakásuk, hol fognak dolgozni stb.).

A cselekvési terv a stratégiából következő rövid távú (2–4 éves) teendőket veszi számba, ehhez rendel forrásokat, felelősöket. A monitoring a megvalósult intézkedések ésszerűségét vizsgálja és veti össze a tervekkel.

A stratégiák és a cselekvési tervek azonban nemcsak attól „ifjúságiak”, hogy róluk szólnak, hanem attól is, hogy azok megalkotásában és magvalósításában az ifjúsági generációk, illetve közösségeik, szervezeteik aktív szerepet vállalnak.

Ifjúságsszakmai rendszerek

E terület foglalkozik az ifjúsági közfeladatok definiálásával és működésével, határozza meg azok indikátorait, és értékeli azokat. Idetartozik az ifjúságsszakmai rendszerek (a pályázati rendszertől a kormányzati fejlesztő tevékenységig) működésének vizsgálata, beleértve a humán rendszereket, a finanszírozási rendszereket és az intézményi-államigazgatási rendszereket. Témáit tekintve elsősorban idetartoznak a poli-

itikai, igazgatási, fejlesztői, pályázati, monitoring (ez utóbbi átfedésben a stratégiai tervezéssel) rendszerek, azok eredményességének (jó célt szolgálni) és hatékonyságának (jól szolgálni a célt) vizsgálata.

A vizsgálati szempontok közül ki kell emelnünk (elvégre itt jórészt közvetlenül vagy közvetve közpénzekről van szó), hogy e rendszerekben mennyire jelennek meg az európai igényű események, értékek és elvárások, tehát:

A transzparencia (átláthatóság) és a nyilvánosság; jelen esetben, hogy mennyire átlátható a közpénzek elosztása, illetve a kormányzati döntések meghozatalának folyamata. Értéknek tekintjük az átláthatóságot, és célnak a teljes nyilvánosságot.

A decentralizáció és a szubszidiaritás; azaz hogy a döntések az érintettekhez mennyire közel és nem a „fejük felett” történnek meg. Értéknek jelen esetben azt tekintjük, hogy a döntések a lehető legközelebb szülessenek meg azokhoz, akik viselni kénytelenek annak súlyát.

A civil részvétel és kontroll; az tehát, hogy a döntéshozatal mennyire közös kormányzati-civil vezetésen (co-management) és döntéshozatalon (co-decision) alapul. Értéknek a mind teljesebb neokorporatív együttműködések tekintjük, hiszen a tömeg- és választási pártok korában a civil szervezetek azok az információ-beszállítók, amelyek becsatornázzák, átszövik a társadalmat, és továbbíthatják a társadalmi problémákat.

Nemzetközi ifjúsági tevékenység

Ezen a területen belül kerül bemutatásra az ifjúsági munka nemzetek feletti együttműködése. Az ifjúsági szervezetek, kormányzati struktúrák, kutatási folyamatok mára már túlnőtték kezdeti kereteiket, s olyan szolgáltatásokat, lehetőségeket, kihívásokat is nyújtanak, amelyek csakis széles körű összefogással, nemzeteken túlmutató együttműködéssel képzelhetőek el. A terület foglalkozik a nemzetközi ifjúsági tevékenység céljával, tartalmával, módszereivel (pl. interkulturális ta-

ulás), formáival (pl. hálózatok, határokon átvívelő együttműködések), a kereteket adó intézményekkel, szervezetekkel, azok működésével, egymásrataltságával, felépítésével, jelentősebb dokumentumaival, támogatási programjaival, elsősorban – de nem kizárólag – európai dimenzióban.

Civil ifjúsági tevékenység

A nonprofit szektor identitásának legfontosabb eleme, hogy alapvető jellemzőiben különbözik az államtól és a gazdasági szervezetektől (a hagyományos felosztás: az állami, gazdasági mellett a harmadik az ún. nonprofit szektor). Különböznek az államtól (a közhatalom funkcióinak hiánya) és a gazdaságtól (a profitra való törekvés hiánya). A nonprofit szektort leginkább civil szervezetek, azaz önkéntesek által létrehozott és öntevékeny módon működtetett szervezetek alkotják. A terület a civil szektor ifjúsági szegmensének törvényszerűségeit, jelenségeit, az ott folyó ifjúsági munkát dolgozza fel.

Az ifjúsági tevékenységek aktorai

Tulajdonképpen akár a születéstől az érett felnőtté válásig szükséges az ifjúsági tevékenység. Számátalan formában jelentkező, különböző szintű, egymással részben vagy egészében kapcsolatban lévő, nemritkán egymástól eltérő szempontú segítő tevékenységeket jelentenek. E hosszan tartó folyamatban mindezeket a tevékenységeket nagyon sokféle módon lehet összehasonlítani, illetőleg csoportosítani. Tekintettel arra, hogy az egyik leginkább meghatározó, hogy az ifjúsági korosztályok milyen társas összefüggések, milyen kapcsolatok, illetőleg támogatás révén nőnek fel, ebből a szempontból igyekszünk rendszerezni az ifjúsági tevékenységet. Az ifjúsági tevékenységek egészének színvonala éppen azon múlik, hogy a különböző szempontú tevékenységek, tevékenységcsoportok miként erősítik egymást, miként teszik lehetővé az ifjúsági korosztályok felnőtté válását.

Az ifjúsági munka szereplői

Az érintett korosztályok környezetében tevékenykedők számára gyakorlatilag ez az ifjúsági munka tényleges szintje, amely sokaknak napi feladatokat jelent. Mindezekben a tevékenységekben *nem csupán a közvetlen kapcsolat a döntő, hanem az aktív, konkrét szerepvállalás, melynek során a közvetlenül segítő az adott összefüggéseken belül* segíti elő az érintettek felnőtté válását. Minthogy ez a folyamat az embernél egyértelműen társas közreműködés révén zajlik, mindennek a közreműködő folyamatnak megkülönböztethetjük a természetes, laikus segítő körét, és megkülönböztethetjük a szakmailag felkészült vagy (ifjúság szakmai szempontból) részben felkészült segítő körét.

Természetes és laikus segítő köre

Természetes segítő

A természetes segítés, ha alaposan belegondolunk, a hétköznapi életben elég jól ismert megnyilvánulás. A természetessegítő-képzés az ember különféle társas szerepének talán az egyik legrégebbi, meghatározó alapmotívuma. Ezt a tevékenységformát a hétköznapi életben vállalt foglalkozásától, betöltött szerepétől függetlenül bárki végezheti. A természetes segítés az ember társas világában gyökerezik, a hétköznapi élet számtalan helyzetében egyszerűen nélkülözhetetlen. Feltehetően minden laikus és intézményesített segítő szerepvállalás is ebből az elsődleges (segítő) tevékenységből származtatható. Élettani alapja lényegében az ember védelmi és a reprodukciós szükséglete. Miközben a természetes segítés az emberek között visszahívóan van, helyét leginkább a professzionális segítő állíthatják vissza azzal, hogy partnernek tekintik a természetes segítőket, akiknek a segítő megnyilvánulásait elismerik, és ha szükséges, biztosítják számukra a kellő szakmai ismereteket, és eredményes szereposztást alakítanak ki velük.

Család, rokonok

A *család* a szocializáció alapintézménye, amely a gyerekek életében a születéstől a felnőtté válásig, pontosabban a családtól való teljes eltávolodásig jelen van. A család erőteljes, a későbbi életet is alapvetően meghatározó szereppel bír. A család alapfunkciója szerint minden tagjának aktív, konkrét feladata van, felkészíteni a gyerekeket a felnőtt életükben várható szerepekre és feladatokra. Erre a segítő, támogató, felkészítő elemeket jelentő feladategyüttesre a család tagjai nem kapnak külön felkészítést, ismereteik teljes mértékben laikusak, a család előzetes történetéből, különféle hagyományaiból, nevelési szokásaiból származnak, és „menet közben” alakulnak. A családban a család tagjaitól talán a legfontosabb alapérzéseket, alapfelfogásokat és életműködéseket lehet elsajátítani. A felnőtté válás ugyanakkor egy olyan folyamat, amely a családból kiválást, a család erős kötelekeiről való fokozatos leválást jelenti.

Baráti kör, barátok

A felnőtté válás során, a tizen–huszonéves korban, különböző időszakokban változó intenzitással, de tényszerűen erőteljessé válnak a korosztályi kapcsolatok. A barátságok alakulása, a különféle társas kapcsolatok és együttes élmények következtében egyértelműen hangsúlyosabbá válik egymás támogatása, különösen akkor, ha a barátságok kölcsönösen választott, egyenrangú kapcsolatok, amelyben a résztvevők nem csupán egymást segítik, hanem figyelnek is egymásra, és egymás számára mintákat jelentenek. A barátok kiállása egymásért, a különféle titkok kezelése nem csupán a felnőtt életben oly meghatározó intimitás kifejtését teszi lehetővé, hanem a segítő készítés kibontakoztatásával egy társadalmilag fontos és konstruktív szerepet alapol meg.

Önkéntesség: önkéntes segítő, kortárssegítő, sortárssegítő, önssegítő csoportok

„Az Országgyűlés elismeri a társadalom tagjainak szolidaritásán alapuló, az állampolgárok öntevékenységét kifejező, a személyeknek

és közösségeiknek más vagy mások javára ellenszolgáltatás nélkül végzett önkéntes tevékenységét.” Az *önkéntes tevékenység* alapvető, klasszikus segítő tevékenység, az állampolgári részvétel igazán konstruktív és konkrét formája, amelynek meghatározó területe a felnőtté válással kapcsolatban jelentkező konkrét, tudatos megnyilvánulás. Mindennek különféle változatai lehetnek: *önkéntes segítő, kortárssegítő, sorstárssegítő és önssegítő csoportok*.

Önkéntes segítő azok, akik a mások támogatására motiváltak, akik személyes környezetükben őket saját elhatározásból, szívesen segítik, akik ugyanakkor önként vállalt, természetes segítő tevékenységükhöz széles körű, konkrét szakmai támogatást kapnak.

A *kortárssegítő* olyan önkéntes segítő, akik egyazon korosztályba tartoznak a segítségre szorulókkal. Sokszor külön tematizált kortárssegítő képzést kapnak, amelyet követően aztán felkészülten, többszereppel végezhetik vállalt feladataikat.

Sorstárssegítés leginkább a kockázatosabb életviszonyok között élők spontán segítő szándékú reakciója, adott élethelyzetükben egymás támogatására és védelmére. Minthogy elszigetelt viszonyok között, a szakszerű segítéstől távol jön létre, önmagában is esetleges, sokszor kockázatos tevékenység.

Az *önssegítő csoport*ba járók számára a csoport önmaguk helyzetének javításához, a fejlődéshez közösségi erőforrás, kölcsönös segítségnyújtó terep, amelyben a résztvevők egymás számára visszajelzést, megerősítést, érzelmi támogatást tudnak adni és kapni. Különféle *szociokulturális jellegű és szabadidős szervezetek*ben (sport, művészet, hobbi) ugyancsak létezhet – nem feltétlenül tudatos – természetes segítő tevékenység. A résztvevők természetes megnyilvánulása-ként vagy akár közvetve, az adott tevékenységbe foglalva, például önkifejezési lehetőséget biztosítva, megmérettetési alkalmat teremtve, gyakorlati segítséghez lehet jutni. Ezekben a szervezetekben az egymástól kapott megkülönböztetett figyelem és a produktív közeg igazi, támogató légkört biztosíthat a felnőtté válók számára.

Szakmailag felkészült segítők köre

Az ifjúsági korosztályokkal közvetlen kapcsolatban lévő ifjúsági munka szakmailag kellően felkészült szakembereket igényel. A felnőtté válás teljes spektrumában, összhangban annak szerteágazó területeivel és szempontjaival, különféle, felkészült szakemberekre van szükség. A szakmai felkészültség alapja egyrészt a felnőtté válók alapos és naprakész ismerete, továbbá a korosztályokkal kapcsolatos széles körű kommunikációs képességek.

Ifjúságsegítők

A különféle szerepet vállaló laikus és profeszionális szakemberek tevékenységét – a felnőtté váló nemzedékek önállóságának megteremtése érdekében – külön szakembernek kell összehangolnia, és a felnőtté válók konkrét folyamataihoz és igényeihez kell igazítania. Ez a szakember az *ifjúságsegítő*, aki különféle segítő tevékenysége révén eleven kapcsolatban van az ifjúsági nemzedékekkel. Az ifjúságsegítő szakma napjainkban még nehezen bontakozik ki; az egyes képzések kezdeményezői már az elsajátítandó ismeretekről, a ténylegesen betöltendő szerepről is különbözőféleképpen fogalmazznak. Az elkövetkező időszakban elkerülhetetlen az ifjúságsegítő szakma letisztulása, követelményeinek pontosítása, továbbá a konkrétan végezhető munkakörök megjelenése és elterjedése.

Az ifjúságsegítő legfőbb felelőssége, hogy az ifjúsági generációkat olyan helyzetbe hozza, hogy *azonosíthatassák, megfogalmazhassák problémáikat, az előttük álló kihívásokat, majd azokra önállóan, illetve közösségi stratégiák mentén, felelős, autonóm és tudatos állampolgárként* válaszolhassanak. Az ifjúságsegítő alapvető feladata az ifjúsági korosztályok szociokulturális módszerekkel történő aktivizálása, érdekvédelme, a helyi társadalom és a helyi közösségek támogatása; a szubkulturális csoportok közötti kapcsolatépítés és -tartás, valamint a párbeszéd kiépítésének segítése, a veszélyeztetettek tanácsadással történő segítése, a munkaerőpiacon való elhelyezkedésük támogatása. Tevékenységét

gát a szociális és közművelődési intézményekben, valamint a civil szféra különböző területein, szervezeteiben végzi.

Pedagógusok, óvónők, pszichopedagógusok, szociálpedagógusok, konduktorok stb.

A pedagógus pálya egészében az ifjúságot közvetlenül segítő szakmai területet jelenti, amely a társadalmi munkamegosztás jegyében a családtól részben átvállalta a felnőtté váláshoz szükséges ismeretek és képességek rendszerezett elsajátíttatásának feladatát (másodlagos szocializációs terep). Ebből a szempontból az adott közoktatási intézményrendszer és a funkcionáló közoktatási szisztéma – a kapcsolódó alternatív és kísérleti iskolákkal együtt – szinte folyamatos átalakulásban van. A pedagógusok különféle összefüggésben (életkorban, élethelyzetben, iskolatípusban) és számtalan szakmai felfogásban oktathatják az ifjú nemzedékeket. A pedagógusok hivatása legfőképpen az, hogy vállalt szerepük és felkészültségük szerint a rájuk bízottak kompetenciáit fejlesszék, és a lehető legjobb szinten segítsék elő az új nemzedékek belépését a felnőtt társadalomba.

Pszichológusok

A felnőtté válás folyamatosan előidézheti a környezettel való kapcsolat zavarait, az érintettek testi és lelki egyensúlyának meglazulását, felbilienését. A felnőttek számára a különféle életkorokban különben is kifejezetten nehezen sikerül érteni a fiatalabbakat – emiatt aztán egy sor félreértés és félreértelmezés lehetséges, nehezen tudnak velük bánni. A felnőtté válók számára is nagyon megterhelő – olykor szinte megoldhatatlan – feladat érthetővé tenniük magukat. A felnőtté válás során jelentkező új szerepek, a családtól való távolodás szinte átláthatatlannak tetsző elmentmondásai egy sor többletterhet raknak az ifjúsági generációkra és személyes környezetükre. A pszichológusok sokféle szempontból, sokféle feladatkörben vehetnek részt mindebben a kölcsönfolyamatban, mérsékelhetik a lélektani többletterhek konzekvenciáit, személyes, belső eszközöket tárhatnak fel a konfliktusok kezelésére,

megelőzésére, tájékozódni segíthetnek az emberi viszonyok között, és sokféle módon elősegíthetik a felnőtté válást. A pszichológusok szerepvállalását nagyban erősítheti, ha az aktualitás jegyében, akár külön felkészülés révén alapos ifjúságismeretekre tesznek szert, ha a pszichológusok adott összefüggésben együttműködhetnek a felnőtté válók személyes környezetével, illetőleg a segíteni hivatott szakemberekkel.

Az (gyermek- és) ifjúságvédelem szakmai munkatársai

Ezen a szakmai területen képzettséget, majd gyakorlatot szerzett szakemberek olyan feladatokat végeznek, amelyek tárgya a felnőtté válás szempontjából jelentkező, illetve erősödő különféle szocializációs akadályok köre. Ez a szakmai terület jól strukturált, intervenciós eszközökkel kellően ellátott tevékenységrendszer, melyben az egymásra épülő feladatok elsődleges célja az egyének veszélyeztetettségének megszüntetése, és ahol csak lehet, a családjukkal való kapcsolat rendezése, továbbá a problémák között felnőni kényszerülők segítése és megerősítése. Tevékenységüket – összhangban a feladataik súlyával – mind az alapellátásban, mind pedig a szakellátásban tagolt intézményrendszer és törvényes garanciák és eszközök erősítik.

Szabadidőszervezők, edzők, szakkörök, csoportok vezetői

Az iskolán-tanórán kívül szervezett különféle tevékenységlehetőségek számtalan formában járulhatnak hozzá, segíthetik elő, hogy a korosztályok felnőtté válása teljesebb, biztonságosabb legyen. Ezek az alkalmak hozzáértő szakemberek közreműködésével, kezdeményezésével és irányításával számos, az életműködés szempontjából meghatározó képességek kifejlődését tehetik lehetővé. Különösen, ha az ezekben a szervezetekben szerepet vállaló szakemberek, tudatosan és felkészülten végzik a feladataikat.

Szociális segítők

A szociális munka különféle foglalkozási területein tevékenykedők – szociális munkásként,

szociálpedagógusként, szociálpolitikusként stb. – a nehéz élethelyzetbe kerülő emberek ellátásához, a szociális segítséghez megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkeznek. A szociálpolitika eszköztárszereinek (pénzbeli juttatások, természetbeni juttatások és gondozás a humán szolgáltatások rendszerének igénybevételével) hatékony alkalmazásához ugyanakkor az ifjúságsegítés szakmai többletismereteinek (legalább az ifjúságismeret és a felnőtté válás sajátosságainak ismerete) elsajátítására és alkalmazására is szükség lehet. A szakszerű segítség színvonalát emelheti és sikereesebb megvalósítást előlegezhet meg, ha a szakemberek az adott helyzetnek megfelelően, a lehető legkonkrétabb formában együttműködnek.

A szociális segítő szakmán belül létezik ifjúságvédelem, vagy akár közösségfejlesztés-specializáció is.

Közművelődési szakemberek, művelődésszervezők, animátorok

A jelenleg általában művelődésszervezőnek (korábban népművelőként, azt követően kulturális szervezőként vagy -menedzserként) megnevezett szakmának jelentős szerepe lehet az ifjúsági területen is. Ez nem jelenti azt, hogy ezek a (végzett, diplomás) szakemberek azonnal képesek is bármiféle ifjúságsegítői feladat megoldására, hiszen tanulmányaik során tanáraik erre általában nem tértek ki, ilyen gyakorlatot nem folytattak (mint ahogy sokszor másilyent sem), a feladatmegoldásra legfeljebb elméletileg felkészültek. Bizonyos azonban, hogy körükből kerülhet ki legkönnyebben az ifjúságsegítés és az ifjúságügy szakértőinek köre különösen, ha speciális át- és továbbképzésben részesülnek a közülük e feladatkörre érzékenyek (pl. ifjúsági művelődési menedzser). A népművelés (közművelődés, közösségi művelődés) területén belül külön szokták választani az „általános”, a mindenkinek szóló tevékenységektől az ifjúsággal kapcsolatos és/vagy az ifjúság aktivizálása érdekében végzett feladatokat; a hivatalos statisztika is külön rovatban érdeklődik a csak nekik (a gyerekeknek, serdülőknek és külön a fiataloknak) szerve-

zett tevékenységekről. Érdekesen jellemző, hogy a művelődési otthon típusú intézmények megnevezésébe illesztett évtizedes szándékot, hogy azok inkább „művelődési és ifjúsági házként (központként)” legyenek megnevezve, folyamatosan elutasítja a népművelő szakma, noha az intézmény használóinak zöme/többsége e korosztályok közül kerül ki.

Ifjúsági művészek

A felsorolásból nem hagyható ki a művészet világában az ifjúsághoz értő szakmai diszciplínák, az előadóművészet, sőt alkotóművészet világában tevékenykedő speciális tudású, elkötelezettségű szakemberek sem: a bohócdoztortól a karnagyokon át, a színházi szakembereken, filmkészítőkön-filmrendezőkön keresztül a vers- és meseírókig, de akár a drámapedagógusokig.

*Ifjúságzakmailag részben felkészült segítők köre*⁶

A hétköznapiakban számos, különböző szintű felkészültséget igénylő szakmai terület létezik, amelyiknek alkalmanként (például azért, mert valamilyen feladatvégzés azt szükségessé teszi), természetes módon találkoznak gyermekekkel, serdülőkkel, fiatalokkal. Mindahhoz, hogy ezeknek a szakmáknak a képviselői a felnőtté váló nemzedékekkel kapcsolatban munkájukat, feladataikat eredményesen végezhessék, többlet ismeretekre, speciális tudásra van szükségük. Minderre külön felkészítésen, szakmai továbbképzéseken kerülhet sor. Egyes szakmák esetében ugyanakkor az adott szakmán belül még sajátos, elkülönült szakmai területek, foglalkozási területek kialakítására is szükség lehet/van. E szakmák képviselői tehát nem elsősorban saját szakmai tevékenységük kapcsán kerülnek az ifjúsági szakma terébe, hanem akkor, ha az adott (saját) szakmai élethelyzetükben ifjúságügyi problémával találják szembe magukat (példa: a házi orvos nem ifjúságügyi szerepben van, amíg a receptet írja fel, de abban, ha a serdülőkori problémákra igyekszik választ adni).

Orvosok, egészségügyi szakfeladatot ellátók
Az orvosok általában – ahogy minden emberrel – a felnőtté válókkal kapcsolatban is elvégzik a praxisukkal összefüggő gyógyító feladatukat. Mindezeknek a tevékenységeknek során a gyógyító munka színvonalát, illetőleg az ifjabb betegeknek az orvossal való együttműködését segítheti elő, ha az orvosok felkészültek, kellően tájékozottak a felnőtté válás fontosabb jellemzőiről. Az egészségügy, az orvosi munka területén kialakításra kerültek ugyanakkor a felnőtté válók életkorához igazított, speciális foglalkozási körök is. A gyermekorvosok például klasszikusan olyanok, akik praktizálásuk során alapvető foglalkozásukat a felnőtté válás sajátos összefüggései szerint végzik. Mindez természetesen körültekintő felkészülést, az adott szakmai ismeretek frissen tartását, továbbá alapos ifjúságismeretet követel meg a szakembertől. Munkájuk végzése járhat azzal is, hogy – legalább a terápia idejére – kapcsolatot szükséges ápolniuk a felnőtté válókat segítő egyéb partnerekkel.

A drogprevenció szakemberei

A drogfogyasztás problémája a legerőteljesebben talán éppen a felnőtté válók között jelentkezik. A drogfogyasztás veszélyei összetettek, amelyek nem csupán az élettani következményei és a kriminális konzekvenciái fenyegetőek, hanem a felnőtté válás egészére, a különféle társas kapcsolatokra egyaránt kihatnak. A drogfogyasztás megelőzésével, kezelésével szakszerűen erre felkészült szakemberek, *addiktológusok* foglalkoznak különféle szakmai szinteken és szervezetekben. Az ifjúsági korosztályokkal kapcsolatos különféle feladataikból ugyanakkor hiányozhatnak az ifjúságsegítés szakmai többletismeretei: alapos ifjúságismeret, a felnőtté válás aktuális jellemzőinek ismerete, továbbá a felnőtté válás során jelentkező problémákra megoldást kínáló intézményes válaszok rendszere. Jobb színvonalú, eredményesebb segítő szerepvállalást tesz lehetővé, ha mindezeket a feladatokat végző szakemberek konkrét programokban és feladatokban együttműködnek az ifjúságsegítő szakemberekkel, illetőleg ha külön felkészítést kapnak az ifjúságsegítés meghatározó ismereteiből.

A családgondozó, gyermekvédelmi szakemberek, a rendőrök, a bűnmegelőzésben, illetőleg a büntetés-végrehajtásban tevékenykedők

A felnőtté válás folyamatában előfordul, hogy az ifjúsági korosztályok a közvetlen környezetükkel (áldozatként, elkövetőként) konfliktusba keverednek; előfordul, hogy különböző mértékben és szinteken vétenek az emberi együttélés szabályai ellen, és rövidebb-hosszabb ideig különféle (fegyelmi, szabálysértési, büntető-e) eljárások szereplőivé válnak. Mindezekkel a felnőtté válás szempontjából kialakult kényszerszervezetekkel, kényszerítő helyzetekkel kellő érzékenységgel és szakszerűen szükséges segítő feladatokat végezni, hiszen az aktuális szituáció életvezetési konzekvenciái súlyosak lehetnek. Ezeket a szakmai területeken feladatokat végző szakemberek tevékenységét az ifjúságsegítő szakmai ismeretek nagyon sokban erősíthetik. Sokat segíthetnek ugyanakkor az ifjúságsegítő feladatokat végző szakemberekkel és szervezetekkel kialakított szakmai kapcsolatok is. Együttesen hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az alkalmazkodási problémákat a felnőtté válás során sikerrel meghaladva, az érintettek hatékony és jó alternatívát találjanak.

Az ifjúsági szakma szereplői

Az ifjúsági szakmához tartoznak mindazon megnyilvánulások, amelyek az ifjúsági korosztályok felnőtté válásának feltételrendszerét biztosítják, alakítják, teremtik meg, akár közvetlen kapcsolat nélkül is. Ilyenek a közigazgatásban tevékenykedők, a tudományos területeken, a kutatásban működők, a politikai területen szerepet vállalók, továbbá a média különböző szintjein dolgozók. Az ifjúsági szakma szereplői nem feltétlen a korosztályhoz tartozó egyénnel, csoporttal értően foglalkozó, tanult személyek, jobb esetben is általában pusztán autodidakta módon, tapasztalati úton szerzett tudással felruházottak.

Ifjúsági szakértők a közigazgatásban

Annak ellenére, hogy ezekben a tevékenységekben nincs feltétlenül közvetlen kapcsolat az ifjúsági korosztályokkal, mind a kormányzatban, mind pedig a helyi önkormányzatokban meghatározó jelentősége van az adott igazgatási keretek közötti hivatali munkának. Mindebből talán az ifjúsági tanácsnok, ifjúsági referens feladatköre a leginkább ismerős, de az ő tevékenységének csak azt a részét soroljuk ide, amelyben a „hivatali ügyeket intézi”, s nem kerül kapcsolatba az érintett korosztályokkal, közösségeikkel, szervezeteikkel. Települési, térségi, illetőleg megyei önkormányzati ifjúsági tanácsnokot ismerünk, de idetartozhat minden olyan hivatali szereplő is, aki valamilyen igazgatási feladatcsoport során a korosztályok felnőtté válásával kapcsolatosan rendszeresen vagy alkalmanként tevékenykedik.

Ifjúsági szakértők a tudományban, kutatásban
Mindazok a kutatók, elméleti szakemberek, akik önállóan, különféle szakmai műhelyekben, a felsőoktatásban vagy egy-egy szakmai tárgyú periodika környezetében, optimális esetben intézményes keretek között az ifjúsággal összefüggésben elméleti munkát végeznek, publikálnak, kutatást kezdeményeznek, vezetnek, kutatásban vesznek részt, azok közvetve az ifjúsági generációkkal összefüggő ifjúsági munka minőségét emelhetik. Elősegíthetik, hogy az aktuális nemzedékekkel kapcsolatos különböző szintű döntések kellő ismeretek alapján, kellő megalapozottsággal születhessenek meg. Megismerhetővé és figyelemmel kísérhetővé teszik a felnőtté válás során jellemző generációs tendenciákat és szocializációs összefüggéseket, továbbá hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a felnőtté válással kapcsolatos különféle tevékenységek szakmai szempontból erősödjenek, azaz összhangban maradjanak a korosztályok felnőtté válásával együtt jelentkező kihívásokkal.

Ifjúsági szakértők a politikában

Az ifjúsági jogok gyakorlásával és érvényesítésével kapcsolatosan különböző szinteken szerepet

vállaló, küldetésükkel tisztában lévő ifjúságpolitikusok meghatározó munkát végezhetnek. Ők a különféle szervezetekbe delegált, kooptált, választott képviselők, akik leginkább választóik nevében és érdekében lépnek fel. Képviselnek, az érintettek számára részvételt biztosítanak, érdekeket ütköztetnek, érvényesítenek. A kormányzati ifjúságpolitika szereplői a központi igazgatás szakmapolitikai háttéréként megteremtik az igazgatási, illetve ifjúságpolitikai értelemben vett szakmai, operatív intézményeket országos és regionális szinteken. Ilyen módon a helyi és regionális szinteken elevenítik fel, tesszik kialakíthatóvá az ifjúságpolitika köznapi gyakorlatát.

Ifjúsági szakértők a kultúrában, médiában
A kulturális felületek (ifjúsági irodalom, ifjúsági zene és zenekiadás, gyermekszínházak, ifjúsági filmek), a sajtó, illetőleg az elektronikus sajtó, újabban az internet különféle fórumai számtalan lehetőséget biztosíthatnak arra, hogy nem csupán megismerhetővé tegyék az újabb nemzedékekkel kapcsolatos történéseket, hanem arra is jó eszközök, hogy közvetve alakítsák, befolyásolják a felnőtté válás folyamatát. A kultúra és média munkatársai nagyon sokféle szempontból foglalkoznak az ifjabb nemzedékekkel mind helyi, mind pedig országos léptékben. A különféle médiumok szerkesztői, újságírói nemritkán leegyszerűsített, olykor torz ifjúságképet mutatnak, ami valójában sokszor elég messzire kerül a generációk valóságos viszonyaitól, illetőleg a felnőtté válás érdemi folyamataitól. Mindez ugyanakkor jól szemlélteti azt is, hogy a felnőttek mind laikusán, mind szakmai szempontból mennyire kevés ismeret alapján, mennyi preconcepció szerint, és mennyire eltérő felfogásokban veszik körül a felnőtté válni készülő generációkat.

Ifjúsági referensek

Települési, térségi, illetőleg megyei önkormányzati ifjúsági referenst ismerünk, akiket nem csupán az önkormányzat alkalmazhat, hanem bármely olyan szervezet, amely az ifjúsági feladatokra

feladat-ellátási szerződést kötött az önkormányzattal. Az ifjúsági referens munkája során kapcsolatban áll az önkormányzat ifjúsági ügyekért felelős bizottságával, továbbá – amennyiben van – az ifjúsági ügyekért felelős tanácsnokkal. Aktív kapcsolatot tart fent az ifjúságsegítői feladatokat ellátó szakemberekkel, az ifjúsági korosztályi és szakmai közösségekkel (informális csoportjaival), szervezetekkel, a helyi ifjúsági érdekképviselő és az ifjúsági párbeszédrendszer szereplőivel. Az ifjúsági referens elvben az illetékességi területén élő ifjúsági korosztályok, közösségek és szervezetek meghosszabbított karja a hivatalban, az ő érdekeit jeleníti meg, képviseli a struktúrában. Munkájával hozzájárul az ifjúságot érintő döntések előkészítéséhez, illetve a döntésekből adódó feladatok eredményes végrehajtásához.

Természetesen a sor sokáig folytatható (pl. a katonai kiképzéssel foglalkozó hivatásosok), de az alapvető szereplők ismeretén túl a lényeg nem azok vég nélküli felsorolása. Az ifjúsági munka és szakma szereplőinek (kevés, szabályt erősítő kivételtől eltekintve) egyike sem képes önmagában és egyedül betölteni az ifjúsági teret. A szektorok közti együttműködés éppen ezért nagyon fontos; az ifjúsággal, az ifjúságért különböző területen dolgozó szereplőknek szorosan együtt kell dolgozniuk. Meg kell ismerniük egymás munkáját, egymás intézményeinek teljesítőképességét, módszereiket és technikáikat, hogy az ifjúsági területen dolgozóknak saját kompetenciahatáraihoz érve legyen hova kapcsolódniuk. Persze a pedagógus nem csak iskolai keretek közt, a szülő, a család nem pusztán a családi szocializáció kapcsán lehet részese az ifjúsági munkának. A családsegítőben dolgozó szakember sem csak jogszabály-alkalmazó, és a népművelő sem csak szabadidő-szervező stb. Különösen bonyolulttá válik ez a feladat a falusi, a kisvárosi léptéket meghaladva, ahol tehát az egyszerű ismeretség a nagyság miatt már elvész. Ott, ahol az ifjúsággal dolgozók bármiféle intézményeinek sokasága működik, önkormányzati feladat nemcsak a természetes és folyamatos koordináció, hanem a szakemberek

közötti partneri viszony folyamatos fenntartása és fejlesztése is.

Az önkormányzati koordinátori szerep léte vagy hiánya nem csökkenti az érintett szakmák és szakemberek felelősségét, mely kifejlődésének és hathatós megjelenésének egyik lényeges, mondhatni meghatározó kérdése az, hogy milyen tartalmat és formákat vesz föl az érintett szereplők partnersége, együttműködése, és főként hogyan fejleszthető egymás által az ifjúsági korosztályokkal való foglalkozás szakértelme. Leegyszerűsítve, hogy amikor saját szakterületükön professzionálisan teszik a dolgukat, összehangoltan, a kellő tudások és készségek birtokában működtessék egymás felé a jelzőrendszert, kommunikáljanak, közös megoldásokat keressenek, olyan háló-rendszerben dolgozzanak, amely megtartja, segíti és továbblépteti az érintettet.

Enélkül a gyerekek, serdülők, fiatalok kieshetnek a segítő struktúrákból; a segítségre szoruló tehetségesek éppen úgy, mint a gyámolítandók, a tájékozódni képtelen jó tanulók éppen úgy, mint a valamelyik tárgyban gyengélkedők vagy azok, akikkel nincs semmi baj, csak éppen nem tudnak mit kezdeni magukkal.

Jegyzetek

- 1 Szabó András anyagainak és Beke Pál, valamint Kárpáti Árpád tanácsainak felhasználásával.
- 2 Példa: a nyomdászat olyan terület, szakma (sokféle specifikummal, ahogy az ifjúsági szakmában is), ahol a nyomdász a szakma – képzettség, végzettség, gyakorlati tapasztalat – birtokában végzi feladatait, munkáját. Analógiaként mondjuk, azt tekintjük nyomdászati munkát végzőnek, aki a könyvvel közvetlen kapcsolatban van (gépmeister, kötetzet...). Ugyanakkor a könyv léte, előzetesen és utólagosan számos más feladatot feltételez. A papírhoz erdőgazdálkodás, környezetvédelem, újrahasznosítás, a piacra kerüléshez marketing, kereskedelem, művelődésszervezés stb. szükséges.
- 3 Hogy kit is takar pontosan az ifjúság szakmai közösség kifejezés? (A kontroll funkció ugyanis egy körülhatárolható, definiálható szereplő-kört feltételez.) Jelen esetben mindenkit, aki tevékenységét, elfogadottságát tekintve része annak a szakmai hálónak, amely részben műveli, részben fejleszti, részben kontrollálja az ifjúságügy-ifjúsági szakma-ifjúsági munka gyakorlatát és elméletét.
- 4 A neveléstudomány is több ízben kísérelte meg tárgyának szélesebb értelmezését, ez volt a 20. század elején a Gyermektanulmány (pedológia), újabban a Gyermekkortörténet.
- 5 Nem azonos az ifjúságsegítő végzettséggel. El kell különítenünk az *ifjúságsegítő képzési végzettségét és a személyes ifjúságsegítő munkát*.
- 6 A részben felkészült kitétel a szakemberek nem szakmabeli minősítésére utal, hanem arra, hogy az ifjúságügy szempontjából képzettségük mennyire releváns.

Ifjúsági munka a szocializációs térben

Sokféle ifjúsági munka lehetséges, szinte annyi, ahányan csak vagyunk, ahányan találkoztunk már felnövő fiatalokkal. Nagy hibát követnénk mégis el, ha ezeket a személyes sorsokon, személyes tapasztalatokon „kiérlelt” megközelítéseket azonnali elvetnénk. Nem gondolhatjuk ugyanis, hogy ha a fiatalok segítségéről van szó, figyelmen kívül kellene hagyni a már „felnőttek” minden olyan tapasztalatát, amelyek akkor érték őket, amikor lezajlott velük a „nagy testi-lelki átalakulás”. De a tapasztalatokat jól kellene hasznosítani. Mindehhez pedig jó lenne azt is világossá tenni és alaposan nyomatékosítani egymás előtt, hogy noha a felnőtté válás – mint élettani parancs – gyakorlatilag mindenki számára ugyanaz, vagyis az adott társadalmi (és természeti) viszonyok között kell életképessé válnunk, a konkrét körülmények, az aktuális jelenben zajló folyamatok, a megtapasztalható élmények mindannyiunk számára alapvetően mégiscsak mások. Napjaink ifjúságának pedig nagyon nehezen áttekinthető jelenben kell bejárniuk azt, amit mindenkinek...

A sikeres és hatásos ifjúsági munka szempontjából mindkét mozzanatnak különös jelentősége van: a különféle sorsok, személyes életutak révén felhalmozott, „megszívlelendő” tapasztalatoknak, és napjaink rejtett (és kevésbé rejtett) üzeneteinek, deklarált elvárásainak, amelyek között az érintetteknek igencsak nehéz lehet eligazodni. Manapság ilyen szempontból, egy konkrét élethelyzetben meglehetősen komoly feladat azt megfogalmazni, hogy igazán mi mindenre van, mire lehet szüksége az embereknek ahhoz, hogy a közvetlen és tágabb környezettel összhangban, sikeres és eredményes életet lehessen élni.

Az ember társas lény

Tekintettel arra, hogy az ember eredendően társas lény, nem csupán a természethez, hanem önmagához, a körülötte lévő, vele kapcsolatba kerülő többi emberhez is meg kell tanulnia kapcsolódnia. Ebből a szempontból az életképesség megszerzése nem csupán (és ma már talán nem elsődlegesen) a természettel viszonyban eredményezheti az életben maradás képességét, hanem ez a (tanulási) folyamat leginkább a társak között elfoglalandó hely, betöltendő szerep megragadására irányul. A felnőtté válás folyamata ilyen módon lényegében azt célozza meg, hogy az emberek a társadalom valóságosan alkotó lényévé váljanak. A sokféle megközelítési lehetőség közül – mindezeknek a jegyében – az elkövetkezőkben abból szeretnénk kiindulni, hogy az ifjúsági munka tárgya alapvetően a fiatalok felnőtt emberré válásának egész folyamata, amely a felnőtt társadalomban való önálló élethez szükséges legfontosabb képességeknek, életképességeknek a megszerzésére irányul.¹ Ez a megközelítés az elővilág más egyedeihez hasonlatosan a szocializáció során törekszik azonosítani, vagyis a felnőtté váló fiatalokkal teremtett kapcsolatban igyekszik elsajátítani az emberek szükséges és lehetséges feladatait. „...az ifjúsági munka általában a szocializáció szereplőinek tevékenységére és feladataira vonatkozó összetett és gyűjtő kifejezés. Egyesíteni hivatott a felnőtté válást (elő)segítő mindenféle foglalatosságot a születéstől felnőtt korig a fiatalok közeli és távolabbi környezetében.”²

Különbféle szemléletes példák és vizsgálatok támasztják alá, hogy mekkora jelentősége van a társaknak egész életünkben, legfőképpen pedig

az emberré válásban. Drámai következménye van/lehet például annak, hogy a születést követő legelső időszakban kik veszik körül a gyerekeket. Úgy is lehet fogalmazni, hogy ami ekkor megtörténik vagy nem történik meg a gyerekekkel, az egész életükre meghatározó következményekkel jár. Az erdőben, hat és fél éves korig állatok között nevelkedő gyerek példáját idézi Bagdy Emőke a „Családi szocializáció és személységzavarok” című könyvében, és megállapítja, hogy „...emberi hatásoktól elzárt gyerekekből nem válik teljes értékű ember.”³ Hiába próbálkoztak a későbbi időszakban mindenféle módszerekkel fejleszteni, beszélni tanítani, magatartását formálni, számára az emberi környezet „megszokhatatlan” maradt. Mások példái hasonlóképpen ugyanezeket a tapasztalatokat támasztják alá. Maugli és a hozzá hasonló történetek inkább a mesék világához tartoznak, és legfeljebb az emberek természet szeretét, a természethez vonzódását szimbolizálják, mint a valóságot.

„Egy magányosan felnövő embergyerekből nem lesz ember. Olyan lény lesz, aki anatómiailag megfelel az embernek, de viselkedése alig emlékeztet az emberre. Az ösztönös indítás, a vele született adottságok nem vezetnek el az embergyereket az emberi léthez. Nincs olyan ösztönös apparátusa, amely önmagában elegendő lenne ehhez a folyamathoz. Az emberré válás útjához a veleszületett adottságok társas kimunkálása szükséges, ehhez pedig társas együttélés, az emberi társadalom mintája elengedhetetlen. Az emberré válás döntően szocializációs folyamat, a veleszületett adottságok társas feldolgozása.”⁴

De a felnőtté válás során a korai társas kapcsolatok jelentősége kevésbé végletes helyzetekben is hasonlóképpen egész életre kiható, meghatározó konzekvenciákat eredményezhet. A korai kapcsolatokban drasztikusan korlátozott, erőteljesen elhanyagolt, személyes élményektől megfosztott gyerekek egész életükön keresztül igen súlyos élettani és alkalmazkodási problémákkal járó következményeket viselhetnek csupán amiatt, hogy a legelső időszakban

társas ingerekben szegényen, elégséges kapcsolatok nélkül maradnak.

Az emberré válás, az érett felnőtt emberré válás szempontjából (sőt később is) különös jelentősége van a legközvetlenebb környezetnek, nevezük mikromiliónek. A mikromilió ugyanis olyan társas kapcsolatokat, viszonyokat, társas mezőt jelent, amelyen, mint közvetítő szférán, keresztül a különféle kisebb és nagyobb társadalmi hatások, ismeretek, szabályok, értékek, normák eljutnak az emberhez. A mikromilliót – mint sajátos kiscsoportot – tulajdonképpen összetartozó személyek alkotják, akiknek kapcsolatait átszövi a kölcsönösség és a személyesség. Olyan közvetlen és természetes viszonyrendszer ez, amelyet jellemzően érzelmek és indulatok tölthetnek ki, tehetnek teljes és együttes, társas élménnyé, és amelyek az egymásra hatás számátalan útját teszik lehetővé, tartják fenn.

A fiatalok felnőtt emberré válásában – az előbbieknél jegyében – fokozottan hangsúlyos, sőt kulcsszerepe van annak a mikromilliónek, annak a társas környezetnek, amely, mint társas erőter, körülveszi őket. Ennek a környezetnek az aktuális helyzete, állapota azonban, ha úgy tesszük szocializációs hatékonysága, egyértelműen a szélesebb társas (társadalmi) viszonyrendszerrel meghatározott.

A szocializációs tér kiszélesedik

A történelem során a különféle társadalmi rendszerek fejlődése, változásai, a társadalmi szintű termelés tapasztalatai, illetve meglévő társadalmi (szűkebb és tágabb társas) viszonyok működésével, működtetésével együtt járó tanulságok és ismeretek az emberiség számára folyamatosan olyan tudásmennyiség felhalmozódását eredményezték, amelyek nem jártak maguktól értetődően azok azonnali hasznosításával. Az összegyűlt és alkalmazható tapasztalatok átadása, átörökítése egy társadalom számára olyan többletszerepek, olyan intézmények kialakítását tette, teszi szükségessé, amelynek révén a lehető leghatásosabb módon jeleníthető meg,

reprodukálhatóak az új nemzedékekben az emberi életéhez nélkülözhetetlen ismeretek, alakíthatóak ki produktív, értékteremtő folyamatok. Hogy mindezt hogyan, milyen mértékben, milyen összefüggések között ismeri fel, ismerte fel egy társadalom, az talán egy külön tanulmány feladata lehetne. (Egy ilyen tárgyú tanulmányban részletesen lehetne elemezni ezt a kölcsönfolyamatot, amely az emberi társadalmak fejlődését, ha úgy tetszik modernizációs igényeit a kezdetektől összeveti az adott társadalmi szereplők szocializációs feladataival.) Az összefüggés azonban így is teljes mértékben magától értetődő. A különféle ismeretek, tapasztalatok felhalmozása, összegyűjtése, a különféle természeti jelenségek és társadalmi történések és azok magyarázatai, illetőleg mindezek átadásának, átörökítésének, közvetítésének feladatai egy jól funkcionáló társadalom esetén a fiatalok sikerebb felnőtté válásával összefüggésben – változó társadalmi hőfokon – a meglévő szerepek és feladatok megosztásával, új szerepek megjelenésével és fokozatos intézményesedéssel járhatnak együtt. A társadalmi változások, a társadalmi fejlődés a felnőtté váló fiatalok számára pedig gyakran a szocializációs tér kiszélesedését, átrendeződését hozza, hozhatja.

A társadalmi átrendeződéssel együtt változó (vagy nem változó) szocializációs folyamatok a leírtaknál azért jóval bonyolultabban, kevésbé tudatosan és semmiképpen nem egy lineáris pályán zajlottak és zajlanak. Ám a létező összefüggések társadalmi léptékben, rövid és hosszú távon egyaránt erőteljesen visszahatnak.

Napjaink társadalmában, a felnőtté válás folyamatában életképességük megszerzéséhez a fiataloknak olyan ismeretek és képességek megszerzésére van szükségük, amelyeket az őket körülvevő személyes környezet egymagában átadni, közvetíteni nem lehet képes. Mindez nem csupán azzal jár, hogy a mikromilióban a személyes kapcsolatokon túli emberi viszonyokra, különféle célokhoz és feladatokhoz kapcsolódó, közlelő nem feltétlenül ismert, formális társas szerepekre, strukturált intézményes környezetre kell felkészülniük; a szocializációs tér számuk-

ra a szélesebb társas környezet, vagyis a társadalom bonyolultságával szinkronban jelentősen kiszélesedett, és újabb szocializációs partnereket hozott. Olyan szervezetek, intézmények (óvoda, iskola) léptek be a szocializációt szolgáló környezetbe, amelyek a közösség által felhalmozva, felkészülten és hivatásszerűen végzik (át)vállalt feladataikat.

A szocializáció folyamata a fiatalok számára tehát különféle szerepekre való felkészüléssel jár együtt, hiszen a felnőtt ember ezeknek az egymásra épülő szerepeknek a rendszerben található vagy teremthet összhangot társas környezetével, és ilyen módon válhat életképessé. „A feladatokat szerepeken keresztül osztja ki a társadalom, a szerepeken keresztül gondoskodik arról is, hogy teljesüljenek e feladatok” – fogalmaz Erving Goffman.⁵ Megfelelő szerepkészlettel rendelkezni, megfelelni a különféle szerepelvárásoknak természetesen önmagában nem elégséges ahhoz, hogy valaki azonmód érett felnőtté váljon, és úgy gondolja, már minden rendben van. De a különféle szerepek ismerete egyértelmű előny, sőt, az egyes egyedi társadalmi értéket kifejező, betöltött szerepek, másként pozíciók társadalmi meghatározottsággal és megfelelő presztízzsel járnak. Hogy valaki a különféle szerepeit milyen színvonalon képes betölteni, nem csupán a világos szerepelvárásokon, illetőleg kellően strukturált szerepviszonyokon múlik, hanem azokon a személyes képességeken, egyéni adottságokon is, amellyel konkrétan rendelkezik.

Amennyiben egy társadalom a fiatalok felnőtté válásának, életképességük megszerzésének érdekében, kellő figyelem mellett jól osztja el a terheket, a szükséges szerepeket és feladatokat az egyes alrendszerek között, akkor a társadalmi együttélés a maga kereteivel mindenki által elfogadható életműködést tesz lehetővé. Olyan szocializációs együttműködés jöhet létre a társadalom egészében, amelyben minden résztvevő a maga szerepe és feladata szerint megfelelő támogatást képes nyújtani a felnőtté váló fiataloknak; illetőleg a fiatalokat körülölelő mikromillió olyan interperszonális erőteret képez,

amely kellően személyes és kiegyensúlyozott életviszonyok fenntartására teheti képessé a fiatalokat.

Az emberi társadalom permanens változásban van, ami egyrészt elhúzódó küzdelem önmagával, másrészt folyamatos adaptációs kísérlet a természethez és önmagához. Történelmi tapasztalatunk, hogy semmi nem marad sokáig ugyanúgy, és a változások tartósan nem kedveznek a különféle – bármilyen reménykeltőnek látszó – konstrukcióknak. Persze társadalmi változások akkor is vannak, lehetnek, ha azokat az emberek nem feltétlenül szeretnék, vagy nem egyformán, nem ugyanúgy szeretnék, hiszen a változások társadalmi léptékben gyakorlatilag egyensúlyvesztéssel járnak, s valamilyen jobb helyzet elérése érdekében egyszerűen felboríthatnak egy másikat.

A társadalmak folyamatos változásai nem hordozzák, nem hordozhatják minden esetben a különféle, egymáshoz kapcsolódó szerepek és feladatok konzekvens átalakulását. A változásokban megjelenő új hangsúlyok leginkább a változást indukáló viszonylatok, illetőleg a változás generálta dinamikus feszültség szerint jelentkeznek. Ilyen módon könnyen előfordulhat, hogy a korábban meglévő célok (az elérésükre szolgáló eszközrendszerrel együtt) a változással együtt, a változás következtében bizonytalanabbá válhatnak.

Az ifjúságügy sorsa a különféle társadalmi átalakulások örvényében hasonló lehet. Az alapcél, vagyis a felnőtté válás kollektív elősegítésének ősi parancsa hangsúlyt veszthet, és részben-egészben a háttérbe kerülhet. Olyan részcélok, megközelítésmódok erősödhetnek fel, amelyek egyrészt az alapfeladatok létre, elvégzésének szükségességére mutatnak, másrészt a gyakorlatban, konkrét szerepvállalásukban a – lehetséges – szocializációs (rész)feladatok elvégzésében a meglévő eszközök igénybevételével bontakoznak ki.

„A társadalom konkrét fogadóképességét az őket közelebb és távolabb körülvevő felnőttek fogadóképességéből tapasztalják meg a mindenkori felnőtté váló fiatalok. A társadalom jövője

szempontjából pedig igazán nem mindegy, hogy a fiatalokat körülvevő felnőtt társadalom a mindenkori új nemzedékek életképességét miképpen tudja megteremteni, kialakítani.”⁶

A társadalom változásaiban jelentkező problémák, nehézségek, disszonanciák mindezek alapján is egyrészt oly módon, abban a formában nyilvánulnak meg, hogy a fiatalok felnőtté válásával kapcsolatos közfigyelem, fogadókészség erőteljesen lecsökkenhet (és jelentős feltételkorlátos szocializációs helyzet állhat elő), másrészt a fiatalok felnőtté válásával kapcsolatos funkciókban és gyakorlatban áll, állhat elő komoly deficit és disszonancia. Tartósan, a jövő nemzedékének sorsára érdemben kiható szocializációs zavarok támadhatnak, a felnőtté válás sokak esetében alakulhat kedvezőtlenül vagy éppen elégtelenül. Számos felnőtté váló fiatal számára pedig rövidebb-hosszabb ideig – bármennyire nem szeretnék – szocializációs szükséghelyzet állhat elő.⁷ Robert K. Merton és Robert Nisbet a jelenkori társadalmi problémákkal összefüggésben többek között a következőket állapítja meg: „A társadalmi problémák jelentős mértékben a társadalmi viselkedés intézményesített módjainak, mintáinak akaratlan, nagyrészt közvetett és gyakran nem várt következményei.”⁸ Mindezekre is figyelemmel a folyamatosan keletkező társadalmi problémák hatásaival együtt jelentkező szocializációs zavarokra az ifjúsági munkában, a meglévő társadalmi viszonyok közötti életképesség megteremtése érdekében feltétlenül számolni szükséges.

Humán segítő szolgáltatás

Az emberi társadalom strukturálódásával, fejlődésével, folyamatos változásaival összhangban a szocializációs tér, tehát térben és időben többszereplőssé vált, egyértelműen kiszélesedett, és permanensen változik. A fiatalok felnőtté válásával kapcsolatban az alapvető célok (az életképesség megszerzése) mellett a szocializációban szerepet vállalók különféle részcélok szerint alakították, alakítják feladataikat. A fiatalok fel-

nőtté válásával kapcsolatban használt fogalomrendszer is mindennek jegyében formálódik „Az ifjúsági munka általában a szocializáció szereplőinek tevékenységére és feladataira vonatkozó összetett és gyűjtő kifejezés. Egyesíteni hivatott a felnőtté válást (elő)segítő mindenféle foglalatosságot a születéstől felnőtt korig a fiatalok közeli és távolabbi környezetében.”⁹

Napjainkban a fiatalok felnőtté válását támogató feladatok sokféle felkészültségű, az érintett fiatalokkal különféle kapcsolatban lévő emberek és társas alakzatok közreműködésével meglehetősen széles és strukturált szocializációs térben léteznek, jöhetnek létre. Az itt létező különféle korú szereplők tapasztalatai, ifjúságképe, cél- és feladatértelmezése, felkészültsége, értékrendszere azonban nem feltétlenül van szinkronban. A felnőtté válás során az életképesség megszerzésének elősegítése mégis ennek a közegnek a közreműködésével történik. Ez a folyamat akkor lehet hatásos és eredményes, ha a többszintű és szükségképpen kellően tagolt ifjúsági munkát közös alapcél és reális részcélok határozzák meg, ha az érintett fiatalokkal együtt és az érdeklükben a konkrét tevékenységeket mindvégig egyeztetés, folyamatos kooperáció jellemzi.

A meglévő társadalmi keretek között az életképesség megszerzésére irányuló ifjúsági munka és annak rendszere már megfogalmazásra került.¹⁰ Az ott megfogalmazottakon a megközelítésében, felépítésében, struktúrájában lényegi szempontból változtatni nem szeretnénk. Az elkövetkezőkben azonban az ott leírtak felhasználásával – leginkább a közvetlen segítő ifjúsági munkát – a meglévőhöz képest más szempontok figyelembevételével mint konkrét (humán) szolgáltatások finom rendszerét törekszünk megközelíteni. Úgy látjuk ugyanis, hogy az ifjúsággal való foglalatosság konkrét, mai gyakorlatában létezik, ha úgy tetszik, velünk maradt egy szűkebb értelmezési keret, egy hagyományosnak talán óvatosan nevezhető (ám kétségtávol alapvetően fontos tartalmi elemeket hordozó) felfogás, amely szerint a felnőtté váló fiatalokkal összefüggésben leginkább szabadidőben, a fiatalok különféle kezdeményezéseiben, program-

jaiban, akcióiban, jogaik, érdekeik védelmében és képviselésében kell keresni az ifjúságsegítő szerepeket és feladatokat. Ám mindezekon kívül is van, léteznek összefüggések, amelyekben különféle ágazatok, szakmacsoportok és szakmai szervezetek dolga is értelmezést kap. Fontosnak tartjuk, hogy, minden meglévő eredmények és értékek megőrzése mellett, továbblépjünk. Meghatározónak tartjuk ugyanis, hogy a fiatalok felnőtté válásával összefüggésben is tisztázható legyen „...hogy a társadalom milyen közös, összeegyeztetett célokat tűz ki szervezetei, intézményei, érdekcsoportjai elé, hogy ezeket a célokat rövid vagy hosszú távon próbálja elérni.”¹¹

Az ifjúsági munka tartalmi szempontból gyakorlatilag a személyiség változására, a viselkedés (át)alakítására, megváltoztatására irányul, ennek megfelelően a fiatalok felnőtté válását segítő, támogató, azt lehetővé tevő tevékenységeket egészében humán segítőként, humán segítő szolgáltatásként lehet értelmezni. A humán szolgáltatásoknak két meghatározó funkciója, rendszere létezik: az egyik a szocializációs (másként edukatív), a másik a korrekciós rendszer.¹²

Ha konkrétan azonosítani szeretnénk a szocializációs (másként edukatív) rendszer fontosabb szervezeteit, akkor elsőként a társadalmi alapintézményekre: a családra, az iskolákra, a kortárs csoportokra gondolhatunk. Ezek egészében rendszeres és tradicionális szocializációs közvetítő folyamatok zajlanak. A szocializáció vagy edukáció gyakorlatilag a társadalom minden tagját éri, érinti, mégpedig szabadon, a meglévő társas környezettel való kölcsönviszonyok révén.

A korrekciós rendszerek tulajdonképpen a különféle nehézségeket, problémákat korrigálni hivatott, egymásra épülő struktúrák. Ezek már nem mindenkit érintenek, hanem csupán azokra vonatkoznak, akik valamiféle akadályokkal, esetleg komolyabb, életműködést befolyásoló problémákkal, netán speciális módszerekkel kezelhető nehézségekkel küzdenek. Ezek a korrekciós feladatok úgy jelentkeznek, ahogy azok az akadályok, problémák, nehézségek azonosítha-

tók, és ahogy azok meghaladására rendelkezésre áll valamilyen szakszerű és intézményesített eszköz, módszer. A korrekció a humán segítő szolgáltatásban olyan részfunkció teljesítésére szolgál, amelyben az alapcél (az érett, társadalomalkotó felnőtt ember) elérése érdekében, a szükséges korrekciós feladatok teljesítésére – önállóan vagy egy szakmai terület részeként – strukturált intézményes válaszok, elkülönült szakmacsoportok és módszerek jöhetnek létre (pl. a gyermekvédelem egész rendszere, egészségügyi szervezetek és szolgáltatások).

Gerevich József az iskolai mentálhigiénével foglalkozó írásában, a humán szolgáltatásokat taglalva, a két meghatározó – szocializációs (edukatív) és korrekciós – rendszerről úgy fogalmaz: „Egy társadalom mentálhigiénés színvonalának érzékeny indikátora az, hogy a szocializációs rendszerekben (pl. iskola, család, kortárs csoport, egyház stb.) milyen mértékben folyik korrekció (a hagyományos nevelési módszerekkel vagy a hétköznapi kultúra természetes problémamegoldó mechanizmusaival nehezen megközelíthető problémák kezelése), illetve az intervenció-korrekciós rendszerekben (egészségügy, börtön, javító-nevelő intézet stb.) milyen mértékben folyik szocializáció (helyesebben: kiegészítő szocializáció).”¹³ Úgy látja ugyanis, hogy miközben a két rendszer érdemi különbségekkel jellemezhető, a szocializációs és korrekciós rendszerek között az átmenet fokozatos. „...míg az iskolában döntően szocializáció folyik, a javító-nevelő intézetekben – nagyjából egyenlő mértékben – szocializáció és korrekció történik, a börtönben és elmeorvosintézetekben pedig szinte kizárólag a korrekción van a hangsúly.”¹⁴

A nyomatékositás okán tehát azt szeretnénk kiemelni, hogy az ifjúsági munka a humán segítő szolgáltatások rendszerében két pólusban, két meghatározó szerepfelfogásban írható le: egyrészt a szocializáló, edukatív tevékenységek és feladatok egymásra épülő nagy rendszerében, másrészt korrekciós (és intervenció) feladatok strukturált és funkcionális rendszerében. Az ifjúsági munka akkor válik tehát teljessé, ha

mindkét szempontú feladatvégzés során értelmezést nyer a másik szempont, melyet legjobban az együttes cél tarthat egyensúlyban, hogy egészében a mindenkori ifjú nemzedékek életképes, érett felnőtté válását tegye lehetővé, szolgálhassa.

Szerepek és szereprendszerek a humán segítő szolgáltatások határterületein

Az elkövetkezőkben a szocializációs tér olyan tartalmi területeit szeretnénk áttekinteni, amelyek léte, működtetésének színvonala erőteljesen kihathat napjaink fiataljainak felnőtté válására, ugyanakkor nem mindenki számára nyilvánvaló, hogy – minden szuverén, intézményes és szakmai szempontok mellett is – egészében a mindenkori ifjúság ügyéhez tartoznak, az ifjúság ügyét szolgálják.

Esetükben is abból indulunk ki, hogy a korrekcióban megnyilvánuló akadályok, problémák és nehézségek kezelése, megelőzése mellett ezeknek a tartalmi területeknek is jelentős edukatív, azaz kiegészítő vagy reszocializáló feladataik lehetnek. Természetesen ugyanennek a kettőségnek kell jellemeznie a szocializáció minden alapintézményét is, vagyis feladataikban preventív és korrekciós mozzanatokra van/lehet szükség.

A gyermek- és ifjúságvédelem, az egészségügy, a drogfogyasztás megelőzésének, kezelésének területe, a munkaerőpiacra felkészülés tartalmi területei, vagy a bűnmegelőzés olyan karakteres területek, amelyek kapcsolódásának deklarálása az ifjúság ügyeihez, napjaink szocializációs alapjához tartozik. Integrált létük, működésük általános színvonala a felnőtté válást alapvetően befolyásolja. A kulturális és szabadidős tartalmi területek, az önkifejezést elősegítő, illetőleg az önszerveződést szolgáló feladatrendszerek ugyanakkor a szocializáció minőségét emelhetik.

A gyermek- és ifjúságvédelem egy szuverén és átfogó humán segítő rendszer, amelynek szerepét és egymásra épülő jól strukturált feladat-

rendszerét, illetve a szükséges feltételeket és követelményeket a 1997. XXXI. „Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról” határozza meg. A törvényt lényegében két fontos tartalmi irány jellemzi: egyrészt az általános megelőző gyermekvédelem, vagy röviden probléma-megelőzés, másrészt a problémák kezelését végző, kellően strukturált gyermekvédelem, amely a már bekövetkezett bajok orvoslására, a veszélyeztetett helyzet megelőzésére, és az utógondozásra összpontosít. A gyermek- és ifjúságvédelem – korrekciós szerepe révén – alapvetően arra törekszik, hogy a vele kapcsolatba keveredett, különféle szinten veszélyeztetett gyermekeket és fiatalokat visszasegítse a felnőtté válás többség által igénybevett, általános keretei közé. A gyermekvédelmi rendszer a vállalt feladatait a lehető legközelebb szeretné vinni az érintett fiatalokhoz, ifjúsági csoportokhoz, aminek érdekében egy sajátos jelzőrendszert igyekszik működtetni, melynek természetes és intézményes partnerei révén, ha szükséges, a törvény által felhatalmazva azonnali beavatkozásra képes eszközzel rendelkezik. Tekintettel arra, hogy a közigazgatási alapegységek (települések, illetve kerületek) szerint alapellátásokat végző gyermekjóléti szolgálatok és gyermekjóléti központok közvetlen felelőssége a korrekció feladatainak szervezése, ezt a szerepet sikerrel akkor képesek betölteni, ha a szocializációs téren szereplők körében konkrét partnereket találnak.

Az egészségügy számtalan ponton kapcsolódik a fiatalok felnőtté válásához. Az egészségügy, az orvosi munka területén már jó ideje kialakításra kerültek a felnőtté váló fiatalok életkorához igazított, speciális egészségügyi szolgáltatási területek. Gyakorlatilag azok az egészségügyi szerveződések (és szakemberek) vannak, lehetnek jelen a felnőtté válást szolgáló szocializációs téren, amelyek konkrét egészségügyi (korrekciós) feladataik mellett ténylegesen edukatív szerepet végeznek, például felkészítenek, felvilágosítanak, olyan egészségtudatos felnőtt szerephez segítik a fiatalokat, amelynek révén egészségére jobban figyelemmel lévő, teljesebb életre teszik képessé a jövő nemzedékét.

„A kábítószeres veszélyt jelentenek az egészre, a közösségekre és a társadalom egészére is. Fenyégetik a használatot és hozzátartozóit egyaránt. A kábítószer-probléma sosem elszigetelt jelenség. Ok és következmény egyszerre. Összefügg egyéni és közösségi, lelki és szociális problémákkal.”¹⁵ Többek között ezekkel a bevezető gondolatokkal fogalmazódott meg az a Nemzeti stratégia, amely a kábítószer-probléma visszaszorítását célozta meg az Országgyűlés (2000. december 5.) támogatásával. Ennek a stratégiának jegyében, napjainkban is, koncentrált és széles társadalmi rétegeket átfogó programok és szervezetek működnek, vagyis az adott társadalmi méretű, sokféle veszélyt hordozó problémakörrel nagyon komoly versenyben kiterjesztett, sokszereplős, nagyrészt intézményesített feladatrendszer jött létre. Tekintettel arra, hogy a drogok szempontjából kiemelkedően veszélyeztetett célcsoport a felnőtté váló fiatalok, ezek a programok, illetve intézményes tevékenységek leginkább velük kapcsolatosak. A kábítószer-fogyasztás visszaszorításával kapcsolatos tevékenység-együttes éppen ezekért jellemzően olyan korrekciós tárgyú humán segítő szolgáltatásokat jelent, amelyek a céljai eléréséhez erőteljesen kapcsolnia szükséges a humán segítő szolgáltatások utó-, re- vagy kiegészítő szocializációs eszközeit, módszereit, szervezeteit és szakembereit. Röviden: a drogfogyasztónak az aktuális, problémákkal teli élethelyzetének változtatása érdekében a meghaladni való életviszonyok mellé és helyett fel kell tudnia építenie, ki kell tudnia alakítania közelebbi és távolabbi jövőjét

A munkaerőpiacra úgy lépnek be, a munkavállalói szerepre manapság a fiatalok úgy vállalkoznak, hogy nem kapnak vagy nem kaptak elégséges ismereteket a várható szerepekről és történésekről. Nem is nagy meglepetés, hogy a fiatalok többségének a szerény ismereteik mellett talán a várakozásai is gyakran valószerűtlenek lehetnek, és a konkrét valóságtól igencsak messze eshetnek. Pedig a munkaerőpiac manapság meglehetősen rigid (többek között a pályakezdekre nézve), kevésbé fogadókész, amelynek gyakran nyers feltételeit sokszor a felnőtteknek

is nehéz elfogadniuk. Minthogy a szocializációs tér szereplői gyakran a szükségesnél jóval kevesebb figyelmet fordítanak a társadalmi közviszonyok között életben maradási biztosító munkára felkészítésre, a szerzett ismeretek a fiatalok nagy részénél meglehetősen elnagyoltak, vagy hiányosak maradnak, vagyis a fiatalok jelentős csoportjai egyszerűen „rosszul szocializálódnak”. Az iskolából kilépő, másként a munka világába érkező fiataloknak különféle korrekciós feladatokkal, humán segítő szolgáltatásokkal a meglévő állami eszközrendszer mellé is egyértelműen „be kell segíteni”. Azok a munkaerő-piaci szerepekre és feladatokra felkészítő, ismeretbővítő programok és feladatok pedig, amelyek konkrétan a munkába lépés körül szükségessé váló korrekciós tevékenységek mentén jöttek, jönnek létre, olyan ifjúsági munkaként értelmezhetőek, amelyek nagy valószínűséggel hatásosabbak, vagyis a felnőtt életbe lépéshez jobb, realisabb esélyt képesek teremteni.

Nehéz egzisztenciális próbatételt jelent a felnőtté válás folyamata manapság a fiataloknak. Nem csupán nehéz benne eligazodni, a mai felnőtt társadalom maga is kevésbé fogadókész. Amikor pedig a fiatalok otthonról hozott, személyes környezetükből eltanult felnőtt szerepeiket, vagyis azokat a magatartásformákat gyakorolják társaik körében, amelyek révén életképesnek remélik majd magukat a felnőtt világban, nemritkán megoldhatatlan élethelyzetekkel, kriminális hatásokkal és veszélyekkel találkozhatnak. Ez a terület, gondolatmenetünk szempontjából, klaszszikusan korrekciós humán szolgáltatási terület, melyet az aktuális társadalmi diszfunkciók és különféle szocializációs zavarok keltek életre.⁶⁶ A veszélyekkel, az elkövetésekkel arányos társadalmi léptékű reakciók (megelőző és intervenciós programok és szolgáltatások működtetése, a kapcsolódó társadalmi kezdeményezések koordinálása) törvényekkel és különféle jogszabályokkal felhatalmazott különféle szervezetek, intézmények és intézményrendszerek feladata. Mindezek, vagyis a bűnmegelőzés egészének hatékonysága, sikeres prevenciós szemléletű működése kizárólag azon múlik, hogy mikép-

pen lehet a felnőtté váló, de kriminális helyzetbe keveredett fiatalok számára (edukatív szerepben) segíteni felépíteni az életüket, hogy olyan konstruktív eszközöket tudjanak elsajátítani, amelyek révén életképes, értékteremtő, konstruktív felnőtt emberré válhatnak.

A felnőtt élet különösen fontos, klasszikus gyakorlóterepe, ha úgy tetszik előkészítője az a korsztályi társas mező, az a személyes korosztályi környezet, amely minden tizenévest körülvesz a nagy testi-lelki átalakulás utolsó időszakában. Igen fontos szocializációs színtér ez is, bármilyen lehet is mindennek az „optikája” a felnőttek körében. Igen fontos választások meghatározó kontrollja ez a szocializációs terep és periódus, amikor a fiatalok arra törekednek, hogy eldőljön, ki lesz a társuk (sok sok éven át), kik maradnak a barátok, és milyen irányt vegyen az életük, milyen életpálya felé orientálódjanak. A szabadidős és a kulturális érdeklődés fokozódásának meghatározó motívuma éppen az erre a szférára is kiterjeszhető szocializációs viszonyrendszer, amelyben jelentős kulturális megerősítést lehet szerezni a különféle szocializációs választásokhoz, másrészt a majdani életmód kulturális és szabadidős területét (rendjét, szokásait) lehet elkezdni kialakítani. A szabadidős és kulturális színtér ugyanakkor magas kockázatú szocializációs terep, amelyben egyrészt markánsan jelennek, jelenhetnek meg a különféle különbségek a felnőtté váló fiatalok között, másrészt igencsak erőteljesen jelenhetnek meg a felnőtté válást, sőt magát a felnőtt életet veszélyeztető különféle destruktív hatások. Éppen ezért különösen fontos, hogy megfelelő korrekciós eszközöket (szervezeteket és intézményeket) lehessen kialakítani, hozzárendelni ehhez a viszonylathoz is (pl. ifjúsági információs és tanácsadó irodák).

Amikor a felnőtté váló fiatalok a különféle (szabadidős, kulturális, művészeti, technikai, tudományos stb.) kezdeményezéseikkel, önkifejezési törekvéseikkel „kilépnek” társaik és a felnőttek elé, akkor önnön nemzedéki jellemzőikkel a társadalom sajátos kultúra- (érték-) teremtő és fogyasztó csoportjává válnak. Felnőtté válásuk során mindezek segítségével folyamato-

san igyekeznek mindenki számára megmutatni, jó előre jelezni, hogy miképpen lehet rájuk számítani, mi mindennel törekszenek hozzájárulni, hozzátenni a világhoz. Természetesen sajátos nemzedéki szemléletük a világról alapvetően más, eltér más nemzedékek perceptuális jellemzőitől. Talán ezért is nehéz a mindenkori fiatal nemzedékeket más korosztályoknak érteniük, elfogadniuk. Mégis, a különféle kezdeményezések, önkifejezési törekvések, függetlenül magától a produkciótól, jellemzően szocializációs megnyilvánulások, amelyek (minden egyes esetben és egészében is) konstruktív fogadtatása olyan társadalmi többlettel járhat, olyan társadalmi erőforrást eredményezhet, amely lendületet, fejlődést válthat ki a felnőtt társadalomban, ugyanakkor erőteljesen kihat a felnőtt társadalomba belépő korosztályok későbbi szerepvállalására. A kezdeményezések, az önkifejezési törekvések fogadásán és elfogadásán, megerősítésén, a különféle visszajelzéseken a felnőtté válás szempontjából nagyon sok múlik, de amely nem csupán a szocializációs térben, hanem a humán szolgáltatások távolabbi szegmensében zajlik. Éppen ezért ebben a vonatkozásban szükséges korrekciós eszközök (pl. tehetségek gondozása, humán innovációs programok stb.) nem csupán a felnőtté válás ritkán ifjúsági munkaként értelmezett elemei, hanem igazi társadalomfejlesztést szolgáló feladatok.

Jegyzetek

- 1 Szabó András: Ifjúsági korosztályok – út a felnőtté váláshoz. In: Nagy Ádám (szerk.) (2007): *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság?* (UISZ Könyvek 3.) Budapest–Szeged: Belvedere–Palócvilág–ÚMK. 16.
- 2 Szabó András: Az ifjúsági munka. In: Nagy Ádám (szerk.) (2007): *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság?* (UISZ Könyvek 3.) Budapest–Szeged: Belvedere–Palócvilág–ÚMK. 101. oldal.
- 3 Dr. Bagdy Emőke (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok.* (Pszichológia nevelőknek sorozat.) Budapest: Tankönyvkiadó. 19.
- 4 Mérei Ferenc (1989): *A pszichológiai labirintus.* Fondorlatok és kerülő utak a lelki életben. Budapest: Magyar Pszichiátriai Társaság. Pszichoteam. 182.
- 5 Erving Goffman (1981): *A hétköznapi élet szociálpszichológiája.* Budapest: Gondolat. 12.
- 6 Szabó András: Ifjúsági korosztályok – út a felnőtté váláshoz. In: Nagy Ádám (szerk.) (2007): *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság?* (UISZ Könyvek 3.) Budapest–Szeged: Belvedere–Palócvilág–ÚMK. 15.
- 7 Lásd részletesebben: Szabó András: Kiszakadás vagy leszakadás. *Esély* 99/4:73.
- 8 Robert K. Merton–Robert Nisbet (1974): Jelenkori társadalmi problémák. A deviáns viselkedés szociológiája (Szerk.: Andorka Rudolf, Buda Béla, Cseh-Szombathy László). Budapest: Gondolat. 61.
- 9 Lásd 2. jegyzet.
- 10 Uo.: 100–115.
- 11 Gerevich József (1997): *Iskolai mentálhigiéne. Közösségi mentálhigiéne.* Budapest: Animula. 35.
- 12 Az elkövetkezőkben leírtak megtalálhatók: Gerevich József (1997): *Iskolai mentálhigiéne. Közösségi mentálhigiéne.* Budapest, Animula. 35.
- 13 Uo.: 36.
- 14 Uo.
- 15 Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítása érdekében. Az Ifjúsági és Sportminisztérium szakmai kiadványsorozata. Budapest, 2001.
- 16 Mindez azért jóval összetettebb problematika. Számtalan kriminológiai, szociológiai, kriminálpszichológiai, kriminál-szociológiai stb. könyv, írás foglalkozik a témakörrel. Olvasható minderről más irodalmak mellett: Andorka Rudolf–Buda Béla–Cseh-Szombathy László (szerk.) (1974): *A deviáns viselkedés szociológiája.* Budapest: Gondolat.

Irodalom

- Andorka Rudolf–Buda Béla–Cseh-Szombathy László (szerk.) (1974): *A deviáns viselkedés szociológiája.* Budapest: Gondolat.
- Aronson, Elliot (1980): *A társas lény.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Civil Ifjúsági Jelentés

- Dr. Bagdy Emőke (1977): *Családi szocializáció és személyiségzavarok.* (Pszichológia nevelőknek sorozat.) Budapest: Tankönyvkiadó.
- Forgách József: *A társas érintkezés pszichológiája.* Budapest: Kairosz.
- Gerevich József (szerk.) (1997): *Iskolai mentálhigiéne. Közösségi mentálhigiéne.* Budapest: Animula. 35.
- Goffman, Erving (1981): *A hétköznapi élet szociálpszichológiája.* Budapest: Gondolat.
- Mérei Ferenc (1989): *A pszichológiai labirintus. Fondorlatok és kerülő utak a lelki életben.* Budapest: Magyar Pszichiátriai Társaság. Pszichoteam.
- Mérei Ferenc (1988): *Közösségek rejtett hálózata.* (második kiadás) Budapest: Tömegkommunikációs Kutatóközpont.
- Nagy Ádám (szerk.) (2007): *Ifjúságsegítés. Probléma vagy lehetőség az ifjúság? (ÚISZ Könyvek 3.)* Budapest–Szeged: Belvedere–Palócvilág–ÚMK.
- Rác Zoltán (1998): *Ifjúsági szubkultúrák, intézmények, devianciák.* Válogatott tanulmányok. Budapest: Scientia Humana.
- Ranschburg Jenő (szerk.) (1989): *Tehetség gondozás az iskolában.* Budapest: Tankönyvkiadó.
- Szabó András: *Kiszakadás vagy leszakadás. Esély,* 99/4.
- Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítása érdekében. Az Ifjúsági és Sportminisztérium szakmai kiadványsorozata. Budapest, 2001.

Ifjúsági Cselekvési Terv

Zugló, 2008–2009

Jelen ifjúsági cselekvési terv az elkövetkező két évre – 2008. január – 2009. december – hivatott meghatározni a Zuglóban élő fiatalok életminőségének javítása, önálló életkezdésének segítése érdekében teendő lépéseket. Az anyaghoz felhasználtuk a DIÓDATA Szociológiai Kutató és Tanácsadó Iroda által készített Lépéskényszer c. tanulmányt, amelyet mellékelünk, valamint a II. MűködŐK Konferencián és egyéb ifjúsági fórumokon, csoportos konzultációkon elhangzottakat. A kutatás előkészítése során modellezett leendő intézkedéseket a Zugló Gyermekek és Ifjúsági Önkormányzat tagjaival véleményeztettük, velük közösen állítottuk össze. E javaslatokhoz a kutatás során újabbak nem érkeztek, így nagy valószínűséggel a GYIÖK által megfogalmazott problémakör találkozott a fiatalok által támasztandó igényekkel. Az elkészült Cselekvési Tervet nyitott anyagként kezeljük, amelybe a megismerés során felmerülő további, a fiatalok széles körű támogatását élvező elképzelések kerülhetnek.

A zuglói fiatalok néhány jellemzője

Zugló lakossága az elmúlt években 105 000–110 000 fő körül alakult – az utóbbi években növekvő tendencia mellett –, az igen nagy számú új lakás épülése ellenére elmaradt a nagyarányú beköltözés. Ennek értékelése jelen anyagnak nem feladata. A település önkormányzata törvényben előírt és önként elkészített koncepcióiban foglalkozik a gyermek- és ifjúkorúakat ellátó intézményrendszer helyével, szerepével, fejlesztésének irányjaival.

A szociálpolitikai kerekasztal által elfogadott Zuglói Szolgáltatásszervezési Koncepció tartalmazza a bölcsődei ellátás kérdéseit; a közoktatás területén rendelkezik az önkormányzat az előírt dokumentumokkal (Intézkedési terv, Minőségirányítási program stb.).

Úgy látjuk, hogy ezek ismeretében a cselekvési terv összeállítása során a fiatalságnak arra a csoportjára kell koncentrálnunk, amely kiesik ezen intézményhálózat hatóköréből, így kevésbé ér el olyan szolgáltatásokat, amelyek segítik tájékozódását a számára nyitva álló lehetőségekről, és kevésbé elérhető az önkormányzat számára is. Ez a korosztály elsősorban a középfokú tanulmányait befejezők köre. Szükségesnek látjuk a korcsoport lefelé történő bővítését, mert a pályaválasztás, az önálló életkezdés szempontjából meghatározóak lehetnek a középfokú tanulmányok (illetve azok befejezésének időszaka), így ezek megkezdésének idejéig, 14 éves korig tolnánk le az életkori határt. Az így kialakított csoportba, a 14–29 éves zuglói fiatalok közé jelenleg 17 551 fő tartozik. Ez a teljes lakosság – 111 632 fő – 15,72%-a. (A különböző életkori csoportokba tartozó fiatalok számát az 1. sz. melléklet tartalmazza.)

Azt látjuk, hogy a korosztályban a nemek közel azonos – 49% férfi; 51% nő – arányt képviselnek. Megfigyelhető, hogy a kor előrehaladásával egyre nő az egyes csoportokba soroltak aránya, amiből az a következtetés adódhat, hogy a lakosság létszáma várhatóan tovább fogyatkozik, illetve ebben az életkori csoportban egyfajta hullámvölgyet képez. (Ennek némiképp ellentmondani látszik az alsóbb korcsoportokban ész-

lelhető néhány éves emelkedés, ám a görbe nem éri el az idősebb korcsoportok magasságát, és a 2007-es év adatai ismét az újszülöttek számának jelentős csökkenését vetítik előre.)

Életkor szerint	%
14–17 év	18
18–21 év	20
22–25 év	23
26–29 év	39
Σ	100 ¹

Az talán nem okoz meglepetést, hogy a vizsgált korcsoportba tartozók háromnegyede még nőtlen, illetve hajadon. A 22–29 év közöttiek 62%-os, de a 26–29 évesek 39%-os arányát ismerve az már elgondolkodtató, és nyilván más társadalmi összefüggésekkel, a szokások átalakulásával is magyarázható, hogy mindössze 23%-uk él vagy élt házastársi, élettársi kapcsolatban. Ez a posztadoleszcencia életszakaszával magyarázható, amelyről Andorka Rudolf *Bevezetés a szociológiába* c. munkájában (Osiris, 1997) ezt írja: „Újabban az iskoláztatás meghosszabbodásával a fiatalok felső határa egyre inkább kitolódik. Ennek következtében felnőtt, munkaképes és szexuálisan teljesen érett fiatal emberek hosszú ideig egy olyan életszakaszban élnek, amelyben nem állnak előttük nyitva a felnőttkorral járó lehetőségek (önálló munka, kereset, az ezzel járó döntési szabadság), és nem vállalhatják a felnőttkori kötelezettségeket (nem tudnak családot eltartani). Ez lehet a fiatalok között tapasztalható elégedetlenségek egyik lényeges oka.”

Családi állapot szerint	%
Nőtlen, hajadon	77
Házias, élettársi kapcsolatban él	22
Elvált	1
Σ	100 ²

A Zuglóban lakó fiatalok fele dolgozik, több mint kétötöde valamilyen szinten tanul. A munkanélküliek aránya 2%, mindössze 3%-uk jelenleg a nemrég született gyermekét neveli otthon

– ez az arány is mutatja a lakosság utánpótlásának alacsony voltát –, míg alig 1%-uk háztartásbeli vagy egyéb eltartott.

Jogállás szerint	%
Tanuló	43
Dolgozik	51
Munkanélküli	2
GYES, GYED	3
Htb, egyéb	1
Σ	100 ³

A lakáskörülményeket vizsgálva azt látjuk, hogy e korcsoport túlnyomó része még valamelyik felmenőjével él együtt, egy lakásban. Adódik ez abból, hogy a minta alsó részében még nem is várható az önálló lakás birtoklása, ugyanakkor feltűnő lehet, hogy a gyermekes kétgenerációs, valamint az egygenerációs családok aránya mindössze 27%, miközben a 22 év feletiek aránya a 62%. Ez azt jelenti, hogy e fiatalok közül is jelentős számban élnek szüleikkel egy lakásban, még ha túlnyomórészt van is önálló szobájuk.

Van saját szobája, a család generációs szerkezete szerint (N = 600, %, x)⁴

	Saját szoba	Komfortelemek x
Felmenő 2 generációs családban (n = 426)	76	1,86
1 generációs (n = 106)	61	1,42
2 generációs, gyerekekkel (n = 57)	19	1,52
3 generációs, szülővel, gyerekekkel (n = 11)	27	1,09
Σ	100	1,74

A zuglói fiatalok lehetőségei

Oktatás

Zugló intézményhálózata igen kiterjedt, helyenként bővebbnek mutatkozik, mint amennyi igényt támasztanak vele szemben a korcsoportba tartozók, illetve a szülők.

Jelenleg 11 *bölcsőde* 628 férőhellyel, 812 gyermekkel, 129%-os kapacitással dolgozik. Az intézmény fejlesztését szükségesnek látszik napirendre tűzni, hiszen kihasználtsága a férőhelyek száma feletti. Egy igényfelmérést követően dönthetünk a bővítésről, vagy az ellátás más formában történő megoldásáról.

Az *óvodai férőhelyek* száma 3404 fő, ezt jelenleg 24 óvoda 28 telephelyén biztosítja az önkormányzat. Az elhatározott átszervezéseket követően ez a kapacitás nem változik, annak ellenére, hogy 16-ra csökken az óvodák száma, a 28 telephely azonban változatlan címen és befogadóképességgel megmarad. Az óvodák – hasonlóan a bölcsődékhez – magas színvonalon látják el feladataikat, esetenként külföldön is elismerik tevékenységüket, tanulmányozzák módszereiket. Ennek is köszönhető, hogy 94%-os kihasználtsággal működnek, ezen belül a gyermekek 85%-a zuglói. Ez jelzi azt, hogy ebben a korban az intézmények még a szülők által elképzeltnek megfelelő szolgáltatást és programot nyújtanak a gyermekek részére. Más feltételezés szerint a szülők gyermeküknek ebben az életkorában még kevésbé tartják fontosnak, a gyermek tanulmányi előmenetelét tekintve az óvoda megválasztását, mint később teszik ezt az iskolánál.

Az *alapfokú oktatásban* 16 iskola vesz részt, közülük kettő két tanítási nyelvű (magyar–angol és magyar–német), a többiek különböző specialitásokat vállalva programjukban végzik munkájukat.

A rendelkezésre álló összes férőhely 80%-át tekintve jelenleg 95%-os a kihasználtság. Az adatok azt mutatják, hogy 5 év távlatában minden zuglói gyermek zuglói fenntartású iskolába íratása esetén is legfeljebb 7011 gyermek jelenne

meg iskoláinkban, vagyis ennek alapján 8700 férőhely fenntartása elegendő lenne az ellátás magas színvonalon történő biztosításához.

A kerületi önkormányzat 4 középiskolát tart fenn, amelyekben összesen 1853 diák tanul. A 4 intézmény közül egy összetett intézmény formájában – gimnázium és általános iskola – működő hagyományos gimnázium; egy művészeti szakközépiskola; egy hatosztályos gimnázium; és egy hagyományos, négyosztályos gimnázium.

A korcsoportból a különféle iskolákba járók aránya:⁵ (Dolgozók nélkül)

Általános iskola	8%
Szaktanárképző	3%
Szakközépiskola	28%
Gimnázium	23%
Főiskola, egyetem	35%

A hiányzó 3% egyéb iskolarendszerű képzésben vesz részt.

Az önkormányzati fenntartású iskolák mellett a kerületben egyházi fenntartású, és alapítványi működtetésű intézmények, magániskolák és óvodák, valamint a fővárosi önkormányzat és más állami szervek által fenntartott – elsősorban középfokú – iskolák is megtalálhatóak.

Meg kell említenünk még a közvetlenül a gyermekekkel foglalkozó, az oktató-nevelő munka területéhez tartozó két intézményt, a Zuglói Nevelési Tanácsadót, és a Zuglói Logopédiai Intézetet, melyek jelentős segítséget nyújtanak a szülőknek és gyermekeiknek egyaránt a tanulási, magatartási problémák leküzdésében. A kerületben 3 állami, 1 egyházi és 1 alapítványi felsőfokú intézményegység található. Nem véletlenül mondjuk, hogy Zugló iskolaváros.

Egészségügyi és szociális ellátás

Kiemelkedő e téren az új gyermekorvosi rendelő átadása, mely a kor színvonalának megfelelően, gyermekbarát környezetben várja leendő

vendégeit. Az önkormányzat mint intézményfenntartó, 2 éve vezette be az óvodai gyógytestnevelés-szolgáltatást, melynek segítségével már ebben a korban szűrjük és kezelik az arra rászoruló gyermekeket, mintegy biztosítva azt, hogy a későbbiekben teljes életet élhessenek. A 18 éven felüliek ellátása a háziorvosi hálózaton túl a két szakorvosi rendelőben történik, ami – mint az önkormányzat által önként vállalt feladat – jelentős pluszszolgáltatás a korosztály részére.

A rászoruló családok legjelentősebb támasza a Zuglói Családsegítő és Gyermekejóléti Központ. A Központ rendszeresen szervez életvezetési, munkavállalási lehetőségekről szóló programokat, tréningeket az érintettek számára. Szervezetileg idetartozik a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda, hisz ennek létrehozására a kezdeményezés innen indult el.

Önkormányzati fenntartásban egy sportintézmény működik, jelenleg 3 telephellyel. Ezek anyagilag is elérhető lehetőséget biztosítanak a hagyományos sportot űzők számára – foci, kézi-, kosárlabda, futás (ingyenes) –, ugyanakkor a ma divatos elfoglaltságok egyike sem található itt meg. (Súlyzós erőfejlesztés, zenés torna stb.)

Foglalkoztatás

A jelzett szociológiai vizsgálat szerint a munkaképes korú, nem tanuló zuglói fiatalok mintegy 2%-a munkanélküli. (Ez a 18–29 éves korúak létszámára vetítve mintegy 280 főt jelent.) A foglalkoztatás terén látszó jellemzők a következők: a fiatalok jellemzően a szülők foglalkozását űzik tovább, tehát vagy azt a szakmát, hivatást, vagy ahhoz hasonlót választva, amit szüleik választottak annak idején. Egy jelentősen jobb munkahelyért utaznak csak távolabbra, vagyis inkább maradnának helyben, a lakóhelyükhöz közel. Néhányan vállalkozást alapítva dolgoznak. Munkavállalási, pályaválasztási nehézségeik megoldásában segítségükre van a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda.

A munkavállaló fiatalokat tekintve.⁶

Vezető beosztású, értelmiségi	17%
Középfokú szellemi foglalkozású, irodai alkalmazott	31%
Szaktanácsos	37%
Szakképzetlen fizikai munkás	9%
Önálló foglalkozású	2%

A fennmaradó néhány százalék nem válaszolt a kérdésre, vagy még nem dolgozott.

Talán érdeklődésre tarthat számot az a táblázat is, amelyet a *nem tanulók iskolázottságáról* némi átdolgozással készítettünk:⁷

Általános iskola	5%
Szaktanácsosképző	21%
Középiskola	48%
Főiskola, egyetem	25%

A hiányzó 1% nem végezte el a 8 általánost.

Közművelődés

Zugló korábban két közművelődési intézményt tartott fenn – Cserepesház és Zeg-Zug Zuglói Gyermekház –, az idei évben ezeket összevonta egy intézménnyé, Cserepesház néven.

Mint nevük is mutatja, főleg a gyermekkorosztálynak szolgáltatnak programot, de helyet kapnak időnként a korosztályt jobban közelítő rendezvények is. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a Zuglói Gyermek és Ifjúsági Önkormányzatnak a volt Zeg-Zug a székhelye, de emellett léteznek különféle szakkörök, tanfolyamok, amelyek a fiatalok részére egyfajta találkozási lehetőséget is biztosítanak. Nehezebb lehet a lehetőség kihasználását a korcsoport részéről az, hogy ezek általában olyan programok, amelyekért részvételi díjat kell fizetni. Ugyanakkor – mint a Lépéskényszer adatai is mutatják, de saját tapasztalataink ezzel összecsengenek – a tanulmányból kiviláglik, hogy a megszokott helyek elsősorban a fiatalabbakat jellemzik, a legidősebbek esetében alig van olyan, aki erről nyi-

latkozik. A törzshelyek és a lakóhely távolságát vizsgálva szintén van egy életkori jellemző: az idősebbek a lakóhelytől egyre távolabbi törzshelyekről számoltak be. A találkozóhelyeket tekintve leggyakoribbnak a szabadterei közterületeket, majd a vendéglátóhelyeket és a játékermekeket találjuk! Az életkor előrehaladásával az ingyenesen használható közterületeket fokozatosan felváltják a pénzbe kerülő szolgáltatások. A lakóhely környékén a fiatalok a kapcsolatépítésre alkalmas helyeket igénylik elsősorban. Mint azt a bevezetőben jeleztük, felmerült az iskolák nyitottsága e téren. Jó kezdeményezésnek tartjuk, hogy néhány intézmény már saját maga kialakított klubhelyiséget, ahol egyelőre főleg az intézménybe járó diákok tölthetik el szabadidejüket egy részét.

Információs és tanácsadó szolgáltatás

E területen nagy áttörést jelentett a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda létrejötte, intézményi részegységként. Az iroda jelenlegi helye egy elég forgalmas közlekedési pont, ezáltal sokak számára könnyen elérhető. Közvetlen közelében működik két középfokú intézmény és egy általános iskola. Tevékenysége sokrétű. Az iroda munkatársai a jogi, pályaválasztási és életvezetési tanácsadástól a kortárs segítők képzésén át a kábítószer terjedése elleni munkáig igen széles spektrumban dolgoznak. Tevékenységük egyre ismertebbé válik, szolgáltatásaikat nemcsak egyedileg igénylik a fiatalok, hanem intézményekben is tartanak foglalkozásokat. A körükjük csoportosuló fiatalok egy része számára az előbbieken említett találkozási-, törzshelyet is jelent a ZIFI léte. Az irodát mint önként vállalt feladatot – az ifjúsági tanácsadás ugyanis kikerült az ezt korábban megfogalmazó szociális törvényből – a Zuglói Családsegítő és Gyermekjóléti Központ részeként tartja fent az önkormányzat. Mivel tevékenysége iránt egyre nagyobb igény nyilvánul meg, megerősítése szükséges, amint ezt a fiatalok által az önkormányzat felé megfogalmazott kérések is mutatják.

Az Iroda működése mellett továbbra is élni kell a helyi sajtó által biztosított lehetőséggel, hisz mint a tanulmány is írja, ebből tájékozódik a legtöbb fiatal, ugyanakkor az internet használatának terjedésével párhuzamosan növelni kell az ott megjelentetett, fiatalokat érdeklő helyi információkat is.

Ifjúsági civil kapcsolatok

Önkormányzatunk képviselő-testülete 1994 óta minden ciklusban létrehozta a civil ügyekkel, és az ifjúsággal foglalkozó bizottságot. Ezzel mintegy jelezte azt is, hogy e területeket, mint a társadalmi kapcsolatok lényeges elemeit, hasonló módon kiemelten kezeli, mint a törvény által rárótt feladatokat. Az önkormányzati törvény mindkét területet feladatként jelöli meg, mint tudjuk ezeket a lehetőségekhez és a területen élők igényeihez mérten kell ellátni. A rendszerváltás óta eltelt időben az önkormányzatot irányító képviselő-testület mindvégig úgy gondolta, hogy nemcsak elvi, hanem működési oldalról is finanszírozza ezt a tevékenységet. Legjelentősebb lépésként értékelhető e téren a Zuglói Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat létrejötte 2000. december 7-én. A fiatalok e testületével a felnőtt képviselő-testület együttműködési megállapodást köt, amely tartalmazza mindkét fél lehetőségeit, jogait a kapcsolatban. A GYIÖK egyre nagyobb szerepet vállal a korosztállyal kapcsolatos képviselő-testületi döntések előkészítésében, véleményezésében, megvalósításában. Ugyanakkor sokszor még tisztázatlan, hogy mely ügyek azok, amelyek során a döntés előtt mindenképpen ki kellene kérnünk a korosztályt képviselő testület véleményét.

2004-ben létrehoztuk a Zuglói Ifjúsági Tanácsot, mely a kezdeti lépések után – éppen egy felsőfokú tanulást segítő ösztöndíj létrehozása lett volna – működését felfüggesztette. Az újjászervezés jelenleg is folyik, hiszen a GYIÖK nem helyettesítheti a Tanácsot, mert ez utóbbi munkájába azon civil szerveződések képviselőit hívtuk meg, amelyek maguk is ifjúsági

vagy ifjúsággal foglalkozó szervezetként tevékenykednek. Így helyet kapott a tagok között pl. hagyományos civil szervezet, ifjúsági csoport, cserkészcsapat, és természetesen a GYIÖK is.

Eredeti elképzelésünk az volt, hogy a Tanács a korosztályt érintő kezdeményezésekkel, javaslatokkal kívülről segítse a képviselő-testület tevékenységét, ám valójában csak a véleményezésig jutottunk.

Célok, elérni kívánt eredmények

Elsődleges célunk a cselekvési tervben megfogalmazott intézkedések megvalósításával az volt, hogy minden fiatal otthon érezze magát Zuglóban. Az eddigiéknél is bővebb lehetősége nyíljon a korosztályba tartozóknak, hogy esetleges problémáikat helyben megoldják, kérdéseikre választ kapjanak, igény szerint legyen hová fordulniuk segítségért. Az intézkedések nyomán el kívánjuk érni, hogy bővüljenek a fiatalok tanulási lehetőségeiről kialakult és kialakítható ismeretei, ezzel mintegy segítjük sikeres önálló életkezdésüket, munkavállalásukat is.

A hétköznapi tudatban legjelentősebb, az ifjúság helyzetét és a társadalom reprodukcióját egyaránt befolyásoló problémaként a lakáshoz jutással kapcsolatos gondok merülnek fel. Ezt igazolta a hivatkozott tanulmány is, hisz a fiatalok önmaguk is első helyen említették ezt mint megoldásra váró kérdést, melyben az önkormányzat segítségét remélik. Olyan lehetőségeket kívánunk elérni vagy megközelíteni, amelyek nyomán a fiatalok itt maradnak a kerületben, mert életük szinte minden szegmensében megtalálják a helyüket itthon. Ugyanakkor megteremtjük a hatékony segítségnyújtást a kitáguló határok adta lehetőségekhez – külföldi tanulás és munka – való hozzáférés terén is.

Ezen intézkedések nyomán elérjük, hogy a fiatalok társadalmi aktivitása nőjön, nagyobb mértékben lássák érdemesnek az őket érintő döntésekben való részvételt, ezzel mintegy saját kezükbe véve sorsuk alakítását.

A magasabb szintű iskolai végzettség megszerzése, a lehetőségek széles tárházának elérése segítheti a fejlődést befolyásoló javaslatok, elképzelések kialakítását, az azok megvalósításában való részvételt. Egy pozitív, a fejlődés irányában aktívabb környezet nagyobb eredmények elérésére sarkall, illetve nyújt lehetőséget minden itt élőnek. A korszerűbb tudás, a nagyobb kedv a tanuláshoz, munkavégzéshez, az önálló elképzelések megvalósíthatósága erősíti a jövőbe vetett hitet. Az intézkedések megvalósításának előkészítése során ezért is igényeljük a fiatalok részvételét, megteremtjük a szélesebb nyilvánosságot annak érdekében, hogy tevőlegesen is részt vehessenek saját jövőjük alakításában. Mindezt természetesen a lehetőségek és realitások talaján kívánjuk biztosítani.

Intézkedések, felelősök, határidők

A kutatás során tíz „olyan elképzelhető intézkedésről kértünk állásfoglalásokat, amelyek mindegyike szerepelhetne az önkormányzat ifjúsági cselekvési tervében. Ezek kapcsán kétféle mérlegelési lehetőséget kínáltunk kérdőívünkben. Elsőként azt kértük: egyenként ítélik meg mindegyiket, vajon mennyire lennének hasznosak a kerületben élő fiatalok számára. Ezt követően a már ismerős intézkedések közül annak az ötnek a kiválasztását kértük, amelyek a leginkább segíthetik a zuglói fiatalok felnőtté válását, önálló életkezdését.

A kétféle ítéletalkotáshoz az alábbi intézkedés-sorozatot kínáltuk mérlegelésre:

1. Ifjúsági információs pontok létesítése a kerületi iskolákban és a fiatalok által gyakran felkeresett intézményekben, közterületeken, ahol a fiatalokat érintő internet-tartalmakhoz az érdeklődők ingyen hozzáférhetnek.
2. A kerületben működő művelődési intézmények célzott támogatása annak érdekében, hogy a fiatalok által kedvelhető találkozóhelyek, klubok, elkülönült ifjúsági »fészkek« jölessenek létre.
3. Olyan ifjúsági klubok »fészkek« megalakításának segítése, amelyek lehetővé teszik,

hogy a fiatalok lakóhelyük közelében társaságot találjanak, új ismeretségeket köthesse- nek, alkalmuk legyen az önszerveződésre.

4. Olyan ifjúságsegítő szakemberek képzésének anyagi támogatása, akik képesek a kerületben élő fiatalokkal jó kapcsolatot kialakítani, gondjaikat megismerni, és azok megoldásához tanácsot, szükség esetén hatékony segítséget adni.
5. Olyan lakástámogatási rendszer kialakítása, amely hatékonyan segíti a kerületben élő fiatal házások első önálló lakásának megszerzését, biztosítja a továbblépés feltételeit.
6. A külföldi tanulás, munkavállalás lehetőségeivel kapcsolatos információs szolgáltatás és a fiatalok ilyen törekvéseinek gyakorlati segítése például a nyelvtanulásban, a kapcsolatfelvételben.
7. Olyan ifjúsági ösztöndíjak alapítását kezdeményezi, amely a kerületben élő nehéz helyzetű, tehetséges fiatalok tanulmányainak támogatásába bevonja a kerületben működő vállalkozásokat.
8. Zuglói »Ifjúságért Díj« alapítása azok munkájának elismerésére, akik kiemelkedő munkát végeznek a kerületben élő fiatalokért.
9. A Zuglóban működő iskolákban legyen rendszeres tájékoztatás a fiatalok életmódjában előforduló egészségkárosító tényezők kockázatairól, elkerülésük lehetőségéről és az ehhez helyben elérhető tanácsadásról, segítségről.
10. A Zuglóban működő iskolákban legyen ifjúságsegítésben járatos szakember, aki képes hatékonyan fellépni a családon belüli erőszak diák áldozatainak érdekében.”⁸

Az egyes elképzelhető intézkedésekkel kapcsolatos vélekedések a következőképpen alakultak:

A felnőtté válást leginkább segítő önkormányzati intézkedések (N = 600, % Σ 5)

A lehetséges intézkedés	% Σ5
1. Hatékony lakástámogatási rendszer kialakítása.	81
2. A külföldi tanulás, munkavállalás információs és gyakorlati segítése.	67
3. A kerületi művelődési intézmények támogatása, ifjúsági klubok, létrejöttéért.	52
4. Ifjúsági ösztöndíjak alapítása a kerületben működő vállalkozások bevonásával.	51
5. A lakóhelyhez közeli ifjúsági klubok „fészkek” megalakításának segítése.	51
6. Ifjúsági információs pontok létesítése, ahol az internet-tartalmak ingyen elérhetőek.	50
7. Az iskolákban legyen tájékoztatás az egészségkárosító tényezőkről, elkerülésükről.	44
8. Ifjúságsegítő szakemberek képzésének anyagi támogatása.	42
9. A családon belüli erőszak diák áldozatait az iskolákban hatékony szakember.	32
10. Zuglói „Ifjúságért Díj” alapítása, azok munkájának elismerésére, akik.	15

A fentiek alapján a következő feladatokat jelelhetjük ki az elkövetkező két év viszonylatában.

1. Hatékony lakástámogatási rendszer kialakítása
 - 1.1. Anyagi támogatási rendszer bővítése az önálló lakás megteremtéséhez
 - 1.2. Önkormányzati bérlakásjuttatás
 - 1.3. „Fecskeház”-projekt

2. A külföldi tanulás, munkavállalás információs és gyakorlati segítése
 - 2.1. Aktuális információkhoz való hozzáférés biztosítása
 - 2.2. Gyakorlati segítségnyújtás megszervezése
3. Ifjúsági klubok, ifjúsági találkozóhelyek létesítése
 - 3.1. Művelődési házakban
 - 3.2. Lakóterületen
4. A tanulás támogatása
 - 4.1. Felsőfokú intézményekbe történő bejutás, felvételre felkészülés támogatása
 - 4.2. Felsőfokú tanulmányok, átképzés támogatása
 - 4.3. Ösztöndíjak rendszerének áttekintése, szükség szerinti átalakítása

A második vonal alatti feladatok gyakorlatilag nem kaptak jelentős támogatást, így megvalósításuk esetén nem érik el a magunk elé kitűzött célt, és esetleg feleslegesen elaprózzuk az amúgy is nehezen előteremthető forrásokat.

Mindezekhez csatlakoztathatók azok a teendők, amelyek évek óta jelen vannak az önkormányzat ifjúsági munkájában, így alakítható ki a következő intézkedési, cselekvési csomag.

1. Az ifjúsági munka irányítása, szervezése

- a.) A Polgármesteri Hivatal átalakításának lezárása után is biztosítjuk, hogy megfelelő felkészültségű, empatikus, képzett szakember foglalkozzon az ifjúságot érintő kérdésekkel, ellássa a GYIÖK-választások előkészítésével, lebonyolításával kapcsolatos teendőket. Szervezi a polgármester, a képviselő-testület és a fiatalok testületeinek, csoportjainak kapcsolatát, javaslatokat dolgoz ki jelen cselekvési tervben megfogalmazottak és aktuálisan felmerülő problémák megoldására. E szakember részére megfelelő önállóságot, és hatáskört biztosítunk munkája végzéséhez, kiválasztása során figyelembe vesszük a GYIÖK véleményét.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: folyamatos
Közreműködő szervezeti egység: Humánpolitika
Költségvetési forrás: 3 mFt/év (bérköltség)

- b.) Továbbra is fenntartjuk a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodát. Az ott dolgozók létszámát a feladatokhoz igazítjuk, véleményük ismeretében szükség szerint megvizsgáljuk a jobb elhelyezés, a szervezeti önállóság lehetőségét.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: működés biztosítására: költségvetési rendelet elfogadása; elhelyezés, szervezeti kérdések: 2008. június, illetve lehetőség függvényében
Közreműködő szervezeti egység: Szociális és Egészségügyi Osztály
Önkormányzati bizottság: Oktatási és Ifjúsági Bizottság
Költségvetési forrás: működésre: 12 mFt/év

2. Hatékony lakástámogatási rendszer kialakítása

- a.) Felülvizsgáljuk a pénzügyi támogatás, és a lakások odaítélése során kialakult gyakorlatot, az erre vonatkozó rendeleteinket, elemezve az eddig támogatásban részesülők összetételét, további sorsát. A tapasztalatok birtokában javaslatot dolgozunk ki a szükséges módosításokra, amely javaslatokat a fiatalok között vitára bocsátunk, ennek tapasztalatai alapján döntünk a lehetséges változtatásról.
Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Közreműködők: Szociális és Egészségügyi Osztály, valamint a lakásügyekkel foglalkozó szervezeti egység, Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda
Önkormányzati bizottság: Szociális Bizottság, VTKB, Pénzügyi Bizottság
Határidő: elemzésre, javaslatok összeállítására: 2008. április 30.; véleményeztetésre: 2008. június 30.; javaslatok előterjesztésére a képviselő-testület elé: 2008. októberi ülés

- b.) Áttekintjük a „Fecskeház” néven ismert projekt vagy más, lépcsőzetes lakáshoz jutási lehetőség megvalósításának feltételeit, beleértve a kimenetet is az odaköltöző fiatalok számára.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Közreműködők: Beruházásokkal foglalkozó szervezeti egység, Építéshatóság
Önkormányzati bizottság: VTKB

Határidő: 2008. június 15.

Javaslatok előterjesztése Képviselő-testület elé: 2008. szeptemberi ülés

3. A külföldi tanulás, munkavállalás információs és gyakorlati segítése

- a.) Javaslatozt készítünk az információkhoz való hozzáférés lehetőségeinek bővítésére. Az alap adott, a világhálón ma már gyakorlatilag számos olyan információ elérhető, amelyek szinte minden tudnivalót tartalmaznak e kérdéskörben. A hozzáférés lehetőségének bővítése az, ami segítheti, hogy tovább bővüljön a vállalkozó szellemű fiatalok köre. A javaslat kiterjed információs pontok létrehozásának személyi, tárgyi feltételei megteremtésére. Készüljön egy olyan zuglói honlap, amely megbízhatóan tartalmazza a különféle lehetőségeket. E honlap kezelésével, karbantartásával a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodát bízunk meg.
- Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Közreműködő szervezeti egység: Informatikai Osztály, Oktatás és Művelődési Osztály
Önkormányzati bizottság: Informatikai Bizottság
- Határidő: 2008. április 30.; javaslatok előterjesztése a Képviselő-testület elé: 2008. június

- b.) A külföldi tanulás és munkavállalás gyakorlati segítségére alkalmas szakember foglalkoztatásával a Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda elláthatja e feladatot mint profiljába illőt. Ennek formáját és az ehhez szükséges forrásokat a költségvetési helyzet ismeretében határozzuk meg.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: 2008.évi költségvetési rendelet elfogadása
Közreműködő intézmények: Zuglói Családsegítő és Gyermekjóléti Központ
Önkormányzati bizottság:

4. Ifjúsági klubok, ifjúsági találkozóhelyek létesítése

- a.) Művelődési intézményeink lehetőségeit elemezve javaslatot dolgozunk ki az ilyen típusú tevékenység, ifjúsági klub vagy találkozóhely kialakítására.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: 2008. szeptemberi ülés

Közreműködő intézmények: Cserepesház
Önkormányzati bizottság: Közművelődési tanácsnok

- b.) Feltérképezzük a fiatalok jelenlétét a kerületben, ahol nagyobb sűrűségben találhatóak – akár lakóhelyük, akár tanulmányaik következtében, megvizsgáljuk lakóterületi klub kialakításának lehetőségét. Ennek során a közelben lévő iskolák, egyéb önkormányzati intézmények által adódó lehetőségeket is számba vesszük.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: 2008. júniusi ülés

Közreműködő szervezeti egység: Népeesség nyilvántartó, épületekkel, intézményekkel foglalkozó szervezeti egység, intézményvezetők

Önkormányzati bizottság: VTKB

5. Tanulás támogatása

- a.) Értékeljük a jelenleg működő ösztöndíj rendszereinket – Diákösztöndíj, Bursa Hungarica –, elérhetőség, igénylők és támogatottak száma, nyomon követés szempontjából. A tapasztalatok összegzése után kialakítjuk a szükséges változtatásokra vonatkozó javaslatot, elsősorban a támogatottak körének bővítése irányában, kiterjesztve a szakképzésben, átképzésben résztvevőkre is azt. Olyan javaslatot készítünk, amely valós segítséget

nyújt a tanuláshoz, egyben biztosítja – lehetőség szerint – külső támogatók belépésének lehetőségét a rendszerbe.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: javaslat kidolgozására 2008. június 30.

Közreműködő szervezeti egység: Ifjúsági referens (Diákösztöndíj), Alpolgármester (Bursa Hungarica)

Önkormányzati bizottság: Szociális Bizottság

- b.) A felsőfokú tanulmányokat folytató, szociálisan rászorulókat támogatására továbbra is csatlakozunk a Bursa Hungarica Önkormányzati Felsőoktatási Ösztöndíjpályázathoz. Lehetőség szerint több év átlagában az infláció mértékével emeljük a támogatás összegét

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: pályázat megjelenésének ideje

Közreműködő szervezeti egység: Szociális és Egészségügyi Osztály

Önkormányzati bizottság: Szociális Bizottság

Költségvetési forrás: 8 mFT/év

- c.) A középiskolai tanulmányaikat befejező, továbbtanulni szándékozó, szociálisan rászoruló diákok további támogatása érdekében két év alatt 20-ról 30-ra emeljük a Diákösztöndíj-támogatásban részesülők számát.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: pályázat meghirdetése

Közreműködő szervezeti egység: Oktatási és Művelődési Osztály

Önkormányzati bizottság: Oktatási és Ifjúsági Bizottság

Költségvetési forrás: 2008. évben 2,5 mFt; 2009. évben 3 mFt

6. Közrészvétel

- a.) A fiatalok közrészvételi lehetőségének biztosítása érdekében az Önkormányzat továbbra is támogatja a Zuglói Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat tevékenységét, biztosítja működési feltételeit.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: költségvetési rendelet elfogadása és folyamatos

Közreműködő szervezeti egység: Oktatási és Művelődési Osztály, GYIÖK felnőtt segítője
Önkormányzati bizottság: Oktatási és Ifjúsági Bizottság

Költségvetési forrás: 3,5 mFT/év

- b.) Újjászervezzük a Zuglói Ifjúsági Tanácsot, lehetőséget biztosítva a tagok részére a cselekvési terv megvalósulásának figyelemmel kísérésére.

Felelős: Halász Iván alpolgármester

Határidő: Képviselő-testületi javaslat kidolgozására: 2008. február

Közreműködő szervezeti egység: Zuglói Ifjúsági Információs és Tanácsadó iroda

Önkormányzati bizottság: Oktatási és Ifjúsági Bizottság

Költségvetési forrás: 0,5 mFT/év

7. Minden téma és javaslat előterjesztésének véleményezésében érintett a képviselő-testület Oktatási és Ifjúsági Bizottsága, valamint a Pénzügyi Bizottság.

A megvalósulást figyelemmel kíséri az Oktatási és Ifjúsági Bizottság, külső szereplőként a Zuglói Ifjúsági Tanács, és a Zuglói Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat.

Az egyes feladatok megvalósulásához szükséges költségvetési forrásokat a konkrét döntésekkel egy időben határozza meg a képviselő-testület.

A javaslatok kidolgozásához a 2008. évi költségvetési rendeletben a képviselő-testület a 2007-ben elfogadott költségvetési rendelet szerinti „ifjúságpolitikai célú pénzeszközök” soron biztosít forrást.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester
Határidő: előterjesztések és a fentiekben meghatározottak szerint

8. Az ifjúságot érintő, helyzetüket javító egyéb oktatási, sport, és szociális feladatokat az e területekkel foglalkozó koncepciókban, intézkedési tervekben fogalmaztuk meg. Ezek vég-

rehajtása az adott dokumentumokban megfogalmazottaknak megfelelően, a költségvetési és megvalósíthatósági lehetőségek függvényében folyamatos. Ezen koncepciók felülvizsgálata az ott megfogalmazottak szerint történik.

Felelős: dr. Weinek Leonárd polgármester

Határidő: koncepcióknak megfelelően

Közreműködő szervezeti egységek: Szociális és Egészségügyi Osztály, Oktatási és Művelődési Osztály

Önkormányzati Bizottságok: Szociális Bizottság, Oktatási és Ifjúsági Bizottság, Sport Bizottság

Költségvetési forrás: koncepciókban megfogalmazott, megvalósításra kerülő feladat szerint

Elfogadta Budapest főváros XIV. kerület Zuglói Önkormányzatának képviselő-testülete a 1051/2007. (XII.13.) számú határozatával.

Jegyzetek

- 1 Diósi Pál Lépésenkényszer c. tanulmánya alapján. *Új Ifjúsági Szemle*, 17. szám, V. évfolyam 4. sz. 2007. tél. 20. old.
- 2 Uo.: 20.
- 3 Uo.
- 4 Uo.: 30.
- 5 Uo.: 20.
- 6 Uo.
- 7 Uo.: 24.
- 8 Uo.: 55–56.

Az IT-generáció – Technológia a mindennapokban: kommunikáció, játék és alkotás

A generációkról szóló elméleteknek általában az a funkciója, hogy jól érzékelhetővé és megfoghatóvá tegye azokat a kulturális, szocializációs különbségeket, amelyek a különböző korosztályok között megfigyelhetők. Az ezekhez az elméletekhez kapcsolódó frappáns és sommás elnevezések ugyan Magyarországon kevésbé elterjedtek, de sokak számára ismerős lehet a második világháború után, az 1950-es, 1960-as években született „baby-boom”-generáció, de elterjedt a döntően az 1970-es években születetteket leírni hivatott „X-generáció” is. Az ábécében sorban haladva őket követi az 1981 és 2001 között született „Y-generáció” (szokás őket a milleniumiaknak is nevezni), illetve a legfiatalabbaknak kijáró „Z-generáció” kifejezés. E két utóbbi generáció egyik legfontosabb ismertetőjele, hogy ők már beleszülettek abba a világba, amelyet egyre inkább meghatároznak a különböző digitális technológiák: ők tehát az IT-generáció.

Jelen tanulmány a 2008-ban megjelent első Fanta Trendriport szerkesztett változata, amelyben a digitális technológiák hatásaiból következő néhány fontos trendet vesszük szemügyre; azokat, amelyek ez utóbbi korosztály, azaz a tizenévesek életmódját, kommunikációs, szórakozási, és fogyasztási szokásait, társas kapcsolatait alapvetően változtatták meg az elmúlt egy-két évtizedben.

A digitális bennszülöttek és a bevándorlók

A technológia társadalmi hatásaival foglalkozó nemzetközi tudományos irodalomban, illetve a

különböző publicisztikákban az elmúlt években egyre többször lehetett találkozni az angol *digital natives* („digitális bennszülöttek”), illetve ennek ellenpárjaként a *digital immigrants* („digitális bevándorlók”) kifejezésekkel. Az előző röviden azokra utal, akik már a legfiatalabb koruktól kezdődően együtt nőttek fel a digitális technológiákkal: számítógéppel, játékkonzollal, internettel, mobiltelefonokkal, MP3 lejátszókkal. Számukra ezeknek az eszközöknek a használata a világ legtermészetesebb dolgai közé tartozik, kicsit erőltetett, de végül is találó hasonlalt annak megfelelőjeként, ahogyan egy ország bennszülött lakója ismeri a saját kultúráját, nyelvét, vallását. Velük szemben találjuk a digitális korszaknak azokat a zömében idősebb „bevándorlóit”, akik ebben a világban inkább idegenül mozognak, számukra a technológia által uralt világhoz való alkalmazkodás csak hosszabb tanulási folyamat keretében és szemléletváltáson átjutva, de mindenképpen segítségnyújtást igénylő módon és hosszabb időn keresztül valósulhat meg.

Nem nehéz ahhoz a következtetéshez eljutni, hogy a mai tizenévesek egyértelműen „bennszülöttei”, sőt sok szempontból aktív alakítói ennek a világnak. Ők azok, akik együtt nőttek fel a technológiával. Egy 1990-ben született, ma 18 éves fiatal egyidős a World Wide Web-bel. Hatéves korában jelent meg a piacon az első tenyérben elférő mini-számítógép (PDA), csupán kilencéves volt, amikor idősebb barátai már a Napsterről beszéltek, és alig múlt 13, amikor a karácsonyfa alatt megpillanthatta élete első iPod-ját. Nem sokkal később, a középiskolában

eltöltött első napján új osztálytársainak már a saját maga által készített weboldala címét adta meg, majd házi feladatát 2001-től már akár a wikipedia szócikkeire támaszkodva írhatta meg.

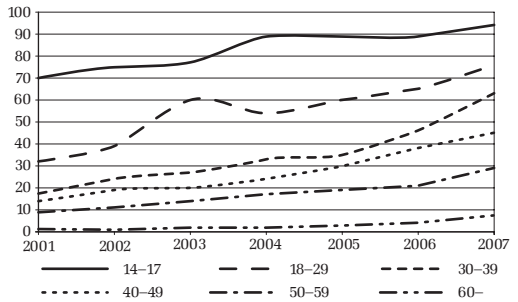
E rövid példából is jól láthatjuk, hogy milyen mélyreható változásoknak lehetünk tanúi az elmúlt alig több mint egy-két évtizedben. Távol áll ugyanakkor a valóságtól az a sokszor hallott somnás megállapítás, hogy a mai fiatalok élnek-halnak a technikáért. Nem arról van szó, hogy többségük – a bevett angol kifejezéssel – „geek”-nek, azaz a technológiában önmagát megtaláló, azért különösen lelkesedőnek lenne tekinthető. Inkább arról van szó, hogy nem maga a technológia vonzó számukra, hanem az általa biztosított lehetőségek, azon belül is elsősorban a társas kapcsolatok, a játékos attitűdök különféle kifejeződései: a kommunikáció, a szórakozás és az önkifejezés. Ez a generáció a technológia fejlődését már egy organikus folyamatként éli meg, természetesnek veszi, hogy ezek a lehetőségek számára rendelkezésre állnak, az ezekkel kapcsolatos tudást nap mint nap magába szívja. Életét már aligha tudná elképzelni ezek nélkül az eszközök és az általuk nyújtott szolgáltatások nélkül.

A változások közös eredője nem más, mint az internet és a mobiltelefon

A nemzetközi és a hazai felmérések egyaránt kimutatták, hogy egyértelműen a fiatalok, és közülük is a tizenévesek azok, akik a legnagyobb arányban használják az internetet. 2007 végén a 18–29 éves korosztály 92%-a volt internet-használó az USA-ban, míg Magyarországon ugyanebben a korosztályban 76%. Ennél jóval magasabb – 94%-os – értékeket találunk a 14–17 évesek körében, azaz lényegében alig van ma olyan magyar tizenéves, aki ne használna valamilyen formában az internetet. Sőt, az elmúlt években ha nem is abszolút számarányokat, hanem az egyes korosztályokon belüli különbségeket tekintve mindvégig ez a korosztály volt a meghatározó: 2001-ben, a lakossági internethasználat kezdeti időszakában is már tízből heten voltak aktív

internetező. Sőt, az NRC kutatásaiból azt is tudjuk, hogy az internet használatát „nem lehet elég korán kezdeni”, hiszen jellemzően már 10 éves kor alatt megismerkednek a technológiával!

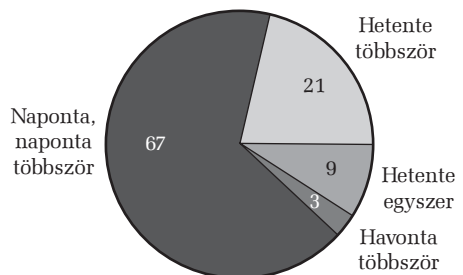
1. ábra. Internethasználók arányának változása az egyes korcsoportokban Magyarországon (%)

Forrás: WIP

Mondanunk sem kell, hogy nemcsak a pusztán használat, hanem annak intenzitása terén is a fiatalabbak állnak az élen. A 14–19 éves korosztály kétharmada (67%-a) naponta, míg további 21%-a hetente többször használja az internetet. Az NRC 2007-es VMR-kutatása szerint a tinédzserek hétköznaponként legalább 1–2 órát töltenek a számítógép előtt, közel harmaduk 3–4 órát, hatodik pedig több mint 5 órát. Természetesen a hétvégére még intenzívebb használat jellemző: ilyenkor több mint harmaduk legalább napi 5 órát netezik.

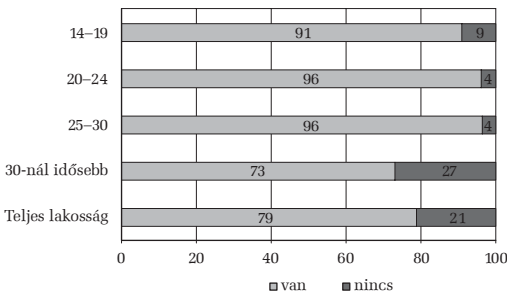
2. ábra. Az internethasználat gyakorisága a 14–19 évesek körében (azok körében, akik használnak internetet, %)

Forrás: WIP

Az internet mellett az elmúlt időszak alighanem legnagyobb hatású technológiai innovációja a mobiltelefon volt. Az elmúlt másfél évtizedben lényegében a nulláról indulva jutott el a hazai felhasználási trend abba az állapotba, hogy ma már átlagosan jóval több mint egy előfizetés jut minden lakosra, ami persze nem jelenti azt, hogy mindenki rendelkezne készülékkel, de az arányok így is figyelemreméltóak: 2007-ben a magyar emberek közel 80%-a rendelkezett mobiltelefonnal. Legnagyobb arányban a huszonevűeknek volt készülékük, azonban még a 14–19 éves korosztályban is elmondható, hogy tízből kilenc fiatalnak van saját tulajdonú mobiltelefonja. Míg az internet elterjedtségében a teljes lakosságot tekintve csupán az európai középmezőny végén találjuk Magyarországot, addig a tizenéves korosztályról általánosságban elmondható, hogy az alapvető mutatószámok tekintetében a világ fejlettebb országaival van egy szinten.

3. ábra. Saját mobiltelefonnal rendelkezők aránya az egyes korcsoportokban

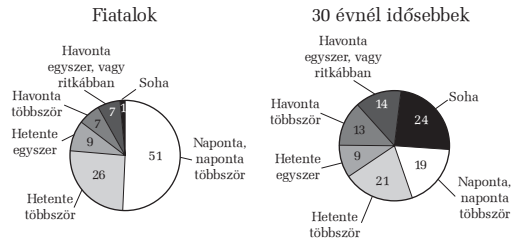

Forrás: WIP

A tizenévesek nemcsak kimagasló arányban rendelkeznek mobiltelefonnal, hanem ehhez igen intenzív használat is társul. Ennek szemléltetéséként, például az SMS használatát vizsgálva – mint azt az alábbi ábrán is láthatjuk – az idősebb és a fiatalabb korosztályok SMS-küldési szokásai is jelentősen eltérnek egymástól. A tizenévesek több mint fele naponta legalább egyszer, míg további egynegyede hetente több alkalommal küld SMS-t. Mindez a 30 évnél idősebbeknek összességében csupán 40%-áról mondható el. Sőt, egy sajátos, az SMS-ekben

megfogant nyelvi kultúra is kialakult az elmúlt években, aminek szintén a tizenéves korosztály volt az elsődleges használója és alakítója. Ezek az egyszerűsítések és frappáns rövidítések mára elhagyták a mobiltelefonok billentyűzetét, és egyre általánosabbá válnak a fiatalok beszélt és írott nyelvében egyaránt.

4. ábra. Milyen gyakran küld SMS-t? (akiknek van mobiltelefonja, %)

Forrás: WIP

Ki és mire használja az internetet?

Az 5. ábra a különböző internetes tevékenységek használati gyakoriságát mutatja a tizenévesek, illetve az összes magyarországi internetező körében. Ebben külön kiemeléssel jeleztük azokat a jellegzetességeket, ahol a két csoport között jelentős különbségek mutatkoznak. Jól látható, hogy elsősorban ott nagyok az eltérések, ahol az internetnek valamilyen szórakoztató vagy kommunikációs funkciójáról van szó. A zeneletöltés, zenehallgatás, filmletöltés és filmnézés, a „vicces tartalmak”, a játék, a csetelés, az online rádióhallgatás, a társkeresés, illetve a blogok olvasása és írása tekinthető kifejezetten „fiatalos” tevékenységnek az interneten. Az NRC és a TNS kutatásaiból azt is tudjuk, hogy az internetezők 28%-a használja társ-, és partnerkeresésre az internetet.² A legnagyobb magyarországi érdekszakosodott oldalnak önmagukban több száz ezer regisztrált felhasználója van, amelynek jelentős része kerül ki a fiatalok köréből. Ugyan nem csak a fiatalok keresési szokásaira vonatkozik, de 2007-ben a magyar Google site legnépszerűbb keresőkifejezései a YouTube, az iwiw, a

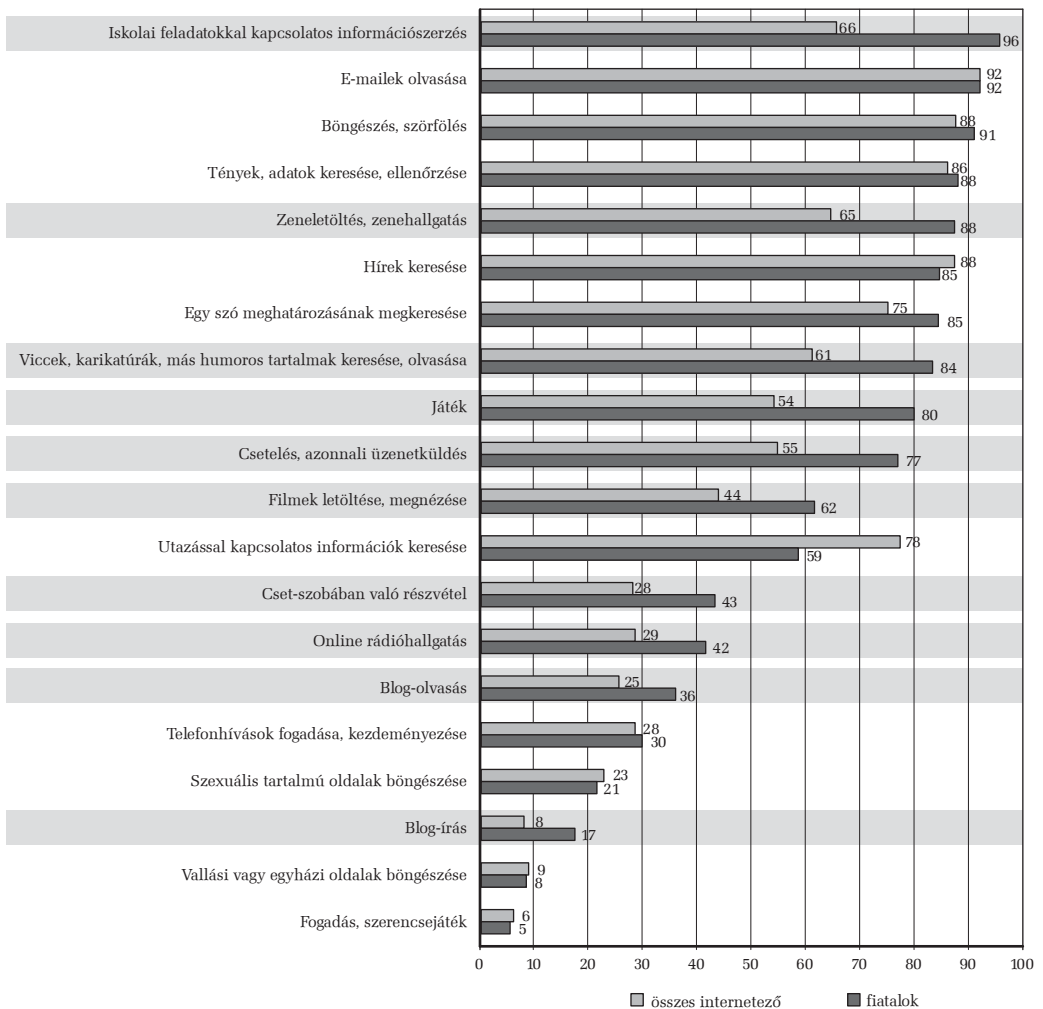
myVip, a Vatera és a Love voltak, amelyek szintén egyértelműen utalnak az aktív felhasználási formák, a felhasználók által létrehozott tartalmak, a közösségi hálózatok elterjedésére.

Röviden tehát arról van szó, hogy a tinédzser-ek számára azok az igazán vonzó online tartalmak és szolgáltatások, ahol nem csupán passzív befogadásról van szó, hanem valamit „csinálni” lehet. Legyen az játék, ismerkedés, alkotás, vagy közvetlen fogyasztás, vásárlás.

Széles skálájú kommunikáció, és mobil szórakoztatás

A fiatalok életmódjával foglalkozó kutatások egyik általános megállapítása, hogy a digitális technológiák legfontosabb funkciója egyértelműen a kommunikációhoz és a szórakozáshoz kapcsolódik. Ezek valódi értelmüket akkor nyelik el, ha „kiszabadulnak” a lakás négy fala közül. Az új eszközök lehetővé teszik, hogy bárhol

5. ábra. Ki mire használja az internetet? A 14–19 éves fiatalok, illetve az összes magyarországi internetező körében (2007)

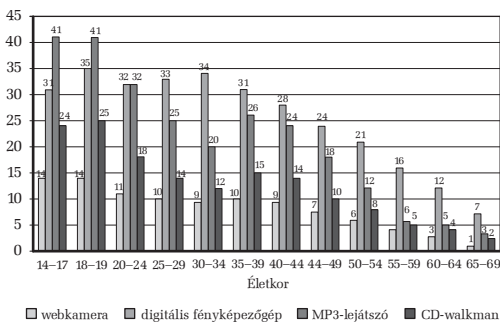

Forrás: WIP

és bármikor kommunikáljunk, mindenféle tartalmat (médiát) magunkkal vigyünk, nézzünk és hallgassunk, és egyre inkább magunk is létrehozóivá váljunk ezeknek. (Ez utóbbiról később még szólunk.)

Ennek az otthoni és mobil kommunikációnak, illetve szórakoztatásnak alapvető eszközei a digitális fényképezők, az MP3 lejátszók, a hordozható CD lejátszók, illetve a számítógéphez kapcsolható webkamerák. 2006-ban az amerikai tizenévesek 43%-ának volt digitális fényképezője, míg 45%-ának MP3 lejátszója. Mint azt az alábbi ábrán is láthatjuk, ebben a tekintetben a magyar fiatalok nem sokban maradnak el amerikai társaiktól. A 14–19 évesek közel harmada rendelkezik digitális fényképezővel, míg 41%-uknak van MP3 lejátszója. Ennél valamivel alacsonyabb (24–25%) azoknak a tizenéveseknek az aránya, akiknek hordozható CD lejátszójuk van, míg webkamerával 14%-uk rendelkezik.

6. ábra. Digitális szórakoztató eszközökkel rendelkezők aránya az egyes korcsoportokban Magyarországon (%)

Forrás: TGI

Az előrejelzések szerint 2010-re már szinte a világ összes mobiltelefonja egyben fényképező és videórögzítő is lesz, ez pedig azt fogja jelenteni, hogy mindenki kezében ott lesz egy olyan eszköz, amellyel bármikor, bármit és bárkit megörökíthet, legyen az hasznos vagy haszontalan, botrányos vagy szenzációs, művészi vagy éppen leleplező. A mobiltelefonok, digitális fényképezők, videó- és webkamerák segítségével

vel készített saját hangfelvételek, képek és videók készítése új lehetőségeket és funkciókat adott használóik kezébe.

Az általános meghatározással web 2.0 elvén épülő digitális technológiának a fentebb röviden összefoglaltak jelentik a lényegét. Ez a technológia azoknak a másodikgenerációs internetes szolgáltatásoknak a gyűjtőneve, amelyek elsősorban olyan közösségekre épülnek (és építenek), amelyekben a felhasználók közösen hozzák létre a tartalmat, osztják meg egymás között az információkat. Ezeknek a formáknak a lényege, hogy a felhasználók intenzíven kommunikálnak egymással, és sokrétű kapcsolatokat alakítanak ki egymás között. A felhasználók nem passzív befogadói és fogyasztói a tartalmaknak, hanem a mindennapi élet során használható eszközöket kapnak és adnak.

Ezeknek a tartalmaknak és funkcióknak a létrehozása (és jövője) alighanem napjaink egyik legizgalmasabb internetes fejleménye, hiszen sok szempontból az internet fejlődése ma már nem a nagy cégek kutató-fejlesztő részlegeiben, hanem a saját problémáikra, igényeikre innovatív megoldást kereső tinédzserek otthoni íróasztalainál is végbemehet, azaz a fiatalok ebben az egyik legfontosabb szereplővé léptek elő. A lényeg a közösség, a közös tudás létrehozása, egymás szórakoztatása játékon, alkotáson és kommunikációs csatornákon keresztül. A Pew Internet kutatásai szerint³ az amerikai internetező tinédzserek 64%-a hozott már létre valamilyen tartalmat az interneten, legyen az egy blog, weboldal, vagy éppen fotók, videók és történetek másokkal való megosztása. Ha mindezt kiterjesztjük nem csak az internetezőkre, akkor elmondható, hogy az összes amerikai tizenéves közel 60%-a tartozik ebbe a csoportba, amely százalékarány, ha jobban belegondolunk, csak az USA-ban több tízmillió alkotó-felhasználó közösséget jelent. Ha a saját tartalmakat nézzük, ott is igen magas számokkal találkozhatunk: az amerikai tinédzserek közel 40%-a valamilyen saját alkotását (legyen az fotó, videó, történet stb.) is megosztotta már másokkal.

Magyarországon még nem ennyire széles körben népszerűek ezek a tevékenységek, mind-

emellett az jól látható, hogy mára egyértelműen megjelent az a csoport, amely igen aktívan él ezekkel a lehetőségekkel. Az első és legfontosabb jelenségei ennek a bővülő folyamatnak azok a közösségi oldalak, amelyek a kommunikációnak és az önkifejezésnek az elsődleges terepét jelentik. A friss adatok szerint a legnagyobb videómegosztó oldalnak, a YouTube-nak csak Magyarországról havi másfél millió látogatója van, ezzel az ötödik leglátogatottabb oldal hazánkban. A magyar internetezők havonta 2,7 millió órát töltenek YouTube videók nézegetésével. Az átlagos YouTube látogató a 15 és 29 év közötti diákok csoportjából kerül ki. Ami a saját tartalmak megosztását illeti, 2007 második felében már az internetezők 17 százaléka nyilatkozott úgy, hogy töltött már fel és osztott meg valamilyen videót az interneten.⁴

Tízből hét tizenéves tagja ma Magyarországon valamilyen közösségi oldalnak, amely gyakoriság, ha a nem internetezőket is ideszámítjuk, akkor is azt jelenti, hogy háromból legalább ketten regisztráltak már legalább egy oldalon. Míg a Pew Internet adatai szerint az amerikai (internetet használó) tizenévesek 27%-a rendelkezik saját weboldallal, addig a WIP adatai szerint Magyarországon (2007-ben) arányuk ennél kevesebb, csupán 11% volt, ám valószínűsíthető, hogy számuk az elkövetkező években jócskán nőni fog. Ugyan konkrét információk a részleteket illetően nem állnak rendelkezésünkre, elgondolkodtató, hogy a magyar tinédzserek 21%-a már megpróbálkozott valamilyen honlap szerkesztésével.

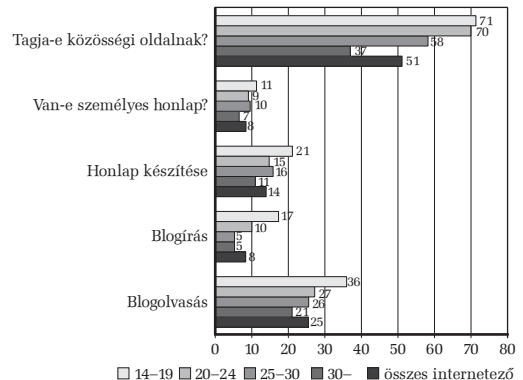
Blogja, azaz webes naplója a 14–19 évesek 17%-ának van, s ez az arány jóval magasabb, mint az összes internetező között mért 8%-os arány, azaz a blogokon keresztül megvalósított kommunikáció, a saját gondolatok és vélemények közreadása, az önkifejezés szintén első sorban a fiatalokra jellemző. A blogot olvasók aránya természetesen ennél jóval magasabb, a tizenévesek körében 36%, míg az internetezők között összességében 25%. Ugyan a tipikus magyar blogolvasónak a húszas éveiben járó fiatal férfiakat tekinthetjük, a blogfogyasztók köré-

ben igen magas a 18 évnél fiatalabbak aránya is. Munkanapokon 15, míg szabadnapokon 22% ennek a korcsoportnak az aránya.⁵

Vagyis a magyar fiatalokon belül megjelentek azok, akik a digitális technológiákat felhasználva alkotnak: képből, videóban, szövegben. Miután ezek a tartalmak a külvilág számára készülnek, alkotóik számára fontos, hogy egyénibb, játékosabb, kreatívabb és figyelemfelkeltőbb legyen, mint a többi hasonló tartalom. Mindez aktívan hozzájárulhat a tizenévesek önkifejezésbeli készségeinek fejlesztéséhez, végső soron pedig a kiemelten fontos játékos, vagyis spontán kreatív attitűd terjedéséhez. Amikor a tizenévesek ezeket a tartalmakat létrehozzák, akkor tulajdonképpen a saját világukat teremtik meg, melybe a „külvilág”, az idősebb generációk sokszor alig-alig látnak bele.

7. ábra. Saját tartalom létrehozása az interneten – korcsoportonként (%)

Forrás: WIP

Kölcsönhatások – kommunikáció és fogyasztás

Mint már az eddigiekből is láhattuk, a digitális technológiák (azonnali üzenetküldés, közösségi oldalak, SMS, e-mail stb.) alapjaiban változtatják meg a fiatalok egymással való kommunikációjának szokásait.

Egy több országra kiterjedő nemzetközi kutatás⁶ eredményei szerint a digitális technológiákkal felvértezett átlagos fiatalnak 94 telefonszám van a mobilkészülékében, 78 ismerőse van valamilyen üzenetküldő programban, és 86 barátja van a közösségi oldalakon. Ugyanez a kutatás azt is megállapította, hogy a technológia leginkább abban segíti a fiatalokat, hogy több emberrel léphessenek kapcsolatba, és közelebbi barátságokat tudjanak ápolni. A nemzetközi adatok szerint a 8 és 14 év közötti fiataloknak átlagosan 11 online vagy személyesen ismert barátjuk van, míg ez a szám 14 és 24 év között már átlagosan 53-ra nő. Azok a következtetések sem elhanyagolhatóak, hogy az életkor előrehaladtával fokozatosan változik a technológia szerepe is a fiatalok életében. Míg például a mobiltelefon a legfiatalabbak esetében leginkább még csak játéknak minősül, illetve a szülők megnyugtató szolgáltatást szolgálja, addig a 14 évnél idősebbek esetében ez már egyre inkább a kommunikáció és az önkifejezés, az „én pozícionálásának” eszközévé válik. Hasonló trendeket mutat az internethasználat is, ahol a 14 évnél fiatalabbak döntő többsége számára a játék az első számú felhasználási mód, a kommunikáció, a közösségépítés, az alkotás különböző formái csak ezt követően, döntően a középiskola alatt válnak meghatározóvá, akkor viszont szinte minden online tevékenységük ezekre épül.

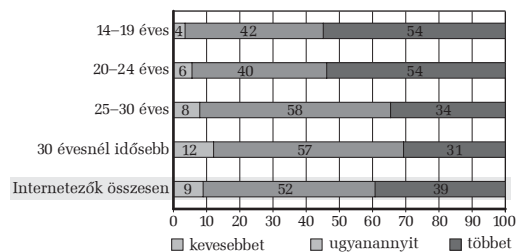
A fiatalok egymás közötti kommunikációja, a véleménycsere, a kölcsönhatások, a különböző szokások egyre fontosabbá válnak a fogyasztási minták kialakulása szempontjából is. Ez a jelenség önmagában természetesen nem újdonság, hiszen az ismerősöknek, barátoknak régebben is meghatározó szerepe volt abban, hogy valaki hogyan öltözködik, milyen zenét hallgat, milyen filmet néz, vagy éppen mit olvas. Ez a baráti kör azonban az internet segítségével lényegében „végtelenné” válik, hiszen a vélemények, a kritikák, az ajánlások már térben és időben nem korlátozottak. Arról, hogy éppen mit érdemes olvasni, letölteni vagy megnézni, már éppúgy lehet beszélgetni az órák közti szünetekben személyesen, mint az interneten keresztül a világ

másik végén lévő – akár ismeretlen – „haverral”.

Kölcsönhatás másképp – az „always on” üzemmód

Az internettel foglalkozó kutatásokban korábban sokszor előforduló, klasszikus érv volt az internethasználat függőségében lévő, saját maga időbeosztását, magánéletét stb. kontroll alatt tartani képtelen fiatalok képe. Sőt, az internet – és általában a digitális technológiák – fejlődésével kapcsolatban sokáig tartotta magát az a vélemény is, hogy ez beszűkíti a fiatalok világát, egészségtelen mértékben csökkenti a személyes kapcsolatokat. Ezzel ellentétben ha magukat az érintetteket kérdezzük, a fiatalok jelentős része érzi úgy, hogy a digitális technológiákon keresztül megvalósuló kommunikáció hozzájárul ahhoz, hogy a személyes interakciók esetében túlságosan is feszélyező témákról fel szabadultabban beszéljessenek (akár kibeszéljenek magukból dolgokat), vagy éppen ismeretlen emberek között találjanak könnyebben barátokra, társakra. A WIP adatai szerint a 14–19 éves korosztálynak mindössze 4%-a mondta azt, hogy az internet használata miatt kevesebbet érintkezik a barátaival, míg több mint fele (55%) növekedésről számolt be. Ezek az adatok korántsem egy elmagányosodó korosztályról szólnak, bár kétségtelen, hogy vannak olyanok is, akiknél ez a technológia növelte a társadalmi izoláltságot.

8. ábra. Az internet használata miatt többet, vagy kevesebbet érintkezik a barátaival?

Forrás: WIP

Magyarországon is szülők sokasága esett át már bizonyára azon a (számukra) keserű tapasztalaton, hogy gyermekük az iskolából hazatérve bekapcsolja a számítógépét, és lényegében a nem sokkal előbb abbahagyott offline kommunikációt folytatják ugyanazokkal (sőt, még több emberrel) online módon. A már korábban említett nemzetközi kutatás adatai szerint a fiatalok 70%-a a számítógépe bekapcsolása után egyből az üzenetküldő programját nyitja meg, azaz megnézi, hogy ismerősei közül éppen ki online, és ki nem az. A mélyebb összefüggéseket kereső nemzetközi kutatások arra is rámutattak, hogy az üzenetküldő programok, a közösségi oldalak nem mások, mint a haverokkal való „lötyögés” online változatai. Funkciójukat tekintve így nem sokban különböznek a hagyományos játszótéraktól és találkahelyektől. A módszer ugyan más, ám a témák valószínűleg ugyanazok...

A fiataloknak ez az „always on üzemmódja” aligha fog változni a jövőben, sőt, az internet mobiltelefonokon való egyre intenzívebb megjelenésével számíthatunk arra is, hogy ez a (döntően szöveges kommunikációra épülő) kapcsolattartás térben és időben is elszakad a lakástól vagy az iskolától.

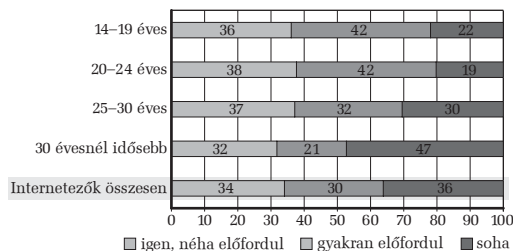
A megosztott figyelem művészete. A „multitasking” mint életforma

Egy 2005-ös amerikai kutatás a 8 és 18 év közötti amerikai fiatalokról megállapította, hogy napi 6 és fél órát töltenek a különböző elektronikus médiumok „fogyasztásával”. Amikor a kutatást végzők ennek részleteit kezdték el vizsgálni, arra jutottak, hogy ez az időtartam valójában 8 és fél óra, köszönhetően annak, hogy legtöbbször a különböző tevékenységeket egyszerre végzik? Internetezés, zenehallgatás, csevegés a haverokkal, közben a háttérben fut a fájlcsere program, majd egy-két telefonhívás, SMS-ek jönnek, mennek, míg valahol a programablakok között megbújik az éppen aktuális házidolgozat félkész változata is. Ha kissé sarkítva is, de ebben a formában zajlik sokmillió tizenéves élete

nemcsak más országokban, hanem többnyire Magyarországon is. Az elérhető kommunikációs csatornák és a különböző tartalmak kínálata szinte befogadhatatlan, ezért a figyelem folyamatosan megoszlik közöttük. Sőt, maga a kínálat is e szerint alakul át: az interneten található legnépszerűbb tartalmak többsége ma már valamilyen rövid filmrészlet, sportösszefoglaló, egy-egy zeneszám vagy éppen „vicces videó”.

Ezt az adatok is alátámasztják, hiszen – mint azt az alábbi ábra is jól mutatja – a „multitasking” terén a legfiatalabb generációk a legaktívabbak. A 14–19 évesek több mint háromnegyede (78%-a) szokott internetezés közben valamilyen más tevékenységet is végezni.

9. ábra. Szokott internetezés közben más tevékenységet is folytatni?

Forrás: WIP

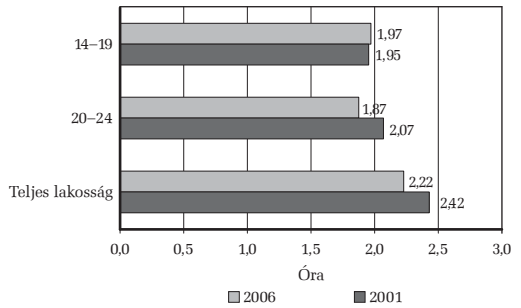
A társadalmi változásokat követni és magyarázni igyekvő tudomány szerte a világon egyelőre még csak ismerkedik ezzel az új jelenséggel. Nem telt el még annyi idő, hogy jól megalapozott eredmények álljanak rendelkezésünkre az azal kapcsolatban, milyen hatása lehet a tanulási szokásokra és képességekre, a társas kapcsolatokra, a kreatív jellegű munkavégzésre (legyen ez akár valamilyen hobbi vagy iskolai feladat) vagy összességében a minket körülvevő világ megértésére annak, hogy ily módon aprózódik el a figyelem és csökken az egy adott tevékenységre irányuló koncentráció mértéke a mindennapokban. Az azonban biztos, hogy ehhez az oktatásban dolgozó tanároknak, a szülőknek, de a hirdetőknak is alkalmazkodniuk kell, jobbak esetben aktívan és tevékenyen, de főképpen hasznosan bekapcsolni ebbe a folyamatba saját

kreatív fantáziájukat, gazdagabb emberi, üzleti tapasztalataikat.

A médiafogyasztás változó formái

A hagyományos és az új média közötti hangsúlyeltolódás szempontjából évek óta meghatározó kérdés, hogy az új információszerzési, szórakozási és kommunikációs formák vajon milyen hatással lesznek a televízióra. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy egyelőre nem úgynevezett zéró összegű játszmaról van szó, hiszen a televízió továbbra is az egyik leginkább meghatározó médium maradt a fiatalok életében. A médiafogyasztás korábban meghatározó passzív, az előre meghatározott műsorokon és tartalmakon nyugvó modellje azonban lassan, de biztosan kezdi átadni helyét valami másnak, amelynek alakításában szintén a legfiatalabb generációké a főszerep. Általános tendencia, hogy a fiatalok egyre kevesebb időt töltenek a hagyományos lineáris rendszerű tévé előtt. 2001 és 2006 között például a 15–24 éves angol fiatalok tévé nézésre fordított ideje másfél órával csökkent, míg a többi korosztályban az átlag 11 perccel növekedett. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy nem néznek televíziót, hanem azt, hogy egyre inkább hódítanak a különböző alternatív hozzáférési módok. Például az angol fiatalok 38%-a nézett már televíziót valamilyen mobil vagy internetes platformon keresztül.⁸ Magyarországon a tévé nézésre fordított idő ilyen mértékű csökkenéséről nem beszélhetünk. Ennek oka részben az, hogy a „tévéforradalom” nálunk némi fáziseltolódással következett be, azaz a kínálat jelentős bővülése, a kereskedelmi televíziók megjelenése csupán az elmúlt évtizedben ment végbe. Ezt részben az adatok is alátámasztják: 2001 és 2006 között a tizenévesek körében lényegében nem változott a tévéképernyő előtt eltöltött idő.

10. ábra. A TV nézésre fordított idő változása 2001–2006 között

Ami fontos: mindezeknek a változásoknak még csak az elején tartunk...

Ennek a riportnak terjedelmi kereteit tekintve csak néhány fontos trend felvázolása lehetett a feladata. Az itt bemutatott új jelenségekkel kapcsolatban fontos tisztában lennünk azzal, hogy amit ma látunk, az valószínűsíthetően csupán egy erőteljes ízelítő azokból a változásokból, amelyeknek az elkövetkezendő egy-két évtizedben tanúii lehetünk majd. A nagy kérdés persze az, hogy ezek a lehetőségek – némileg „pongyolán” fogalmazva – jobbá, élhetőbbé, egyszerűbbé és izgalmasabbá teszik-e a fiatalok (és mindenki más) hétköznapijait. Egyelőre azonban még egy nyitott végű történet szereplői és nézői vagyunk, ahol annyi bizonyos, hogy minden lehetőség adott a pozitív irányú változásokhoz. Amennyiben a technológiát okos és kreatív módon, az alapvető emberi igényeket szem előtt tartva, a minőségi és értelmes munkavégzés, a tartalmas társas kapcsolatok, a szórakozás és a mindennapi játékoság jegyében, nem pedig öncélúan és a realitásoktól elszakadva használjuk fel, akkor aligha lesz ez másképp...

Jegyzetek

1. NRC VmrKids2007 http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=1&news_id=434&parentID=930
2. NRC-TNS – VMR2007 http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=1&news_id=451&parentID=930
3. Teens and social media. The use of social media gains a greater foothold in teen life as they embrace the conversational nature of interactive online media. Pew Internet, 2007 december 19.
4. NRC-TNS – VMR2007 http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=1&news_id=451&parentID=930
5. Medián WebProfile: Kik olvassák a hazai blogokat? Marketing és média 2007 május 30. – június 12.
6. MTV, Nickelodeon and Microsoft Digital Study: Young People Are Hands-On with Digital Communications. *Wireless News*, 2007 július 29.
7. Time, March 27, 2006, U.S. Edition. The Multitasking Generation; They're e-mailing, IMing and downloading while writing the history essay. What is all that digital juggling doing to kids' brains and their family life?
8. Digital Natives. How is the younger generation reshaping the telecom and media landscape? *Capgemini Telecom & Media Insights*, Issue 16, April, 2007.

Horváth Ágnes

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés ajánlott központi programja

A lap 2007 nyári számában áttekintést adtam arról a munkáról, amit az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek kidolgozásában végeztem a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet megbízásából.¹ Azóta az elkészült dokumentum hosszas egyeztetés és többszöri korrekció után jogszabályi rangra emelkedett, így 2009-től az ifjúságsegítő szakképzés² már csak az új OKJ szerinti képzési struktúrának megfelelően indítható. Még be sem fejeződött a jogszabály-előkészítési procedura (szakmai és tárcaközi egyeztetés, kiegészítés, módosítás), de már felkérést kaptam az ajánlott központi program kidolgozására. Ez utóbbi már nem kötelező érvényű jogszabály,³ pusztán ajánlás, amelynek alapján a képző intézmények elkészítik saját képzési programjukat, hozzáigazítva azokat intézményi hagyományaikhoz, lehetőségeikhez. Ugyanakkor a szakmai és vizsgakövetelmények kötelező előírásai rákényszerítik a képzőket az ehhez igazodó központi program struktúrájának követésére. Jelen tanulmány e munka eredményeiről, dilemmáiról, a kialakult képzési programról nyújt áttekintést, nem titkolva a menet közben felmerült kételyeket sem.

Emlékeztetőül az előzményekről

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzést az ELTE Tanító és Óvóképző Kara kezdeményezte a 90-es évek második felében. A hivatalos OKJ-azonosító 2001-es keltezésű (55 8419 02), szakmai és vizsgakövetelményeket tartalmazó rendelete (7/2002. (V. 25.) ISM – OM együttes rendelet) a szakképesítéssel betölthető foglalkozásokat az „egyéb pedagógus” (FEOR szám 3419), a „kultu-

rális szervező munkatárs” (3713) és a „szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző” (3715) munkaterületekben határozta meg. E jogszabály alapján a következő években egyre több felsőoktatási intézmény (elsősorban óvó- és tanítóképzéssel foglalkozó egyetemi/főiskolai karok) és középiskola indított ifjúságsegítő képzést. A szakképzés iránt kielégítő érdeklődés mutatkozott, így egyre nőtt a képzőhelyek száma anélkül, hogy az ifjúsági szakma érdeklődése erőteljesebben megmutatkozott volna iránta. A legtöbb ifjúsági szervezetben, ifjúsággal foglalkozó intézményben nem elsősorban ifjúságsegítők működtek.

Az ifjúságsegítő képzés köztes jellegéből adódóan sokak számára egyet jelentett a felsőoktatásba való bekerülés lehetőségével (a felsőfokú szakképzésre az általánosan elvárt ponthatárnál kevesebb ponttal is bejuthattak hallgatók), vagy a már bent lévő, de sok esetben nehézségekkel küzdő diákok számára jelentett tanulási lehetőséget egy alacsonyabb szinten. A pályakezdő diplomások iránti igény megcsappanása jelentett némi áttörést, amikor a többféle képzettség előnyre avanszálhatott az álláskeresőknél.

A frissen bevezetett képzés tapasztalatait még alig összegezték, amikor beindult a felsőoktatást és a szakképzést egyaránt megújítani szándékozó, az uniós csatlakozással nyert forrásokra támaszkodó megújítási folyamat. A Humán-erőforrás Fejlesztési Operatív Program (HEFOP) keretében mind a felsőoktatási, mind a szakképzési kiemelt projekt foglalkozott az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzéssel. Az új OKJ alapján a szakképzési struktúra szellemében alakult át a képzési szerkezet, s ez alaposan meglepte a felsőoktatás képviselőit.

A moduláris rendszer, a képzett szakember által ellátandó feladatok rendszeréből kiinduló építkezés, a feladatokhoz rendelt ismeretanyag és kompetenciasor szokatlannak, áttekinthetetlennek tűnt, különösen, amikor a kidolgozás során alkalmazott excel dokumentummal szembesültek az érintettek. Többszöri találkozó, ismertető rendezvény, más OKJ-s képzések hasonló struktúrájának megismerése után a szakma tudomásul vette a változásokat, s 2008 őszén az indítás konkrét kérdéseit vitatták meg a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat, személy szerint Bencze Györgyné által koordinált munkabizottság tagjai. E munkabizottság felmérhetetlen segítséget nyújtott az ajánlott központi program végső formájának kialakításában, lektorálásában, a képzések indításának előkészítésében.

Az ajánlott központi program alapelvei

Ahogy a szakmai lektorok által kiegészített, az ifjúsági szakma tapasztalt képviselői által összeállított feladatprofil (a szakma gyakorlása során a munkafolyamat valamennyi feladatra, feladatelemre és műveletre lebontott, strukturált lista) határozta meg a szakmai és vizsgakövetelmények moduljait, ismeretanyagát, a szakmai készségek és kompetenciák összeállítását, úgy a már kialakított rendszer determinálta a központi programot is.

Ami újdonságként jelent meg a programban, az a tantárgyak – a szakképzési programok terminológiája szerinti tananyagegységek és az azokon belüli tananyagelemek – meghatározása az egyes modulokhoz. A folyamat azonban itt nem állt meg, az egyes tananyagelemekhez még hozzá kellett rendelni azokat a feladatokat, amelyekre az adott elem keretében felkészülhet a tanuló (hallgató), meg kellett határozni az elsajátításhoz szükséges szakmai készségeket, valamint az adott területen fejlesztendő kompetenciákat. Ezek a hozzárendelések a szakmai és vizsgakövetelményekben már kialakított listák alapján, tehát igen szigorú keretben történtek. Ügyelni

kellett arra, hogy ne maradjon lefedetlen feladat, s ne legyenek aránytalanok a fejlesztő elvárások az egyes modulokon belül a különböző tananyagelemek között. A munkához alkalmazott excel fájl körültekintő programozása gondoskodott arról, hogy minden koordináta legalább egyszer szerepeljen, az önellenőrzés pedig kiszűrte a kirívó aránytalanságokat. A feltüntetett létszám- és órakeret, valamint a szükséges infrastruktúra meghatározása ezek után már igazán egyszerű feladat volt.

De hol itt a szakmai munka? – kérdezhetnénk, ha az alapvető tematikus egységek meghatározása nem lett volna része a programkidolgozásnak. Itt már nem volt elég csupán a szakmai és vizsgakövetelményekben szereplő feladatok, ismeretek, készségek, kompetenciák egyszerű összerendelése. A legfontosabb tartalmak adott karakterszámú megfogalmazásához oktatói tapasztalatra és a munkacsoport kollektív bölcsességére volt szükség.

A végeredmény természetesen ez esetben is vitatható, megkérdőjelezhető, a kis csoport azonban legjobb tudása szerint igyekezett eljárni az adott keretek között. Talán mondanom sem kell, hogy a végső forma kialakításánál még olyan „apróságok”-ra is figyelni kellett, mint az egyes modulokra jutó óraszámok, az elméleti és a gyakorlati órák aránya, a vizsgakövetelmények teljesíthetősége. Ez utóbbi követelmény alapján koncentráltabb az elméleti és a tantermi gyakorlati órák többsége a képzés első három félévére, az utolsó félévben elegendő időt hagyva a 100 órás szakmai gyakorlatra és a záródolgozatra.

Talán felesleges hangsúlyozni, hogy az ajánlott központi program készítésére is érvényesek a korábbi tanulmányban részletesen kifejtett alapelvek az ifjúságsegítő szakmára vonatkozóan: e szerint az ifjúságsegítés olyan komplex feladat, melynek célja a fiatalok társadalmi integrációjának elősegítése, beleértve az érintett korosztály problémáinak artikulációját, közvetítését a társadalom gazdasági-politikai alrendszere, tettei és civil szervezetei felé, felhasználva a tanácsadás, az információ-közvetítés, valamint a formális, informális és nem formális tanulás

eszköztárát. Az ifjúságsegítő esetenként szociális segítő funkciót is betölthet, de elsődlegesen úgy tekint a fiatalokra, mint értelmes elfoglaltságot, társadalmi feladatot ellátni akaró aktív és innovatív korosztályra

Az ajánlott központi program felépítése

A dokumentum bevezetése tartalmazza mindazokat a törvényeket, jogszabályokat és rendeleteket, amelyek alapján a szakmai és vizsgakövetelményeknek megfelelően indítható a képzés. A képzés szabályozásának jogi háttere elsősorban a képzést indító és lebonyolító intézmények felelősei számára fontos, hiszen a szigorú, elektronikusan is rögzített nyilvántartási és vizsgáztatási rendszer előírásainak betartása nélkül nem indítható szakképzés. Mivel az ifjúságsegítő szakképzés felsőfokú (55-ös besorolási szinttel rendelkezik), iskolai rendszerű, ráadásul középiskolák által is indítható, egyszerre érvényesek rá a közoktatási, a szakképzési és a felsőoktatási előírások. A kamarai ellenőrző funkció (vizsgáztatási közreműködés) miatt a kamarai törvény is szerepel a felsorolásban.

A vonatkozó egyéb jogszabályok (rendeletek) az indítás és vizsgáztatás szabályozását szolgálják. Fontos megemlíteni a térségi integrált szakképző központ tanácsadó testületéről szóló jogszabályt, amely felhatalmazza az említett testületet a regionális szakképzési szerkezetre vonatkozó stratégiajavaslatok megfogalmazására, a térségben indítandó szakképzések osztályozására „szintentartó”, „fejlesztendő”, illetve „csökkentendő” kategóriákba. Az ifjúságsegítő szakképzésre vonatkozó állásfoglalásokra a tanulmány végén még visszatérek.⁴

A program természetesen tartalmazza a szakképzés főbb adatait (azonosító szám, FEOR, szakképzésért felelős miniszter stb.), lényegében a szakmai és vizsgakövetelmények első fejezetét, különös tekintettel az elmélet és gyakorlat arányára (45–55 százalék). A képzés személyi feltételeire vonatkozó szakasz a felsőoktatási és a közoktatási törvény előírásainak betartására

utal, kiemelve a középiskola és a felsőoktatási intézmény közötti „Együttműködési megállapodás”-ban foglaltakat. Az indítási dokumentumban, s így a képzés folytatásának teljes időtartama alatt viszont már csak a képző intézmény által meghatározott végzettséggel, illetve gyakorlattal rendelkező szakemberek oktathatják az egyes modulok tantárgyeleit.

A dokumentum a tárgyi feltételek minimumát is meghatározza, természetesen a szakképzés sajátosságainak megfelelően. Jelen esetben ezek a következők:

- tanterem;
- könyvtár;
- számítógép-terem;
- ifjúsági szervezet, intézmény;
- utcai környezet;
- gyakorlóléhely;
- szociális, gyermekvédelmi és munkaügyi intézmény;
- ifjúsági információs és szolgáltató központ;
- ifjúsági szervezet vagy önkormányzat;
- gyermek- és ifjúságvédelmi szervezet;
- szaktanterem;
- csoporthely;
- az interjúalany otthona;
- ifjúsági közösségi terek;
- közművelődési intézmény;
- ifjúsággal foglalkozó intézmények, szervezetek.

A részletes felsorolás elsősorban arra szolgál, hogy valamennyi képzőhely számára világos legyen: az ifjúságsegítő képzése nem szorítkozhat csupán a tantermi környezetre, a gyakorlat dominanciája a terepen történő képzést is magában foglalja, s ez nem szorítkozhat kizárólag a 100 órás szakmai gyakorlatra. Ellenkezőleg: valamennyi modul tartalmaz olyan tananyag-elemeket, amelyek részben vagy egészben megkövetelik a speciális helyszínek, illetve infrastrukturális feltételek biztosítását.

A bevezetést követően az ajánlott központi program teljes egészében tartalmazza a szakmai és vizsgakövetelményeket, tehát az egyes modulokhoz tartozó feladatokat, készségeket

és a fejlesztendő kompetenciákat. A modulok meghatározása a feladatokhoz kapcsolódóan tehát már a szakmai és vizsgakövetelményekben megtörtént, s ezek képezik az elkészült program alapját is.

Az 55 762 01 0000 00 00 azonosító számú, Ifjúságsegítő megnevezésű szakképesítés szakmai követelménymoduljainak

azonosítója	megnevezése
1356-06	A szociális segítség alapfeladatai
1894-06	Az ifjúságsegítő információs, tájékoztató és tanácsadói feladatai
1895-06	Adminisztrációs és dokumentációs feladatok
1896-06	Egyéni fejlesztés és segítő támogatás
1897-06	Ifjúsági szolgáltatások és kapcsolatok
1898-06	A társadalmi kohézió erősítése, közösségfejlesztés

Az azonosító rögzítése a moduláris rendszer érvényesítése miatt fontos, hiszen előfordulhat, hogy egy-egy hallgató más szakképzésben már teljesítette az adott modult, így azt nem kell újra felvennie. Az előzetes tudás beszámítása az új OKJ szerinti szakképzések esetében kötelező!

Mint a táblázatból látható, az első modul azonosító száma eltérő (1356-06 A szociális segítség alapfeladatai), ami azt jelenti, hogy ez egy olyan modul, amely a szakmacsoportba tartozó több képzési programban azonos, így kidolgozása sem az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés keretében történt. Teljesítése viszont a szakképzettség megszerzéséhez elengedhetetlen, tehát a képző intézményeknek kötelezően figyelembe kell venniük a szakmai és vizsgakövetelmények, valamint az ajánlott képzési program erre a modulra vonatkozó előírásait. Ez a modul elsősorban a szociális jellegű szakképzettek számára íródott erőteljes szociálpolitikai és szociálpszichológiai dominanciával, tehát nincs feltétlenül szinkronban az ifjúságsegítés fentebb említett alapelveivel és szemléletével. Ugyanakkor nem árt, ha az ifjúságsegítők is rendelkeznek megfelelő szociális érzékenységgel és tudásbeli felvértezéssel. A problémát legfeljebb az jelenti, hogy az óraszámokat tekintve az alapozó modul a teljes képzési idő több mint harmadát jelenti, s így a tényleges szakmai feladatokra való felkészülésre arányaiban kevesebb képzési idő jut. Ennek ellensúlyozása a képző intézmények felelőssége: az általános szociális munka alapfeladatait oly módon kellene oktatni, hogy a példák, esetek, szituációk elsősorban az ifjúsági korosztályt tekintsek célcsoportnak.

Az alábbi táblázat a javasolt óraszámokat mutatja.

A tananyagegység		óraszám			
azonosítója	megnevezése	elméleti	elméletigényes gyakorlati	gyakorlati	összes
020/1.0/1356-06	Jogi, szociálpolitikai és etikai ismeretek	148	17	41	206
020/2.0/1356-06	Társadalomismeret	82	9	21	112
020/3.0/1356-06	Pszichológiai ismeretek	126	0	120	246
020/1.0/1894-06	Kommunikáció	30	0	0	30
020/2.0/1894-06	Informatika	0	30	0	30
020/3.0/1894-06	Pedagógia, pályaeorientáció, foglalkoztatás	120	0	0	120
020/4.0/1894-06	Bűnmegelőzési és drogprevenációs ismeretek	60	0	0	60

A tananyagegység		óraszám			
azonosítója	megnevezése	elméleti	elméletigényes gyakorlati	gyakorlati	összes
020/1.0/1895-06	Adminisztráció és dokumentáció	60	30	0	90
020/1.0/1896-06	Egyéni és közösségi fejlesztés	0	90	0	90
020/1.0/1897-06	Az ifjúságsegítés módszertana	0	30	(100)	130
020/2.0/1897-06	Idegen nyelvi kommunikáció	0	0	120	120
020/1.0/1898-06	Közösségfejlesztés	0	90	0	90
020/2.0/1898-06	Társadalmi részvétel	150	180	0	330
	Mindösszesen óra:	776	476	402	1654

Az elméletigényes gyakorlati órák a tanár szempontjából elméletnek, a tanuló szempontjából gyakorlatnak számítanak, tehát ezt az időt a képzési időből a gyakorlatra fordított időként kell figyelembe venni.

Az óraszámok értékei mást mutatnak, inkább a középiskolai órakeretekhez igazodnak, míg az ifjúságsegítő szakmához direkt módon köthető modulok esetében az ajánlott óraszámok a felsőoktatás hagyományos óraszámait követik. A képzés tényleges órakeretei intézményenként eltérőek lehetnek, ahogy az elméletigényes gyakorlati, illetve a gyakorlati órák aránya is. Zárójelben a 100 órás szakmai gyakorlat óraszám szerepel, ami értelemszerűen a képző intézményen kívüli gyakorlóhelyen töltött órák számát jelenti. A tényleges gyakorlati órák lehetnek tréningek, az adott tananyagelembe épített intézmény- vagy szervezetlátogatások, illetve a hallgatók (tanulók) aktív közreműködését igénylő gyakorlati foglalkozások (pl. számítástechnika, ügyvitel stb.). Ami kötelező: a szakmai vizsgakövetelmények teljesítéséhez szükséges kreditek és kompetenciák megszerzése. (A kreditalapú gondolkodás a felsőoktatás sajátossága, de a felsőfokú szakképzésben érvényesülő kreditbeszámítás miatt a középiskolákban folytatott képzések esetében is követelmény!)

Az ajánlott képzési program tartalmaz egy táblázatot is, amely tananyagegységenkénti bontásban, két tanévre osztva mutat be egy lehetséges naptári felosztást, ez azonban nagyon eltérő lehet aszerint, hogy tömbösített formában vagy

heti órarend alapján folyik-e a képzés. A jó gyakorlat e tekintetben a vegyes oktatásszervezés lehet: a tréningeket célszerű tömbösíteni, míg az elméleti órák akár heti rendszerességgel követhetik egymást. Ami még a fejlesztők és a képzők számára is komoly dilemmát okoz, az a szakmai vizsgák szervezése, erre azonban később még visszatérek.

Az ajánlott központi program tananyag-egységei és tananyagelemei

A következő oldalakon található táblázatok az alapozó modul és a szakmai modul felépítését mutatják.

Mint látható, az alapozó modul nem csupán óraszámait, de tananyagegységeit és tananyag-elemeit tekintve is számottevő. A szociális szakmacsoporton belül több szakképzéssel azonos struktúrát követ, így teljesítése más képzésekbe is beszámítható. Ha áttekintjük a benne felsorolt tantárgyakat, megállapítható, hogy szinte valamennyi közvetít olyan ismereteket, fejleszt olyan kompetenciákat, amelyek szervesen illeszkednek az ifjúságsegítő feladataihoz, hivatásához. A szakmai modul ezzel párhuzamosan, illetve erre alapozva határozza meg a képzés

A modul neve	Tananyagegység	Tananyagelem (tantárgy)
A szociális segítség alapfeladatai	020/1.0/1356-06 Jogi, szociálpolitikai és etikai ismeretek	Jogi alapismeretek Közigazgatási ismeretek A jóléti ellátások nem önkormányzati formái Önkormányzati jóléti ellátások Szociálpolitikai alapismeretek Szociálpolitikai beavatkozást igénylő problémák A szociálpolitika intézményrendszere Szociálpolitikai monitorozás Szakmai etika
	020/2.0/1356-06 Társadalomismeret	Szociológiai alapismeretek – Szociológiai alapismereti gyakorlat Társadalmi struktúra Család és életmód – Gyakorlat a család és életmód körében Mai magyar társadalom Szervezetszociológia Az intézmény megismerése
	020/3.0/1356-06 Pszichológiai ismeretek	A segítő kapcsolat kommunikációja Készségfejlesztés a segítő kapcsolathoz Pszichológiai alapok Az életút pszichológiája A személyiség pszichológiája Szociálpszichológiai jelenségek és folyamatok Szocializáció

konkrét, speciálisan az ifjúságsegítéshez kapcsolódó tananyagegységeit, illetve tananyagelemeit (tantárgyait). Itt a szakmai elvárásokon túl arra is kellett figyelni, hogy olyan elemek is megjelenjenek, amelyeknek sokak szerint az alapozó modulban kellene szerepelniük, de onnan a kimaradtak... Így került be például a gazdasági ismeretek tananyagelem az adminisztrációs és dokumentációs modulba.

A táblázatból kitűnik, hogy minden tananyagegységnek, sőt a tananyagelemeknek is külön azonosító száma van, ezt célszerű alkalmazni a képzés során, mivel az esetleges intézményváltásnál, a más szakképzés programjának teljesítésébe történő beszámításnál szükség lesz az azonosító megadására. A szakmai vizsga elemei (vizsgarészek, vizsgafeladatok) az egyes modulokhoz kapcsolódnak, tehát a szakmai vizsgára bocsátás feltétele a modulok tananyagelemeinek sikeres teljesítése, felsőoktatási terminológiával

a képzésen való eredményes részvételt igazoló 120 kredit megszerzése.

A szakképzés teljes spektrumában külön rendelkezés szól az előzetes tudás beszámításáról, tehát ha valamely hallgató bármely tananyagegység vagy tananyagelem teljes vagy részleges ismeretanyagát már korábban elsajátította, vagy szakmai előéletében az adott területen már gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik, ezt el kell ismerni, be kell számítani aktuális tanulmányaiba. Ez oktatásszervezés szempontjából esetenként egyéni tanrend kialakítását is szükségessé teheti (pl. az illetőt mentesíteni lehet bizonyos tanórák látogatása vagy bizonyos feladatok teljesítése alól).

Az ajánlott képzési program tartalmi

Mindaz, amit idáig áttekintettünk, jellegét tekintve adminisztratív feladat, hiszen nem tör-

A modul neve	Tananyagegység	Tananyagelem (tantárgy)
Az ifjúságsegítő információs, tájékoztató és tanácsadói feladatai	020/1.0/1894-06 Kommunikáció 020/2.0/1894-06 Informatika 020/3.0/1894-06 Pedagógia, pályaorientáció, foglalkoztatás 020/4.0/1894-06 Bűnmegelőzési és drogprevenciós ismeretek	Kommunikáció Informatika A tanítás-tanulás elmélete Andragógia Pályaorientációs ismeretek Foglalkoztatáspolitikai és munkajogi ismeretek Bűnmegelőzési ismeretek Drogprevenciós ismeretek
Adminisztrációs és dokumentációs feladatok	020/1.0/1895-06 Adminisztráció és dokumentáció	Ügyviteli és igazgatási ismeretek Pályázatírás és projektmenedzsment Gazdasági alapismeretek
Egyéni fejlesztés és segítő támogatás	020/1.0/1896-06 Egyéni és közösségi fejlesztés	Egyéni fejlesztési ismeretek Közösségszervezés, közösségfejlesztés Nem-formális tanulás
Ifjúsági szolgáltatások és kapcsolatok	020/1.0/1897-06 Az ifjúságsegítés módszertana 020/2.0/1897-06 Idegen nyelv	Ifjúsági szolgáltatások Szakmai gyakorlat Idegen nyelvi kommunikáció
A társadalmi kohézió erősítése, közösségfejlesztés	020/1.0/1898-06 Közösségfejlesztés 020/2.0/1898-06 Társadalmi részvétel	Ifjúsági közösségek Szociokulturális animáció Ifjúsági közművelődés Ifjúságszociológia Ifjúságpolitika Önkormányzatok és civil szervezetek Ifjúsági munka Szakdolgozat

tént más, mint a szakmai és vizsgakövetelményekben már megtalálható struktúrák képzési folyamat szerinti átrendezése, az órakeretek felosztása.

A tényleges szakmai kihívásnak e munkaszakaszban az egyes tananyagelemekhez rendelt feladatok, ismeretek és kompetenciák alapján a tananyag-tartalmak meghatározása bizonyult, de itt lehetett leginkább támaszkodni a képzés korábbi tapasztalataira, a képzéssel kapcsolatos kutatások⁵ megállapításaira, a vizsgaelnökök észrevételeire, illetve az ifjúságsegítő szakma képviselőinek véleményére. A végleges forma kialakításában kiemelkedő szerep jutott a már említett munkacsoportban végzett konzultációk-

nak, a lektorok észrevételeinek, a szakma segítő-kész megnyilvánulásainak.

Arra nincs lehetőség e tanulmányban, hogy az ajánlott központi program valamennyi tartalmi elemét át lehessen tekinteni (maga a dokumentum 90 oldal!), így egy példán keresztül próbálok meg érzékeltetni a tananyagelemekhez tartozó információk összességét.⁶

Az 020/1.0/1897-06 azonosító számú tananyagegység egyik tananyageleme a 020/1.1/1897-06 azonosítóval jelzett „Ifjúsági szolgáltatások” című tananyagelem. A program tartalmazza a hozzárendelt feladatokat, így a képző azonnal azonosíthatja, hogy milyen szakmai feladatokra kell felkészítenie a hallgatót/tanulót. Megjelenik

a három legfontosabb módszer, személyes és társas kompetencia, így az oktatás folyamán ezeket is figyelembe kell venni, ugyanúgy, ahogy a hozzárendelt ismeret-alkalmazásokat és szakmai készségeket.

Esetünkben a feladatok listája a következő:

- érzékeli és értelmezi a fiatalok szolgáltatási igényeit, közvetlen kapcsolatot alakít ki a jelzőrendszer tagjaival, a szociális, oktatási, közművelődési és munkapiaci szolgáltatásokkal, illetve a humán szakterületen foglalkoztatott egyéb szakemberekkel;
- részt vesz a szociális, oktatási, közművelődési és munkapiaci szolgáltatások, illetve a humán szakterületen foglalkoztatott egyéb szakemberek együttműködésének kialakításában, közös programjaik kidolgozásában, lebonyolításában és értékelésében;
- felhívja a figyelmet a kompetenciáját meghaladó problémákra;
- a kompetenciáját meghaladó problémák kezelése érdekében együttműködik a jelzőrendszer tagjaival, a szociális, oktatási, közművelődési és munkapiaci szolgáltatásokkal, illetve a humán szakterületen foglalkoztatott egyéb szakemberekkel;
- tevékenységének, projektjeinek megvalósítása érdekében külső – anyagi és szakmai – erőforrásokat von be, összehangolja azokat a településen/térségben már rendelkezésre állókkal;
- figyelemmel kíséri az önkormányzatnak az ifjúsági feladatok ellátásához közvetlenül és közvetetten kapcsolódó elképzeléseit és intézkedéseit, javaslatokat fogalmaz meg azok fejlesztésére, korrigálására
- részt vesz a fiatalokat és közösségeiket fejlesztő, szakmai, szabadidős, művészeti és sportprogramok kidolgozásában, szervezésében, lebonyolításában és értékelésében.

Hozzárendelt módszerkompetenciák:

- kritikus gondolkodás;
- ismeretek helyénvaló alkalmazása;
- tervezési képesség.

Hozzárendelt személyes kompetenciák:

- fejlődőképesség, önfejlesztés;
- felelősségtudat;
- szorgalom, igyekezet.

Hozzárendelt társas kompetenciák:

- motiválhatóság;
- kommunikációs rugalmasság;
- prezentációs készség.

Tanulói tevékenységformák:

- elemzés készítése a tapasztalatokról (30%);
- kis csoportos szakmai munkavégzés irányítással (70%).

A képzési helyszín jellege:

- tanterem;
- Ifjúsági információs és Szolgáltató Központ.

Képzési idő: 30 óra elméletigényes gyakorlat csoportbontásban.

A tananyagelem tartalmának tömör meghatározása:

- Az ifjúsági információs és tanácsadó iroda küldetése, sajátosságai (alacsonyküszöb, katalizátor-irányító-szerep, otthonosság stb.) és tevékenysége. Az Európai Ifjúsági Információs Charta és a HAYICO szolgáltatási alapelvei.
- Az ifjúsági információs és tanácsadó-irodák működése, országos helyi és regionális eloszlása. Az irodák munkatársaival szemben támasztott elvárások. A helyi igények, az ifjúsági intézmények-szolgáltatások beágyazottsága.
- Az ifjúsági információs szolgálat kapcsolatrendszere, az intézményes segítő helyek (egészségügy, oktatás, gyermekvédelem, igazságügy, a munka világa, pályaválasztás, lakhatási támogatás, jövedelempótló támogatás).
- Az egyéni és csoportos konzultáció, konfliktuskezelés. A konfliktusok kreatív, erőszakmentes kezelése. Az ifjúsági információs tevékenység dokumentálása, az adatvédelem és a titoktartás jelentősége.

- Az önépítő-támogató csoport fogalma, jelentősége, sajátosságai. Az AWARE-program lényege. A szociális problémamegoldás lehetséges módjai, módszerei, fejlesztési lehetőségei.
- Ifjúsági szolgáltatások: ifjúsági közösségi terek, a felkereső ifjúsági munka, ifjúsági tábor; hallgatói irodák, sport- és szabadidős intézmények, információs adatbázisok stb. Az ifjúsági szolgáltatások hazai és nemzetközi szervezetei.
- A segítő kapcsolat kommunikációs sajátosságai és technikái. A „meghallgatás” jelentősége az információs szolgáltatásban. A „fejlesztő interjú” jellemzői.
- Az ifjúsági munka jelenléte a nem tipikus ifjúsági intézményekben, szolgáltatásokban (családsegítő, művelődési ház stb.). A fiatalok szerepe az ifjúsági szolgáltatásokban (pl. profilok kialakítása).

A tanulói tevékenységi formák meghatározása adott készlet alapján történt, a százalékos megoszlás aránya a fejlesztő döntése. A helyszínek listája részben adott volt, részben a fejlesztő egészítette ki a képzés sajátos igényeinek megfelelően. A tananyagelem tartalma jelen formájában a kollektív bölcsesség terméke, hiszen a fejlesztőn kívül a munkacsoport tagjai és a lektorok is kiegészítették.

A képző intézmények valamennyi tananyagelem esetében megkapják a fenti információkat, amelyek tükrében megtervezik saját oktatási programjukat, az időtervnek megfelelő órakeretben elvégzendő konkrét feladatokat. A képzési program ilyenén kialakítása egyértelműen az alkalmazott tudás megszerzését és a kompetenciafejlesztést szolgálja, a feladat-, kompetencia- és ismeretanyag részletező felsorolásával lényegében megkönnyíti az oktatási tevékenység tervezését és megvalósítását.

Csak bízni lehet abban, hogy az egyes tananyagelemek oktatói a részletes kifejtést segédletként, könnyítésként, és nem gátként, szűkítésként értelmezik. A tanszabadság elve elsősorban a tanár felkészültségére bízva az egyes tanórákon végzendő feladatok, tárgyalandó kérdéskörök meghatározását. A felsőoktatásban dolgozók különösen hozzászórtak ahhoz,

hogy csak nagyobb tantervi egységekben, illetve tantárgyakban gondolkozzanak, a részletek meghatározását viszont saját hatáskörben végezzék. Számukra esetleg „visszalépést” jelent a részletesebb program, ugyanakkor a kompetencia-alapú, illetve az alkalmazott tudásra koncentrálnó képzésben feltétlenül helye van az ilyen jellegű szabályozásnak.

A szakmai gyakorlat

Az eredeti szándék szerint a szakmai és vizsgakövetelményekben szabályoztuk volna a gyakorló helyek kiválasztását, egyfajta regisztráció, illetve ajánlás révén, ez a verzió azonban elbukott a tárcaközi egyeztetés jogi útvesztőiben. Maradt tehát az a lehetőség, hogy az ajánlott központi program tartalmi részében határoljuk körül olyan módon a gyakorló helyek körét, illetve a szakmai gyakorlat tartalmát, ami lazább formában ugyan, de megfelel a szakmai elképzeléseknek. Így született meg a gyakorlatra vonatkozó szakasz, mely a következő:

- Önálló, mentor által irányított és kontrollált szakmai tevékenység ifjúsági információs és tanácsadó irodában, vagy önkormányzati ifjúsági munkában, vagy gyermekvédelmi munkában, vagy ifjúsági közművelődési munkában.
- Az önálló szakmai tevékenység során információk, dokumentumok gyűjtése és rögzítése a gyakorlat helyszínének (önkormányzat, családsegítő stb.) tevékenységéről, a szolgáltatási területen élő fiatalok élethelyzetéről (adatgyűjtés, megfigyelés, interjú).
- Munkanapló vezetése és igazoltatása a szakmai gyakorlat időtartama alatt végzett konkrét tevékenységekről (információs szolgálat, tanácsadás, dokumentálás, pályázat, pályaválasztási tanácsadás, szervezés stb.).
- Bekapcsolódás az adott gyakorlólé hely munkájába, minél több tevékenységi terület kipróbálása, a tapasztalatok írásos rögzítése. A gyakorlólé helyel kapcsolatban álló intézmények meglátogatása, az együttműködési területek feltérképezése.

- A szakmai gyakorlat mentora (a gyakorlaton lévő ifjúságsegítő hallgató munkáját irányító, többéves gyakorlattal rendelkező szakember) a hallgató munkájáról adott szempontok alapján érdemjegyet és írásos értékelést ad.
- A hallgató által a szakmai gyakorlattal kapcsolatban készített dokumentáció (információk a gyakorlóléhről, munkanapló, tevékenységről szóló beszámoló) a szakmai vizsgára összeállított portfólió része.
- A szakmai gyakorlatról a képző intézmény nyilvántartást vezet, a képzésért felelős oktató (képzési felelős) folyamatosan tartja a kapcsolatot a gyakorlatvezetőkkel, alkalmanként látogatást tesz a gyakorlat helyszínén.
- A szakmai és vizsgakövetelménynek megfelelően a 1897-06 számú modulhoz rendelt 5. sz. vizsgarész 2. vizsgafeladata a szakmai gyakorlat ideje alatt teljesítendő.

A felsorolás – jogszabályi helyekre való hivatkozással – ugyan tartalmazza a képzés szempontjából leginkább megfelelő gyakorlóléhről leírását, de nem zárja ki, hogy előbb-utóbb létrejön egy olyan adatbázis, amely segítséget ad a képzési intézményeknek és a hallgatóknak a legmegfelelőbb gyakorlóléhről kiválasztásában.⁷ Erre azért is szükség lenne, mert az elmúlt években néhány képző intézmény hallgatói erőteljesen orientálódtak a szociális segítő intézmények, a közművelődés vagy az oktatás irányába, és kevésbé foglalkoztak valóban ifjúsági munkával.

Az ifjúsági munka komplex jellege, a szociális-pedagógiai-közművelődési és szolgáltató tevékenység együttes jelenléte, valamint az ifjúsági közösségi terek hiánya igen nehezíti a megfelelő gyakorlóléhről kialakítását, annak ellenére, hogy a Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák jelenleg is szívesen segítenek a szakmai gyakorlat megszervezésében.

Hogyan tovább?

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek és az ajánlott központi

programnak az elkészülése egyáltalán nem jelenti azt, hogy bármi is megoldódott volna az ifjúsági szakma utánpótlását illetően. Tudomásul kell vennünk, hogy a szakképzésben érintettek jelentős része átmenetinek tekinti a tanulmányait, és valamely felsőoktatási szakterületen kíván tovább tanulni. A már diplomával rendelkezők vagy párhuzamosan szakképzést is végzők esetében pedig korántsem biztos, hogy valóban ifjúságsegítőként fognak tevékenykedni.

Fontos lenne, hogy az ifjúságsegítő szakma külön FEOR-számot kapjon, ez azonban önmagában kevés az elhelyezkedési gondok orvoslásához, mivel 4-5 jogszabályt kellene módosítani ahhoz, hogy adott munkakörök betölthetők legyenek ezzel a képesítéssel. Addig marad a jelenlegi kusza állapot, amelyben vannak ifjúságsegítő végzettséggel rendelkezők egészen más munkakörben, és vannak ifjúságsegítő tevékenységet végzők teljesen más képesítéssel...

Jó lenne ismét felmérni, hogy hány ifjúságsegítőt képeznek a különböző intézményekben, és közülük hányan akarnak valóban ifjúságsegítőként lenni, s vajon az eddig végzettek közül hányan dolgoznak a pályán. Talán a diplomás pályakövetés rendszerének kiépülése után, tehát néhány év múlva több információval rendelkezünk, de egyelőre az sem tudható, hogy a felsőfokú szakképzéssel rendelkezők körére kiterjed-e majd az intézményi, illetve az országos vizsgálat.

A Mobilitás honlapján 13 képző intézmény adatai szerepelnek azon a listán, ahol a jelenlegi, tehát a régi OKJ szerinti képzések folynak, 11 képzőhely esetében tanulmányozhatók az intézményi képzések óratervei is.⁸ Ezek is rendkívül tanulságosak, hiszen világosan érzékeltetik, hogy ugyanazon jogszabály alapján milyen eltérő lehet egy-egy intézmény képzési struktúrája, a tartalmakról már nem is beszélve.

A Mobilitás által koordinált szakmai műhelyben folyó konzultációkon általában 4-5 intézmény képviselője vett részt rendszeresen, összességében 8-9 képzőhely képviselőjével találkozhattunk. A 2008 első félévében tartott találkozók alkalmával igen aggályosnak tartották az új, moduláris rendszerű képzés szakmai és

vizsgakövetelményeit, a jogszabály késedelmes megjelenését, a vizsgáztatás bizonytalanságait. Ehhez képest a 2009. évi felvételi tájékoztató adatai szerint 13 intézmény hirdette meg az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzést 2009. szeptemberi kezdéssel, a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karán pedig már februárban elindult a képzés keresztféléves formában, 4 felvett hallgatóval.

Ha összeadjuk az intézmények felvételi keretszámait, akkor 500 főt kapunk. Ha csak 350 helyet töltenek be, és 200-an végeznek évente, akkor felmerül a kérdés, hogy van-e szükség ennyi ifjúságsegítőre? Valamennyi képző intézmény megfelelő minőségű képzést nyújt-e a hallgatóknak, fel tudja-e szívni a munkaerőpiac ezt a létszámot? Persze lehet, hogy mindez csak költői kalandozás, és továbbra sem azok végzik az ifjúsági munka oroszlánrészét, akik ifjúságsegítő szakképzettséggel rendelkeznek...

Egyáltalán elvárhatjuk-e, hogy a szakmai vizsgát sikeresen teljesítők valóban ifjúságsegítők legyenek? Van-e bennük annyi kreativitás, ötlet és tenni-akarás, hogy vállalják a munkaidőhöz kevésbé köthető megpróbáltatásokat, a többször visszatérő, értelmetlen kívánságokat, a reménytelennek tűnő helyzetek megoldását? Lehetséges-e képzéssel fejleszteni azokat a személyiségjegyeket, amelyek az igazi ifjúságsegítő sajátosságai? Oktatóként pozitív és negatív példákat nap mint nap tapasztalok, kollégáim visszajelzései s a tavalyi szakmai vizsga eredményei szerint akár optimista is lehetek, hiszen a képzés két éve alatt szinte minden hallgató fejlődött, gazdagodott, képessé vált az önálló munkavégzésre. A legjobbak azonban továbbtanultak, s csak egy-két igazán elhivatott hallgató jelezte, hogy a diploma megszerzése után ifjúsági területen kíván tevékenykedni. Mindenesetre jóleső érzés találkozni olyan volt hallgatókkal, akik pusztán lelkesedésből, önkéntesként segítenek egy-egy ifjúsági program megvalósításában.

Hasonló dilemmákat vet fel a Regionális fejlesztési és képzési bizottságok⁹ szakképzésekre vonatkozó határozatának vizsgálata: a hét régió bizottságai közül az ifjúságsegítő szakképzést

mindössze három ítélte szinten tartandónak (támogatott), kettő csökkentendőnek (nem támogatott), kettő pedig nem nyilatkozott a képzésről.¹⁰ A három támogató nyilatkozat a dél-alföldi, a dél-dunántúli és a közép-magyarországi régió bizottságától származik, az észak-alföldi és a nyugat-dunántúli régió nyilatkozott a csökkentésről. Ehhez képest a képző intézmények az ország egész területén megtalálhatók.

Ezzel kapcsolatban a kérdés csak annyi, hogy a bizottságok milyen információk birtokában nyilatkoztak, ismerik-e valóban a területükön folyó képzéseket, elhelyezkedési esélyeket, minőségi mutatókat? Az intézmények tudják-e, hogy az újjáalakult bizottságok javaslatot tesznek a szakképzési struktúra alakulására? Van-e valamilyen következménye a képzésre nézve annak, ha egy régiós RFKB csökkenteni kívánja a képzési kapacitást? (Mivel a határozatok viszonylag frissek, a felvételi tájékoztatóban megjelent adatokat pedig már októberben lezárták, még korai lenne összefüggést keresni a két tényező között, hosszabb távon azonban ajánlatos számolni a szakképzés regionális fejlesztéspolitikájának hatásaival.)

A Regionális fejlesztési és képzési bizottságok határozatairól az Oktatási Hivatal honlapján megjelent elemzés egyelőre nem ad választ a felvetett kérdésekre, mindenesetre a megjelenés helye arra utal, hogy a testület jelzéseit érdemes komolyan venni. Ugyanis bármely felsőoktatási képzés indításához szükséges az Oktatási Hivatal regisztrációja, ami nélkül sem a felvételi tájékoztatóban való megjelentetés, sem az állami finanszírozás nem igényelhető. (Tudnunk kell, hogy a jelenlegi oktatáspolitikai erőteljesen szorgalmazza a felsőfokú szakképzés keretszámainak emelését, s ez tükröződik az állami finanszírozás mértékében is.)

A felsoroltak mind olyan problémák, amelyeket feltétlenül érdemes lenne megvitatni egy olyan szakmai fórumon, ahol a képzésért felelős minisztérium képviselője, a képző intézmények felelősei, a vizsgálónökök és a regionális bizottságok képviselői fejthetnék ki véleményüket, s közösen alakítanák ki a képzés jövőjére vonatkozó stratégiájukat.

Hasonlóan fontos lenne a képzők képzésének kiterjesztése azokra a kollégákra, akik az egyes intézményekben oktatják a képzési program valamely tananyagelemét anélkül, hogy a teljes struktúráról, az ifjúságsegítő szakmáról bővebb információval rendelkeznének. Nem lenne szerencsés ugyanis, ha a szakképzés áldozatul esne a befogadó szak (tanító, óvodapedagógus, szociálpedagógus stb.) programjában megfogalmazott követelményeknek, és ezért háttérbe szorulna az ifjúsági szakma specifikumait jelentő szaktárgyak oktatása. Már eddig is megfigyelhető – bár hiteles vizsgálat nem történt e tárgyban –, hogy a képzés azokban az intézményekben lesz sikeres, ahol a szakma képviselői nem csupán a gyakorlatokon, hanem a szakmai tárgyak oktatásánál is találkoznak a hallgatókkal.

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézetben új, kiemelt projekt indul a korábbi, szakképzéshez kapcsolódó fejlesztések továbbvitelére. „A TÁMOP-2.2.1-es kiemelt projekt az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) stratégiai céljainak (a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése) megvalósulását szolgálja azzal, hogy a versenyképesség növelését célzó tényezők közül a tudásgazdasághoz nélkülözhetetlen humán erőforrás fejlesztését a képzési minőség és tartalom fejlesztésével segíti elő. A kiemelt projekt tartalmazza – többek között – a szak- és felnőttképzés rendszerszintű elemei közül a képzés kimenetét szabályozó szakmai vizsgarendszer fejlesztését, kiterjed a tananyagfejlesztésre és a mérési-értékelési eszközrendszer fejlesztésére.”¹¹

A szakképzésre vonatkozó központi fejlesztés tehát nem állt le, s remélhetőleg nem kerüli el az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzést sem. Közös érdekünk, hogy a moduláris rendszerű szakképzés tapasztalatait rendszeresen megvitassuk, közösen képezzük az oktatásban részt vevő munkatársakat, gondoskodjunk a megfelelő gyakorlóhelyek és mentorok felkészítéséről, készítsük el az egyes vizsgarészek standard feladatait, dolgozzuk ki követelményeit. Az eddigi szakképzési, vizsgáztatási jogszabályok, útmutatók megfelelő formai keretet nyújtanak, de a

tartalmi egységek fejlesztése, szükség szerinti módosítása, kiegészítése a szakma konszenzusát igényelné. A szakképzés nem válhat a képző intézmények közötti verseny vagy a képzők közötti rivalizálás áldozatává! Bízunk abban, hogy a szakmai műhelyben érdemi együttműködés, a pályázati tevékenység eredményeként pedig sok jól alkalmazható segédlet születik.

Addig is ki-ki oktatja legjobb tudása, régi vagy új program szerint az ifjúságsegítőket, fogadja a szakmai gyakorlatra jelentkezőket, vizsgáztatja a végzősöket. Elvégre olyan is előfordult, hogy a jobb lehetőség híján ifjúságsegítőnek készülő hallgató a második félév első találkozásakor azt mondta, hogy „azért jöttem ide, mert ide vettek fel, de egyre jobban tetszik”.

Jegyzetek

- 1 Horváth Ágnes: Ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés a szakmai és vizsgakövetelmények kidolgozása tükrében. *Új ifjúsági szemle*, V. évfolyam 2. szám. 33.
- 2 15/2008.(VIII.13.) SZMM rendelet; az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés új OKJ szerinti azonosító száma: 55 762 01 0000 00 00
- 3 Ajánlott központi program: Magyar Közlöny 2008/133. szám (IX. 12.) hivatalos értesítő 6268 oldalán a 2008/37. számában közleményként, jóváhagyási szám: 14430-2/2008 www.nive.hu (NSZFI honlapja)
- 4 A központi program
 - a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény,
 - a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény,
 - a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény,
 - a gazdasági kamarákról szóló 1999. évi CXXI. törvény,
 - valamint
 - a 35/2007. (XII. 21.) SZMM-rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzékbe történő felvétel és törlés eljárási rendjéről szóló 1/2006. (II. 17.) OM-rendelet módosításáról,
 - a szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről, valamint a térségi integrált szakképző

- központ tanácsadó testületéről szóló 8/2006. (III. 23.) OM-rendelet,
- az iskolai rendszerű szakképzésben részt vevő tanulók juttatásairól szóló 4/2002. (II. 26.) OM-rendelet,
 - a szakmai vizsgáztatás általános szabályairól és eljárási rendjéről szóló 20/2007. (V. 21.) SZMM-rendelet,
 - 79/2006. (IV.5.) Kormányrendelet a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. Törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról,
 - 372/2007. (XII.23) Kormányrendelet a felsőoktatás területét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- alapján készült.
- 5 Vö.: Szemerszki Marianna: *Ifjúságsegítő képzés a felsőoktatásban*. Felsőoktatási Kutatóintézet, 2006.
- 6 Az ajánlott központi program letölthető a https://www.nive.hu/index_sec.php oldalról.
- 7 A www.mobilitas.hu honlapon lévő NIIDA-adatbázisban jelenleg is rákérdezhetünk az ifjúságsegítő képzés gyakorlóhelyeként definiálható szervezetre, de a feltöltöttség jelenlegi szintje még nem nyújt valódi segítséget a tájékozódáshoz.
- 8 Lásd a <http://www.mobilitas.hu/szakkepzes/intezmenyek> weboldalon.
- 9 Lásd a <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16183> weboldalon.
- 10 A teljes dokumentum és elemzés megtalálható a <http://www.oh.gov.hu/main.php?folderID=1488&objectID=5009691> honlapon.
- 11 Forrás: http://tamop.nive.hu/index.php?pageid=kozos_palyazatok&altpage=palyazatok_20081223

Sporttevékenység és az értékorientáció összefüggései fiataloknál

Bevezetés

A '90-es évek elején a magyar társadalomban felerősödő piacgadsági átalakulások megindították a fogyasztásorientált élet és értékrend kialakulását (Pikó, 2005; Gábor, 2002), aminek természetesen a sportban is megvoltak az érzékelhető hatásai. Napjainkra a sporttevékenység két egymástól egyre inkább megkülönböztethető irányba fejlődött (változott) attól függően, hogy mennyire tartja szem előtt a verseny, az egészségvédő, illetve fejlesztő, valamint a gazdasági szempontokat. Az élsport a szórakoztató, míg a szabadidősport a szolgáltató ipar részévé vált. A versenysport és szabadidősport tevékenység-környezete egészen más morális és etikai értékvilágot képvisel, mégis összefüggenek, és az általuk kommunikált értékek is átfedésben vannak. A versenysport klasszikus értékei – mint például a kitartás, a küzdeni tudás, a győzelem, a sporttársiasság, a csapatszellem, a teljesítmény, az egészség (McCormack, 1988; Papp–Pisztóka, 1995) – a szabadidősport területére is átgyűrűző értékek. Azonban a versenysport szurkolói rendbontásokban, doppingügyekben, csalásokban és elanyagiasodásban megnyilvánuló értékviszálgaitól a szabadidősport értékelhatárolódása figyelhető meg.

A mai „rohanó” világ tevékenységi túlkínálata során az egyénnek tudatosan kell válogatnia, amikor a hétköznapi tevékenységek tartalmát és fontossági sorrendjét kialakítja. Az, hogy az egyén mire szán időt, függ a körülményeitől és lehetőségeitől, de ugyancsak függ a tevékenységfajták egyén által felállított, fontossági sorrendjétől is (Giddens, 2000), attól, hogy saját körülményein és lehetőségein belül mit tart

fontosnak és értékesnek. Úgy tűnik, hogy a sportolási tevékenység életünkbe való bevonása ma már tudatos és megfontolt döntések eredménye. S ezekben a döntésekben visszatükröződik az emberek egyéni identitása, társadalmi státusa valamint értékorientációja is. (Giddens, 2000)

Az ifjúság sporttevékenysége és értékpreferenciája közötti összefüggések vizsgálatának érdekében szükségesnek tartottuk áttekinteni a sporthoz kapcsolódó értékvizsgálatok, a sportolási szokások és az ifjúság általános értékrendjére vonatkozó kutatások eredményeit.

Értékvizsgálatok a sportban

A sporttevékenység különböző formái során a résztvevők célpontjai és különböző mértékben befogadói lesznek a sport által direkt és indirekt módon kommunikált értékeknek és viselkedési mintáknak. A sporttevékenység és az értékpreferenciák területét vizsgáló kutatások azonban igen eltérő módon ítélik meg a sport szerepét. Az álláspontok eltérőek annak megítélésében, hogy a sporttevékenység érték-átadó hatása elég erős-e ahhoz, hogy bármilyen értékorientációs változást idézzen elő. Sőt, abban is eltérő vélemények vannak, hogy az esetlegesen előidézett változás pozitív vagy negatív hatás-e. A sport vs. értékutatások nagyrésze a sport versenykörnyezetében zajlik, a sporton belül képviselt és ott érvényesülő értékeket, azok erősségét és fontossági sorrendjét tárják fel. Más részük a fizikai aktivitás az általános emberi értékekben megnyilvánuló értéktranszfer hatását vizsgálják a sportoló és a nem sportoló populáció összehasonlításával.

Dubois (1986), valamint Bredemeier és Schilds (1993) eredményei arról tanúskodnak, hogy a sport versenykörnyezete egy igen erős környezet, mely részvevői részére erős értékátadó hatással bír. Dubois (1986) szerint a sporttevékenység közvetlen és közvetett módon is befolyásolja a fiatalok értékorientációját, sőt értékstuktúra-építő hatása is bizonyítható. A győzelemhez, a sporttársiassághoz és az emberi kapcsolatok fontosságához kapcsolódó értékek orientációjában talált változásokat, mely változások a gyermekeknél már egy versenyszezon alatt kimutathatóak voltak. Bredemeier és Schilds (1993) kutatásaiban a sporthoz kapcsolódó morális értékekben találtak változásokat, ami szintén a sportközeg erősségét bizonyítja még akkor is ha ez a hatás ebben az esetben negatív volt. Éppen ezért hangsúlyozandó, hogy a versenysport pozitív hatásainak kiaknázásához szükséges a sportkörnyezet tudatos tervezése és alakítása. (Coakley, 1993) A tervezőmunka során fontos a pedagógiai célok meghatározása, azok ismerete és elfogadása a sporttevékenység átadásában szerepet játszó személyek, edzők, bírók, vezetők, szülők által. (Cruz és mtsai, 1995) Ennek hiányában az értékátadás folyamata elcsúszhat, és a negatív hatások érvényesülnek, csökken a résztvevők segítségadással és osztozkodással, illetve nő az antiszociális és agresszív viselkedéssel kapcsolatos azonosulása. (Coakley, 1993; Bockrath–Franke, 1995) A sport versenykörnyezetén belül az értékorientációban létrejött hatások tartósságára vonatkozó longitudinális kutatások nem készültek, így nem lehet tudni például, hogy az egy szezon alatt kimutatott értékorientációs változás mennyire maradandó, idővel és a tevékenység esetleges változásával módosul-e. (Mielke–Bahlke, 1995)

A fizikai aktivitás és az általános emberi értékek alakulását a sportoló és a nem sportoló populációk összehasonlításával már lényegesen kevesebb vizsgálat jellemzi. A 16–18 éves német fiatalok körében elvégzett vizsgálat során a sport értéktranszfer hatását csak „említésremélőnek” találták, mert a sportolók és a nem spor-

tolók az értékek sorrendjében találtak ugyan különbségeket, de az értékek szubjektív megítélésének erősségében nem. Az itt vizsgált fiatal sportolók értékstuktúráját jellemezte, hogy nem sportoló társaiknál előrébb sorolták az egyenlő esélyek, a becsületesség, a tisztesség és az igazságosság értékeit. A nem sportolók azonban inkább a boldogság, a szabadság, a barátság, az egészség és a változásra való nyitottság értékeit találták elsődlegesnek. A versenyszerűen és az élsportolóként sportolók értékssorrendje hasonlított inkább a reprezentatív mintában szereplő teljes populáció értékssorrendjéhez, megjegyzendő azonban, hogy a különböző intenzitáscsoportok arányáról, illetve a teljes populációhoz való viszonyáról a cikkben nincs információ. A különböző értékek fontosságának megítélésében a nem sportolók és a sportolók egyik intenzitáscsoportja között sem mutatott eltérést. Tehát a nem sportolók, a szabadidősportolók, a versenyszerűen sportolók és az élsportolók hasonló erősséggel jellemezték a különböző értékeket (Mielke–Bahlke, 1995). Ez az eredmény megkérdőjelezi a sport értékstuktúrára és értékpreferenciára vonatkozó hatásait.

Magyar iskolások körében végzett vizsgálatok során azonban a sport jótékony hatásai az egyéni szocializáció folyamatában is kimutathatóak voltak. (Keresztes, 2003; Pluhár és mtsai, 2003) A Szeged környéki sportoló és nem sportoló fiatalok egészségmagatartását és értékrendszerét feltáró vizsgálat eredménye szerint a sportoló fiatalok többre értékelik a barátságot, és több időt is töltenek barátaikkal, mint nem sportoló társaik. (Pluhár és mtsai, 2003) A barátság és a társas kapcsolatok fontossága, vagyis az embertársakkal való szocializációs képesség fejlődése a sportolási közegben rendszeresen időt töltő iskolások körében figyelhető meg. (Aszmann, 1997)

Az iskoláskorú fiatalok a sportolókat pozitív tulajdonságok sorával ruházzák fel. Erősebbnek gyorsabbnak, szorgalmasabbnak, kiegyensúlyozottabbnak és intelligensebbnek tartják őket nem sportoló társaiknál, még akkor is ha ez a megítélés nem tükröződik vissza magas részvételi arányokban. (Dankó, 2004)

Sportolási szokások

A rendszeres fizikai aktivitás bizonyítottan jótékony hatással van az emberi szervezet általános fiziológiai állapotára, szerepe van az egészségvédelemben és a betegségkockázati tényezők csökkentésében. (Kósa, 1999) Pozitív hatást gyakorol továbbá a népesség érzelmi életére, közérzetére és egészségmagatartására (Pikó, 1996, 2005; Pluhár és mtsai, 2003 és 2004) is.

Mindezek ellenére rendszeres sportolási tevékenységben¹ továbbra is csak a teljes magyar népesség 15–25%-a vett részt (KSH, 1994 és 1999; Falussy, 2002), s ez a részvételi arány a fiatalok (15–29 évesek) körében sem emelkedett egyharmad felé. (Fábri, 2002)

Azon nemzeteknél, ahol a népesség nagy része fizikailag aktív, rendszeresen részt vesz a sportmozgások széles skálájának valamelyik formájában, a sport fent említett hatásai nyomkövethetők az egészségmutatókban, illetve a nemzetgazdasági megtakarítások területén is. Magyarországon a népesség alacsony sportolási hajlandóságának köszönhetően ezek a hatások kevésbé érzékelhetőek. (Polónyi, 1999)

A részvételi arányok és a résztvevők demográfiai jellemzése alapján a magyar népesség részvételi trendjei egybeesnek más nemzetekével, miszerint részvétel minősége nemenként, korosztálonként, foglalkozási rétegenként, munkaerő-piaci aktivitáscsoportonként, valamint településtípus és iskolai végzettség szerint mutat jelentős differenciáltságot. (Skille, 2005; Stempel, 2005; Wilson, 2002; Bourdieu, 1978; Wetten–Willis, 1976) Magyarországon is a férfiak, a fiatal korosztályok, a tanulók és aktív keresők, a magasabb iskolai végzettségűek és a nagyobb településeken élők képviselik nagyobb arányban a rendszeresen sportolókat táborát. (KSH, 1994; Fábri, 2002; Gáldi, 2002; Nyerges, 2004; Fábri, 2002; Laki–Nyerges, 1999; Keresztes, 2003; Pluhár és mtsai, 2003) Ennek megfelelően a sportolási tevékenység, annak jellege, helye és fajtája visszatükrözi és meg is erősíti a társadalmi rétegződések alakulását, társadalmi és gazdasági meghatározottsága figyelhető meg.

(McPherson és mtsai., 1989; Bourdieu, 1978; Scheerder, 2005)

Az Ifjúság2000© kutatás eredményeinek elsődleges elemzése során a fiatalok sportolási szokásainak (Fábri, 2002) és értékrendszerének (Bauer, 2002; Bauer–Tibori, 2002) főbb jellemzőit tanulmányok vázolták fel, mely munkák jelen kutatás alapját és kiinduló pontját képezik. A Fábri (2002) által felvázolt sportolási trendek hangsúlyozzák a diákéletmóddal együttjáró sportolási hajlandóság és lehetőség emelkedését, melynek kapcsán a társas kapcsolatoknak és a csoportos együttlétnek kedvező „szociális tér”-ről tesz említést. Kiemeli, hogy a sportolási hajlandóságra nem az anyagi helyzet van döntő hatással ebben a korban, hanem az az életmódbeli váltás, ami a tanulói státus elhagyásával jár együtt. A munkaerőpiacon való aktív, illetve passzív szerepek a sporttevékenységben való részvétel folyamatos csökknésével járnak. Munkájában Fábri (2002) megemlíti, hogy a sportolási szokások jobb megértéséhez szükséges a fiatalok értékrendszerének jobb megismerése is.

A sportolási tevékenységben való részvétel az ifjúsági korosztályok számára különösen fontos, hiszen jellemzően ebben a fejlődési szakaszban formálódnak a hosszú távú életviteli szokások. Bizonyított, hogy a fiatalkori iskolán kívüli sporttevékenységben való részvétel prediktora a felnőttkori aktív életmódnak. (Vanreusel és mtsai, 1993; Perkins és mtsai, 2004) Az aktív, értelmes tevékenységgel eltöltött idő különös értelmet nyer azáltal, hogy a fiatal generációk szociális és egészségügyi veszélyeztettsége a leghangsúlyosabb. (Pikó, 2005; ISM, 2000)

Ifjúsági értékrend

Az ifjúsági korcsoportok még bizonytalan értékrendjének alakulásában kiemelt szerepe van az elsődleges szocializációnak, vagyis a család hatásának. (Bauer, 2002) Az ezredforduló fiataljainak nagy százaléka (30%) azonosulni tud a szülei által közvetített értékrenddel, az azt teljesen elutasítók aránya viszonylag alacsony (15%).

A szülőiértékrend-követés a szülők iskolai végzettségének emelkedésével tovább nő. Bauer (2002) hangsúlyozza a rendszerváltást kövöző értékátalakulás kapcsán létrejött éretékválságos időszak tartósságát és nyomonkövethetőségét, miszerint a fiatalok körében a szülői-családi értékközvetítések értékelődtek fel. A fiatalok értékpreferenciáinak alakulásában kiemelkedik a fiatalok immateriális értékekhez (családi biztonság, igazbarátság, szerelem, békés világ, belső harmónia) való erős kötődése (5), melyet a materiális (4) értékekhez (gazdagság, rend, érdekes és változatos élet, kreativitás), majd a társadalmi tudatként (3) leírt értékcsoporthoz (nemzeti identitás, tradíciók, hatalom) követ. Bauer (2002) hangsúlyozza az értékek és az iskolai végzettség kapcsolatát, a fiatalok és szüleik iskolai végzettségének, valamint a szűkebb, főleg családi környezet hatásának összefüggéseit, ezen túl nem a regionális elhelyezkedés, mint inkább a településtípus és -méret adta lehetőségek hatásait emeli ki.

Új megvilágításba helyezi a fiatalkori szocializáció kérdését az, hogy az értékorientáció és a káros szenvedélyek között szintén kapcsolatot véltek felfedezni. Williams (2000) szerint a materialisztikus értékrenddel együttjár a dohányzásra, alkohol- és drogfogyasztásra való hajlam, valamint a psychoszomatikus tünetegyüttes, a negatív önértékelés és a szorongás előfordulása is. (Kasser–Ahuvia, 2002) Úgy tűnik, hogy a fiatalok immateriális értékbeállítódása prevenciósz szerepet játszik szocializációjuk során, hiszen a „túlzott materialisztikus beállítódás, hedonizmus együttjár az egészségtelen életmóddal”. (Rácz, 2005)

Az 1990 és 2000 közötti időszakban 14%-kal megnövekedett a szabadon felhasználható idő (Falussy, 2002), mely nem realizálódott a sportolási hajlandóság növekedésében, nőtt azonban a televíziózással eltöltött idő aránya. (Bauer–Tibori, 2002; Falussy, 2002) A korábban említett részvételi arányok alacsony volta alapján elmondható tehát, hogy az ezredforduló ifjúságának tevékenység-srtuktúrájába a rendszeres sportolás lényegében nem került be, nem alakult ki az egészséges életmód ezen elemének az életvitelbe való beépítése, az egészség megőrzé-

sének fontossága nem áll az értékrend irányvonalában. (Bauer–Tibori, 2002)

Jelen tanulmány egy empirikus kutatáson alapul, melynek célja, hogy feltárja a sportolási tevékenységben rendszeresen részt vevő és a fizikailag passzív fiatalok értékeinek preferenciájában található esetleges eltéréseket. Továbbá hogy hozzájáruljon a sportolás jótékony hatása és az alacsony részvételi arányok közötti paradoxon hátterében meghúzódó jelenségek jobb megismeréséhez. A kutatás az iskola intézményén kívüli, szabadidős sporttevékenységre és a versenyszerű sporttevékenységre terjed ki. Jelen vizsgálat a sport közvetlen környezetén túlmutató értéktranszfer hatását vizsgálja.

A kutatás konkrét kérdései a következők:

- van-e különbség a sportoló és a nem sportoló fiatalok életvitelhez kapcsolódó értékeinek preferenciáiban; melyek azok az értékek, amelyeket fontosabbnak, illetve kevésbé fontosnak tart a két alcsoport;
- megmaradnak-e ezek különbségek a különböző demográfiai változók mentén (kor, nem, piaci aktivitás, iskolai végzettség);
- van-e a sportolási tevékenységnek értékhomogenizáló hatása, ezzel együtt léteznek-e „sportos értékek”.

Kutatásunk során abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a rendszeresen sportoló és nem sportoló fiatalok életvitelhez kapcsolódó értékpreferenciáiban lesz különbség. Remélhetőleg találunk majd olyan értékeket, amelyek a sportolás tényével együttmozognak, vagyis a háttérváltozók bevonása után sem fognak változni, ami a rendszeres sporttevékenység értékhomogenizáló hatására utal.

Módszerek

A felmérés alapját az Ifjúság2000©,² 8000 főből álló reprezentatív mintájának másodelemzése képezi, amely minta nemre, korra, településtípusra és az állandó lakhely megyéjére reprezentatív. A 128 kérdésből álló kérdőív 15–29 éves magyar fiatal körében került lekérdézésre. A kérdőívben

a sportolási tevénytésben való részvétel szubjektív megítélésére vonatkozó kérdésen egy 16 értéket³ felsorakoztató, értékpferenciák jellemzésére szolgáló kérdés került bevonásra. A 16 értéket a kérdezettek 1–5 között (Likert skála) értékelték, ahol az 1 egyáltalán nem fontos, az 5 rendkívül fontos, és a közbűlső értékek átmenetet képeztek. Az adatok értékelése a sportolók és nem sportolók almintáinak összehasonítására vonatkozóan történt a különböző háttérváltozók mentén. Kutatásunkban az iskolai testnevelésórán kívül végzett sportolásra (fizikai aktivitásra) vonatkozó kérdésre adott választ használtuk fel, nem téve különbséget ezzel a sportolási formára és a sportolási intézítésra vonatkozóan, mivel értékpferencia-elemzés szempontjából az, hogy valaki hetente hány alkalommal sportol, illetve az, hogy versenyszerűen vagy szabadidősportként teszi-e, korábbi tanulmányunkban nem mutatott összefüggést az értékek alakulásával. (Perényi, 2008)

Az adatokat SPSS- (10.0 verzió) program segítségével kerülnek értékelésre nem paraméteres statisztikai próbák (Mann and Whitney U-test), valamint átlagok és átlagsorrendek felhasználásával. (Tenenbaum–Criscoll, 2005) A feldogzásban két szervező elv érvényesült: a) a fizikailag aktívák és passzívák almintáinak értékpferenciái átlagok és az átlagsorrendek figyelembevételével kerültek összehasonlításra, b) a különböző változók mentén (mint pl. nem, korcsoport, piaci aktivitás, iskolai végzettség)⁴ érzékelhető esetleges változásokat U-teszt segítségével vizsgáltuk a két almintára vonatkozóan.

Eredmények

Jelen tanulmány az eredeti kutatásunk néhány részeredményét mutatja csak be a sportolási részvételi arányok és a értékpferenciák háttérváltozókra vetített dimenziói mentén.

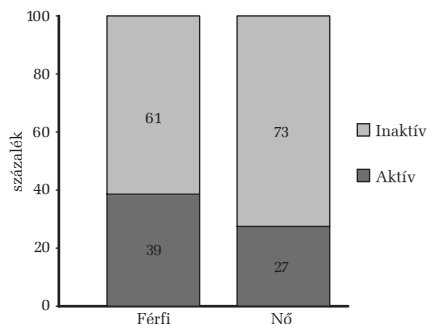
Részvételi arányok

A kérdezettek sporttevénytésével kapcsolatos értékítéletét legjobban az jellemzi, hogy az

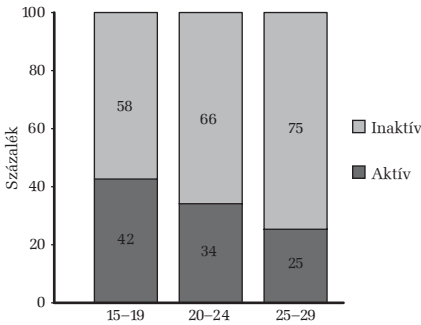
ezredforduló Magyarországon a fiatalok 66,9% fizikailag passzív, saját bevallása szerint az iskolai testnevelési órán kívül semmilyen sporttevénytésget nem végez. A részvételi arányok elemzését jelen munka nem tartja feladatának, a főbb vonalakat azonban a háttérváltozók mentén grafikonokkal ábrázoltuk. (1–6. ábra)

Láthatjuk, hogy a férfiak több mint 10%-kal többen vesznek részt sportolási tevénytésben, mint a nők. (1. ábra) A kor növekedésével a részvételi arányok jelentősen csökkennek (2. ábra), még ezen a viszonylagosan kis korszpektrum mentén is (14). Az iskolai végzettség emelkedése a fizikai aktivitás emelkedését is magával hozza (3. ábra), különös tekintettel a felsőoktatásban részt vevők körére. Hangsúlyozandó, hogy a részvételi csökkenés követi az iskolai rendszerből való kilépés folyamatát. A munkaerőpiacon lévők dolgozó (aktív) csoportja 16%-os részvételiarány-csökkenést mutat a tanulókhöz képest, míg a munkanélküliek, a fogyatékkal élők és a kisgyermekes anyák csoportjában további 14%-os esést figyelhetünk meg. (4. ábra) A lakóhely méretének csökkenésével, státusának változásával (kozmpolitan vs. alvóváros jelleg) szintén csökken a sportolási részvétel, természetesen a sportolási lehetőségekkel együtt. (5. ábra) A két alcsoport regionális eloszlása viszonylag kiegyensúlyozott. A Budapestiek nagyobb aktivitása a főváros adta lehetőségek emelkedésével indokolható. (6. ábra)

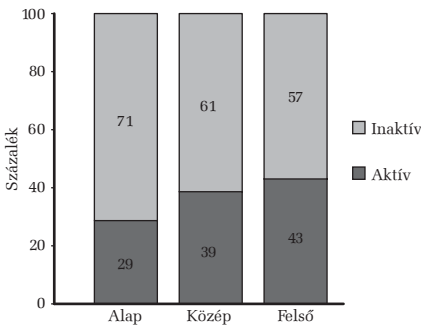
1. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása nemenként, %-ban (férfiak, nők)
($N = 7921$, $\chi^2 = 112,2$, $p = .000^{***}$,
Phi & Cramer's $V = .119$)

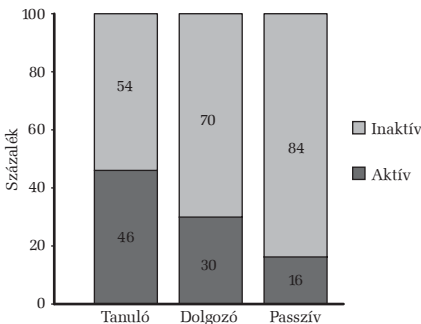
2. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása korosztályonként, %-ban (15–19, 20–24, 25–29 évesek) (N= 7922, $\chi^2 = 168,38$, $p = .000^{***}$, Phi & Cramer's V = .146)

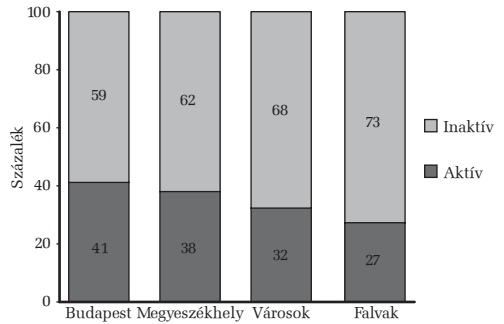
3. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása iskolai végzettségük szerint, %-ban (alap-, közép-, felsőfok) (N= 7912, $\chi^2 = 104,69$, $p = .000^{***}$, Phi & Cramer's V = .115)

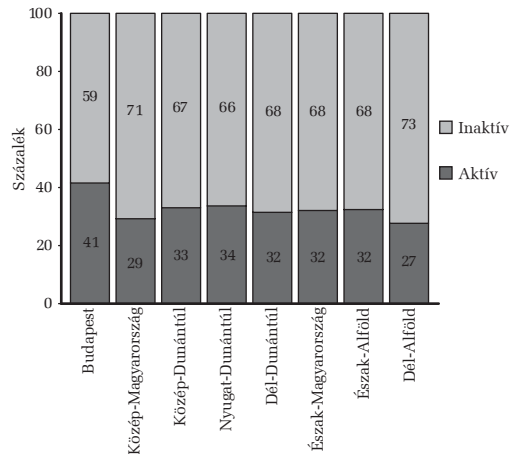
4. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása a munkaerőpiacon betöltött szerepük szerint, %-ban (tanuló, aktív/dolgozó, passzív) (N= 7901, $\chi^2 = 409,31$, $p = .000^{***}$, Phi & Cramer's V = .228)

5. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása lakóhely méret szerint, %-ban (Budapest, Megyeszékhely, Városok, Falvak) (N= 7922, $\chi^2 = 98,02$, $p = .000^{***}$, Phi & Cramer's V = .111)

6. ábra. Fizikailag aktív és inaktív fiatalok megoszlása Magyarország régióiban, %-ban (Budapest, Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld) (N= 7923, $\chi^2 = 62,05$, $p = .000^{***}$, Phi & Cramer's V = .089)

Értékpreferenciák

Az esetleges értékpreferencia-eltéréseket a teljes populáció és a két alcsoport vonatkozásában vizsgáltuk, valamint a háttérváltozók bevonásának függvényében elemeztük.

Alcsoportok értékpreferenciái

Megfigyelhető, hogy a teljes és a fizikailag passzív populáció értékpreferenciájának átlagsorrendje egy értékre vonatkozóan sem tér el. A sporttevékenységet végzők azonban mutatnak eltéréseket. Ők a teljes és a fizikailag passzív populációhoz képest előrébb sorolták az „érdekes élet” és a „kreativitás” fontosságát, míg lényegesen hátrébb a „gazdagság” értékek fontosságát. (1. táblázat)⁵ Szembetűnő a két alcsoport által adott szubjektív pontértékek átlagainak nagy eltérései is. A sorrendben is eltéréseket mutató három érték (kreativitás: 0,32, gazdagság: 0,22, gazdagság: 0,21) esetein kívül nagyobb eltérést regisztráltunk további három érték esetén (változatos élet: 0,24, igaz barátság: 0,14, szabadság: 0,11). Ezek az eltérések különösen szembetűnőek a sorrendben sem eltérő, maradék 9 értékre vonatkozó esetenként néhány századnyi, (0–0,07) átlagkülönbség tükrében. (1. táblázat)

A két alcsoport (fizikailag aktív és passzív) értékpreferenciáinak erősségét Mann Whitney, nem paraméteres tesztjének segítségével hasonlítottuk össze, mely eredményeket a 2–5 táblázatok tartalmazzák az átlagsorrend feltüntetésével. (Tenenbaum–Criscoll, 2005) A értékpreferenciák átlagsorrendje erős szignifikáns különbséget ($p < .001$) mutat a két alcsoport között. Láthatjuk, hogy a „szabadság”, „érdekes élet”, „gazdagság”, „kreativitás”, „változatos élet”, „igaz barátság” azok az értékek, amelyek ilyen erős szignifikanciával jellemezhetőek. A különbség irányáról el kell mondanunk azonban, hogy a „gazdagság” fontossága a fizikailag passzív populációnál, míg az előzőekben felsorolt értékek (szabadság, érdekes élet, kreativitás, változatos élet, igaz barátság) a rendszeres sporttevékenységet végzők körében kaptak nagyobb fontosságot. (2. táblázat) Ezek az értékek a sportolói közeg változatosságával, élményorientáltságával, önálló döntéshozatalra készítő kihívásaival, aktí-

1. táblázat. A teljes, a fizikailag aktív és passzív populáció értékpreferenciáinak sorrendje átlagok feltüntetésével

	Értékek	Teljes N=7518	Inaktív N = 5021	Értékek	Aktív N = 2497
1.	családi biztonság	4,84	4,85	családi biztonság	4,84
2.	békés világ	4,80	4,82	békés világ	4,78
3.	szerelem	4,76	4,77	szerelem	4,75
4.	belső harmónia	4,66	4,65	igaz barátság	4,73
5.	igaz barátság	4,64	4,59	belső harmónia	4,67
6.	szabadság	4,56	4,53	szabadság	4,62
7.	gazdagság	4,22	4,29	érdekes élet	4,16
8.	társadalmi rend	4,13	4,12	kreativitás	4,15
9.	érdekes élet	4,02	3,94	társadalmi rend	4,14
10.	változatos élet	3,98	3,90	változatos élet	4,14
11.	kreativitás	3,94	3,83	gazdagság	4,08
12.	nemzet szerepe	3,87	3,87	nemzet szerepe	3,87
13.	tradíciók	3,80	3,79	tradíciók	3,83
14.	szépség	3,60	3,57	szépség	3,64
15.	elszakadás az evilági terhektől	2,61	2,62	elszakadás az evilági terhektől	2,57
16.	hatalom	2,55	2,54	hatalom	2,57

vitást és alkalmazkodást kívánó környezetével mutatnak párhuzamot.

2. táblázat. Fizikailag aktív és passzív fiatalok értékpreferenciái a lekérdezés sorrendjében

Érték	Átlag sorrend	
	Aktív N = 2497	Inaktív N = 5021
Belső harmónia	3787,28	3745,68
Hatalom	3816,14	3731,33
Szabadság	3926,49***	3676,46
Társadalmi rend	3801,70	3738,51
Érdekes élet	4084,09***	3498,08
Gazdagság	3457,01	3909,93***
Nemzet szerepe	3744,31	3767,05
Kreativitás	4209,19***	3535,86
Békés világ	3703,59	3801,13**
Tradíciók	3827,43	3738,88
Elszakadás az evilági terhektől	3683,64	3811,16*
Családi biztonság	3714,25	3795,77**
Változatos élet	4109,73***	3596,97
Igaz barátság	4001,81***	3651,22
Szerelem	3709,61	3798,10*
Szépség	3842,39*	3731,86

*: $p < .05$; **: $p < .01$, ***: $p < .001$

Érdekes azonban megemlíteni, hogy kisebb szignifikancia-szinten ugyan, de más értékekben is van eltérés a két alcsoport között a „békés világ” „vallásos megítélés”, „családi biztonság”, „szerelem” fontosságának megítélésében a fizikailag passzívak adtak szignifikánsan magasabb értékeket. Ezek az értékek a biztonságkeresés, a kiszámíthatóság és a külső támasz keresése igényét villantják fel. A „szépség” mint értéket azonban a rendszeresen mozgók tartották fontosabbnak, ami szintén nem meglepő, hiszen maga a sportmozgás, valamint a sportolói fizikum egyaránt tartalmaz esztétikai elemeket. A 16 felsorolt értékből összesen 5 értékben nem mutattunk ki szignifikáns ($p < .05$) eltérést, nevezetesen „belső

harmónia”, „hatalom”, „társadalmi rend”, „nemzet szerepe”, „tradíciók”, mely értékek közül csak a „belső harmónia” és a „társadalmi rend” értékei szerepelnek az átlagok alapján meghatározott értéksorrend első harmadában (3-asnál magasab átlagérték). (1. táblázat)

Értékpreferenciák a háttérváltozók tükrében

A háttérváltozók közül először megvizsgáltuk a társadalmi nem szűrőjének esetleges hatását. Azt tapasztaltuk, hogy a korábban talált értékek a nemek szűrőjének bevonása után is megmaradtak. A fizikailag aktív férfiak és nők egyaránt ($p < .001$) fontosabbnak tartják a „szabadság”, „érdekes élet”, „kreativitás”, „változatos élet” és „igaz barátság” értékeit, míg a passzív populáció a „gazdagság” fontosságát. További különbségek szerint az aktív férfiak fontosabbnak ítélik meg a „tradíciók”, és a „szabadság” szerepét inaktív társaiknál. Az aktív nők azonban a „belső harmónia” értékét ítélik fontosabbnak és a „békés világ” értékét kevésbé fontosabbnak, mint fizikailag passzív társaik. (3. táblázat) Említésre méltó, hogy a „szépség” fontossága egyaránt megjelenik a fizikailag aktív nőknél és férfiaknál is, ami hangsúlyozza a sportolási folyamatban a test a fizikai jólléthez és esztétikumhoz való kapcsolatának erősségét.

Az alap- és középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők között az alcsoportok (aktív, passzív) értékpreferencia-különbségeiben a korábban, a sportolással változó hat érték változatlanul megfigyelhető. A felsőfokú végzettségűeknél azonban ebből a hat értékből csak két érték (érdekes élet, gazdagság) mutat különbséget. (4. táblázat) Ez az eredmény az egyetemi/főiskolai környezet és a sporttevékenység értékmiliója között hasonlatosságot sejtet, s ezzel lehetséges, hogy kioltja a sportoló és nem sportoló fiatalok közötti értékorientációs különbséget. Ez az értékmilió-hasonlatosság egyféle magyarázattal szolgálhat arra, hogy a felsőoktatásban résztvevők körében a legnagyobb a rendszeresen sporttevékenységet végzők aránya (43%). Itt visszaigazolódni látszik a sporttevékenység és az iskolai végzettség, valamint a

3. táblázat. Fizikailag aktív és passzív fiatalok értékpreferenciái nemek szerint a lekérdezés sorrendjében

Érték	Átlag sorrend (férfiak)		Átlag sorrend (nők)	
	Aktív N = 1513	Inaktív ffi. N = 2344	Aktív nő. N = 1014	Inaktív nő. N = 2671
Belső harmónia	1959,04	1909,61	1904,19*	1839,65
Hatalom	1928,14	1929,55	1868,19	1853,41
Szabadság	1937,59*	1899,69	1951,20***	1821,69
Társadalmi rend	1937,59	1923,46	1867,67	1853,61
Érdekes élet	2059,34***	1844,87	2015,49***	1797,12
Gazdagság	1765,33	2034,65***	1685,73	1923,15***
Nemzet szerepe	1942,65	1920,19	1831,34	1867,50
Kreativitás	2120,35***	1805,48	2140,23***	1749,44
Békés világ	1887,84	1903,65	1809,16	1855,85*
Tradíciók	1949,11*	1864,64	1861,63	1835,85
Elszakadás az evilági terhektől	1898,22	1897,04	1803,11	1858,14
Családi biztonság	1887,97	1903,57	1830,58	1847,72
Változatos élet	2054,77***	1797,36	2034,17***	1771,43
Igaz barátság	2041,33***	1805,92	1940,64***	1805,93
Szerelem	1908,38	1890,57	1829,02	1848,31
Szépség	1944,97*	1867,27	1915,96**	1816,30

*: $p < .05$; **: $p < .01$; ***: $p < .001$

posztmateriális értékek korábbi tanulmányokban is igazolt (Inglehart, 1979; Bourdier, 1978; Bauer, 2002) együttjárása. A gazdagság mint materiális értékhez való viszonyulás azonban megmaradt, annak ellenére, hogy az iskolai végzettség növekedésével a posztmateriális értékek preferálása nő. (Bauer, 2002) Ez tehát arra enged következtetni, hogy a sportolói viszonyulás ezen értékhez, illetve annak elutasítása igen erős.

„Sportos” értékeink újabb szint vullanak a munkaerő-piaci aktivitás háttérváltozójának bevonásakor, hiszen erős szignifikanciák jelzik a korábban feltárt értékekhez való viszonyulás különbségeit a két alcsoportban. Láthatjuk az „érdekes élet”, a „kreativitás”, a „változatos élet”, az „igaz barátság” értékeinek fizikai aktivitással, míg a „gazdagság” fizikai inaktivitással való együttjárását. A hatodik „sportos” érték, a „szabadság”

fontossága az iskolai keretek adta ugynevezett diákéletmód elhagyásával csökken. (5. táblázat)

Következtetések

A jelen vizsgálat eredményeiből levonható következtetéseket igaz behatóolja, hogy az Ifjúság2000© nem speciális értékvizsgálat, és nem is a sportolási szokásokat felmérő vizsgálat, így a sportaktivitásra vonatkozó motivumok, attitűdök és szocializációs folyamatok mélységében nem jellemezhetőek. A korábbi hazai és nemzetközi érték-sport relációt vizsgáló kutatásokhoz képest jelen vizsgálat jelentősége abban rejlik, hogy eredményeinek objektivitása biztosított azáltal, hogy az értékekre és a sportolási szokásokra vonatkozó kérdések a kérdőív több témájának egy-egy, de mégis különálló fejezetei

4. táblázat. Fizikailag aktív és in-aktív fiatalok értékpreferenciái iskolai végettség szerint a lekérdezés sorrendjében.

Érték	Átlag sorrend, alapfok		Átlag sorrend, középfok		Átlagsorrend, felsőfok	
	Aktív N = 1244	Inaktív N = 3035	Aktív N = 1033	Inaktív N = 1654	Aktív N = 244	Inaktív N = 311
Belső harmónia	2122,54	2115,41	1337,01	1348,37	263,56	269,59
Hatalom	2136,95	2109,46	1364,19	1331,39	274,50	261,35
Szabadság	2208,84***	2079,72	1397,74***	1310,44	262,11	270,68
Társadalmi rend	2120,02	2116,46	1360,16	1333,91	259,08	272,97
Érdekes élet	2307,81***	2038,77	1412,58***	1301,17	293,38***	247,13
Gazdagság	1928,83	2195,55***	1254,02	1400,20***	252,07	278,25***
Nemzet szerepe	2139,04	2108,59	1347,65	1341,72	254,39	276,50
Kreativitás	2398,52***	2007,25	1461,65***	1270,52	274,58	261,29
Békés világ	2095,73	2158,15*	1310,70	1345,41	268,32	285,60*
Tradíciók	2183,73	2122,07	1346,14	1323,10	273,11	281,84
Elszakadás az evilági terhektől	2181,24	2123,10	1257,78	1378,74***	275,40	280,04
Családi biztonság	2095,70	2158,16**	1323,53	1337,34	277,56	278,34
Változatos élet	2410,71***	2029,04	1433,74***	1267,93	280,78	275,82
Igaz barátság	2346,11***	2055,93	1385,55***	1298,28	272,47	282,34
Szerelem	2099,09	2156,77*	1311,06	1345,19	270,48	283,90
Szépség	2210,19*	2111,23	1357,75	1315,79	267,29	286,40

* : $p < .05$; ** : $p < .01$, *** : $p < .001$

voltak, így kizárásra kerültek a témák esetleges összekapcsolásából fakadó válaszkényszerek, válasz-automatizmusok és válaszelvárások.

Jelen tanulmány a sportoló és nem sportoló fiatalok által deklarált értékek sorrendjében és fontosságának megítélésében is talált különbségeket. Ez alapján állítható, hogy a fizikai aktivitás és a sport környezetét kreatív, változásokat és élményeket kereső, interperszonális kapcsolatokban gazdag és a közvetlen anyagi produktum fontosságát kevésbé fontosnak megítélő értékműlő hatja át. Kutatási eredményeink egybehangzóak azokkal a korábbi vizsgálati eredményekkel, amelyek hangsúlyozzák a sport értéktranszferhatását és szerepét az ifjúság szocializációjában. (Pluhár, 2003; Keresztesi, 2003; Pikó, 2005; Asztman, 1997; Dubois, 1986; Bredmeier, 1993; Coakley, 1993; Bockath-Franke, 1995) Vitába szállnak

azonban azokkal a vizsgálatokkal, amelyek a sporttevékenységen keresztüli értékátadást és szocializációs hatást megkérdőjelezik, hiszen mintánkban, ellentétben Mielke és Bahlke (1995) eredményeivel, a rendszeresen sportoló fiatalok voltak azok, akik a társaskapcsolatok és a változásra való nyitottság fontosságát értékelték számukra fontosabbnak. A materialisztikus értékbeállítódás, a hedonizmus és az egészségkárosító életmód összefüggései (Rácz, 2005) szempontjából jelen kutatásunk eredményei felvetik annak reális lehetőségét, hogy a fiatalok hedonista értékekhez való vonzalmát a sporttevékenységen keresztül tudják realizálni a hedonista értékeket is sugalló „sportos” értékek felé (pl. változatos és érdekes élet), azonban az egészségkárosító életmóddal összefüggő materialista érték (pl. gazdagság) beállítódástól elirányítsa a fiatalságot.

5. táblázat. Fizikailag aktív és in-aktív fiatalok értékpreferenciái iskolai piaci aktivitás szerint a lekérdezés sorrendjében.

Érték	Átlag sorrend, tanulók		Átlag sorrend, dolgozók		Átlagsorrend, passzívak	
	Aktív N = 1191	Inaktív N = 1383	Aktív N = 1085	Inaktív N = 2499	Aktív N = 244	Inaktív N = 1106
Belső harmónia	1288,38	1886,74	1821,41	1795,01	690,11	672,28
Hatalom	1297,78	1278,65	1807,85	1800,89	695,53	671,08
Szabadság	1335,56***	1246,11	1854,08*	1780,83	696,92	670,77
Társadalmi rend	1286,77	1288,13	1824,35	1793,73	663,72	678,10
Érdekes élet	1339,88***	1242,40	1908,53***	1757,20	777,02***	653,10
Gazdagság	1227,21	1339,42***	1676,42	1857,93***	585,18	695,42***
Nemzet szerepe	1287,39	1287,60	1782,48	1811,91	662,56	678,35
Kreativitás	1369,82***	1216,61	1952,27***	1738,22	806,63***	646,57
Békés világ	1255,76	1300,71*	1779,90	1797,97	667,39	680,20
Tradíciók	1305,78	1257,97	1815,15	1782,66	670,87	679,48
Elszakadás az evilági terhektől	1247,70	1307,60*	1800,73	1788,93	639,95	685,90
Családi biztonság	1270,64	1288,00	1776,80	1799,31	679,44	677,70
Változatos élet	1369,37***	1203,65	1928,63***	1733,39	773,45***	658,18
Igaz barátság	1318,18***	1247,38	1872,20***	1757,90	775,46***	658,18
Szerelem	1261,62	1295,70	1791,05	1793,13	678,95	677,80
Szépség	1287,84	1273,30	1826,10	1777,91	717,05	669,89

*: $p < .05$; **: $p < .01$; ***: $p < .001$

A sportolás lehetőséget ad a fiataloknak, hogy kielégíthessék élményigényüket (hedonizmus), és egyben értékrendjük távolodjon az egészségkárosító magatartásformákra hajlamosító materialisztikus értékeállításától. A fiatalok egyre romló pszichoszomatikus egészsége, és a magyar ifjúság az európai átlaghoz képest igen alacsony sportolási aránya felhívja a figyelmet a sport és a sportos értékmillió esetleges preventív hatásának lehetőségeire.

Továbbá a rendszerváltást követő értékválságos időszakban a családi értékekhez való visszatérés (Bauer, 2002) mellett a feltárt „sportos” értékek ismeretében felvetődik az is, hogy a sporttevékenység szerkezetében és formájában rejlő állandóság szintén értékállandóságot és egyben fogódzkodót nyújthat a fiatalok számára a társadalmiérték-átrendezőidőszakok során.

Az értékrendszer kapcsán olyan komplex hatásmechanizmusról beszélhetünk, ami következtetéseink levonásakor óvatosságra int bennünket, hiszen elemzésünk során nem teljes értékrendfeltárást végeztünk. Ok-okozati összefüggések tehát nem vázolhatóak fel. Nem állíthatjuk biztonsággal, hogy a sportolók és a nem sportolók közötti értékpreferencia-eltéréseket kizárólag a sportolási tevékenységben való részvétel okozta. Előfordulhat az is, hogy az eredendően „sportos” értékorientációjú fiatalok keresték a sport különböző formáiban és szintjein való részvételt, mely értékorientációt a sportkörnyezettel való rendszeres kapcsolat segített megnyilvánulni, vagy felerősítette azt. Eddigi eredményeink alapján nem jelenthető ki, hogy a sporttevékenységnek értékhomogenizáló hatása lenne.

Jelen kutatás egy átfogó, a sportoló és a nem sportoló fiatalok értékrendjének összehasonlítására vonatkozó kutatás részeként részeredményeket tárt fel. A felvázolt eredmények további vizsgálódás és elemzés feladatát és lehetőségét adja azzal, hogy az adatok többváltozós statisztikai módszerekkel való feldolgozása (pl. faktoranalízis, regresszió-analízis) választ adhat arra a kérdésre, hogy az értékcsoportosítások között valóban beszélhetünk-e „sportspecifikus” értékcsoportról, valamint hogy az értékpreferenciák alakulására mennyiben hatnak a demográfiai háttérváltozók, illetve mennyiben a sporttevékenységben való részvétel ténye vagy formája.

Irodalom

- Aszmann Anna (1997): *Iskolás gyerekek egészségmagatartása*. 1986–1993. Budapest: Anonymus Kiadó.
- Bauer Béla (2002). Az ifjúság viszonya az értékek világához. In: Szabó Andrea–Bauer Béla–Laki László (szerk.) (2002): *Ifjúság2000© Tanulmányok I*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. 202–219.
- Bauer Béla–Tibori Tímea (2002): Az ifjúság viszonya a kultúrához. In: Szabó Andrea–Bauer Béla–Laki László (szerk.) (2002): *Ifjúság2000© Tanulmányok I*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. 180–201.
- Bourdieu, Pierre. (1978): Sport and social class. *Social Science Information* 17, 819–40.
- Bredemeier, Brenda–Schild, David (1993): Moral psychology in the context of sport. In: Robert N. Singer–M. Murphy–Tennant, L. Keith (eds.): *Handbook of research on sport psychology*. New York: Macmillan. 587–599.
- Bockrath Franz–Franke Elk (1995): Is there any value in sports? About the ethical significance of sport activities. *International Review for the Sociology of Sport*, (1), 30, 283–309.
- Coakley, Jay: Socialization and sport. In: R. N. Singer–M. Murphy–L. Kieth, Tennant (eds.): *Handbook of research on sport psychology*. New York: Macmillan. 571–586.
- Cruz, Jaume–Boixadós, Mercé–Valiente Lourdes–Capdevila Lluís (1995): Prevalent values in young spanish soccer players. *International Review for the Sociology of Sport*, (1), 30, 353–371.
- Dankó Adrienn–Kovács Szilvia–Máder Miklós–Pillók Péter (2004): *Iskoláskorú fiatalok sporttal kapcsolatos attitűdjei*. (Kutatási Beszámoló.) Ifjúságkutató Intézet.
- Dubois, Paul E. (1986). The effect of participation in sport on value orientations of young athelets. *Sociology of Sport Journal*, 3, 29–42.
- Fábr István (2002): A sport mint a fiatal korosztályok életmódjának meghatározó eleme. In: Szabó Andrea–Bauer Béla–Laki László (szerk.) (2002): *Ifjúság2000© Tanulmányok I*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
- Falussy Béla (2002): Társadalmi-gazdasági trendek a népesség időfelhasználásában. *Statisztikai Szemle*, 80(9), 847–868.
- Gábor Kálmán (2002). A magyar fiatalok és az iskolai ifjúsági korszak. Túl renden és osztályon? In: Szabó Andrea–Bauer Béla–Laki László (szerk.) (2002): *Ifjúság2000© Tanulmányok I*. Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet. 23–40.
- Gáldi Gábor (2002): Fizikai aktivitás Magyarországon az Ezredfordulón. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2002/3–4.
- Giddens, Anthonis (2000): *Szociológia*. Budapest: Osiris.
- Inglehart, Ronald (1977). *The silent revolution*. New Jersey, Pricetown.
- Kasser, T.–Ahuvia, A. (2002): Materialistic values and well-being in business students. *European Journal of Social Psychology*, 32, 137–146.
- Keresztes Noémi–Pluhár Zsuzsa–Pikó Bettina (2003): A fizikai aktivitás gyakorisága és sportolási szokások általános iskolások körében, 2003/4.
- Kósa Katalin (1999). *A lakosság egészségi állapotának jellemzése és értékelése a kormány számára*. DOTE Népegészségügyi Intézet.
- Laki László–Nyerges Mihály (1999): A budapesti és a falusi fiatalok sportolása. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 1999/3.
- McCormack, Jane B.–Chalip, Laurence: Sport as socialization: a critique of methodological premises. *The Social Science Journal*, 25, (1). 83–92.

- McPherson, B. D.–Curtis, J. E.–Loy, J. W. (1989): *The Social Significance of Sports*. Human Kinetics Books, Champaign, Illinois.
- Mielke, Rosemarie–Bahlke, Steffen (1995): Structure and preferences of fundamental values of young athletes do they differ from non-athletes and from young people with alternative leisure activities? *International Review for the Sociology of Sport*, 1(30) 419–436.
- Nyerges Mihály–Laki László (2004): A fiatalok sportolási szokásainak néhány társadalmi összefüggése. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2004/2-3.
- Papp Gábor–Prisztóka Gyöngyvér (1995): Sportsmanship as an ethical value. *International Review for the Sociology of Sport*, (1), 30, 375–388.
- Perényi Szilvia (2008). *A Fizikai aktivitás szerepe az értékek alakulásában*. Konferenciakötet. Országos Sporttudományi Kongresszus, Eger. Budapest: Magyar Sporttudományi Társaság.
- Perkins, Daniel F.–Jacobs, Janis E.–Barber, Bonnie L.–Eccles, Jacquelynne S. (2004): Childhood and adolescent sports participation in sports and physical fitness activities during young adulthood. *Youth and Society*, 35 (4), 495–520.
- Pikó Bettina–Barabás Katalin (1996): A fizikai aktivitási magatartás mint egészség állapotot befolyásoló tényező vizsgálata. *Orvostudományi Szemle*, 37(2), 73–83.
- Pikó Bettina (2005): Szabadidő és Életmód a fiatalok körében. In: Pikó Bettina (szerk.): *Ifjúság, káros szenvedélyek és egészség a moden társadalomban*. Budapest: L' Harmattan. 30–39.
- Pluhár Zsuzsanna–Keresztes Noémi–Pikó Bettina (2003): „Ép testben ép lélek”. Középiskolások értékrendje fizikai aktivitásuk tükrében. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 2003/2.
- Pluhár Zsuzsanna–Keresztes Noémi–Pikó Bettina (2004): A rendszeres fizikai aktivitás és a pszichomatikus tünetek kapcsolata általános iskolások körében. *Egészségmegőrzés*, 45(4), 285–300.
- Polónyi István (1999): *A nem megfelelő egészségügyi állapot nemzetgazdasági kihatása*.
- Rácz, László (2005): Értékek és a ifjúság, egészség mint posztmateriális érték. In: Pikó Bettina (szerk.): *Ifjúság, káros szenvedélyek és egészség a modern társadalomban*. Budapest: L'Harmattan. 58–85.
- Scheerder, Jeroen–Vanreusel, Bart–Taks, Marijke (2005): Stratification patterns of active sport involvement among adults, social change and persistence. *International Review for the Sociology of Sport*, 40 (2), 139–162.
- Skille, Eivind Åsrum (2005): 'Adolescents' preferences for participation. *Sport und Gesellschaft, Sport and Society*, 2 (2), 107–124.
- Skille, Eivind Åsrum (2005): Individuality or cultural reproduction? 'Adolescents' sport participation in norway: alternative versus conventional sports. *International Review for the Sociology of Sport*, 40 (3), 307–320.
- Stempel, Carl (2005): Adult participation sports as cultural capital, a test of bourdieu's theory of the field of sports, *International Review for the Sociology of Sport*, 40 (4), 411–432.
- Tenenbaum, G.–Criscoll, M. P. (2005): *Methods of research in sport sciences – quantitative and qualitative approaches*. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Vanreusel, B.–Renson, R.–Beunen, G.–Claessens, A. L.–Johan Lefevre, J.–Lysens, R.–Vanden Eynde, B. (2000): A Longitudinal study of youth sport participation and adherence to sport in adulthood. *International Review for the Sociology of Sport*, 32, 373–387.
- Wetten, R.–Willis, J. (1976). Social stratification in the New York Athletic Club: A preliminary analysis of the impact of the club on amateur sport in late nineteenth century Amerika. *Canadian Journal of History nad Physical Education*, 7 (1), 41–53.
- Wilson, Thomas C. (2002): The Paradox of Social Class and Sports Involvement, The Roles of Cultural and Economic Capital. *International Review for the Sociology of Sport*, 37 (1), 5–16.
- Williams, G. C.–Cox, E. M.–Hedberg, V. A.–Deci, E. L. (2000): Extrinsic goals and health-risk behaviors in adolescents. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 1756–1771.
- A népesség időfelhasználása 1986/1987 és 1999–2000 évben. KSH Életmód-Időmérleg sorozat. Budapest: KSH, 1994, 1999, 2000.
- Szabadisport Konceptió, 2000. Budapest: Ifjúsági és Sport Minisztérium, 2000.

Jegyzetek

- 1 Rendszeres sportolási tevékenység alatt minimum heti két alkalommal, egy óraidőtartamban bármilyen sportágban végzett fizikai aktivitást értünk.
- 2 A kutatást az Ifjúsági és Sportminisztérium és a Miniszterelnöki Hivatal rendelte meg. Lebonyolítását a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézete, a MTA Politikai Tudományok Intézete, az Oktatókutató Intézet és a Századvég Politikai Iskola Alapítvány végezte el. Az Ifjúság2000© projekt vezető kutatói voltak: Laki László szociológus, a kutatás vezetője, Bauer Béla szociológus, Fábri István szociológus, Gábor Kálmán szociológus, Gázsó Tibor szociológus, Neméskéri István matematikus, Szabó Andrea szociológus. Közreműködő kutatók voltak: Bukodi Erzsébet szociológus, Lőw András szociológus, Rosta Gergely szociológus, Tibori Tímea szociológus.
- 3 Mennyire fontos az Ön életében? – belső harmónia, hatalom, szabadság, társadalmi rend, érdekes élet, gazdagság, nemzet szerepe, kreativitás, békés világ, tradíciók tisztelete, elszakadás az evilági terhektől, családi biztonság, változatos élet, igaz barátság, szerelem/boldogság, szépség.
- 4 Háttérváltozók: nem (férfi, nő), korcsoport (15–19, 20–24, 25–29), piaci aktivitás (tanuló, gazdaságilag aktív, gazdaságilag passzív (munkanélküli), iskolai végzettség (alap-, közép-, felsőfok).
- 5 A teljes és a fizikailag aktív, illetve passzív populációk által preferált értékek sorrendjénél különbözőségnek azt neveztük, amikor az érték besorolása az értékátlagok alapján legalább két hellyel megváltozott. (Bauer, 2002)

Miben más?

SOMLAI PÉTER (SZERK.): ÚJ IFJÚSÁG – RECENZÍÓ

Az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Politikatörténeti Alapítvány támogatásával új szociológiai tanulmánykötet jelent meg a Napvilág Kiadó gondozásában, melyet Új ifjúság címmel adtak közre Somlai Péter szerkesztésében. A tanulmányok közös pontja, hogy több aspektusból megközelítve, széleskörűen vizsgálják a posztadoleszcensek világát, sajátos kulturális-gazdasági helyzetüket, életútjukat, emellett igyekeznek feltárni a megváltozott ifjúkor társadalmi összefüggéseit és az ezzel kapcsolatosan már jelentkező, több vonatkozásában érzékelhető és várható következményeket.

Két olyan tanulmányt szeretnék kiemelni a kötetből, melyek igen részletesen és sokoldalúan vizsgálják az ifjúság megváltozott életkörülményeit, a körülmények hatására változó ifjúságot, más-más szempontrendszer alapján elemezve a folyamatokat. A szerzők Somlai Péter („A posztadoleszcensek kora”), valamint Tóth Olga („Fiatalok párkapcsolatai történelmi háttérrel”) szociológusok.

Somlai Péter: A posztadoleszcensek kora

A szerző az ifjúság helyzetében bekövetkezett változásokat elsősorban társadalomtörténeti, strukturalista megközelítésben vizsgálja. Az új ifjúság kategóriába azon fiatalok csoportját sorolja, akik elmúlhattak húsz- vagy harmincévesek, már nem gyerekek, de még nem felnőttek. Sajátos életúton mennek keresztül, aminek pontos és teljes megértéséhez Somlai segítségül hívja a szociológia különböző területeivel foglalkozó szakemberek tanulmányait, elemzéseit is.

A változások központi mozgatórugói és kiváltó okai közül a fejlett országok posztindusztriális, újkapitalista társadalmi berendezkedését és a hozzá kapcsolható posztmodern kultúrát emeli ki. Véleménye szerint ez a keret és létezési tér generálja a változásokat, melyek áthatják a mai kor fiatal nemzedékét, és szabályozzák több fontos területen a mozgási lehetőségeiket. Somlai ezek közül kiemelten foglalkozik az életpálya, a tanulás és a munka világának, intézményeinek, tevékenységeinek átalakulásával, valamint a megváltozott párkapcsolati-családtervezési modellekkel, identitáskereséssel. Egyik legnagyobb problémaként az állandó bizonytalanságot említi, amit a jelenkor kockázat-társadalmi generálnak, továbbá hogy az állandóan változó társadalmi viszonyok között nehezen definiálható, pontosan ki is tekinthető felnőttnek. Korábban meghatározott életútszakaszok kapcsolódtak a fiatalok felnőtté válási folyamatának egyes állomásaihoz, mára azonban homályossá váltak a felnőtté válás kritériumai; köszönhetően a szekvencializált életútmodellek fokozott térvesztésének, valamint ennek következményeként az erősen összerosódó, összetorlódó tevékenységek széles köreinek, illetve azok térnyerésének.

A szerző véleménye szerint az ipari társadalmakban tapasztalható második demográfiai átmenet és következményei közvetve formálták át az ifjúság gondolkodását, értékítéletét, életsemlétét.

Ugyanakkor fontosnak tartja kiemelni, hogy nemzedéken belül minden vizsgált kritérium tekintetében óriási eltérések mutatkoznak. „A nemzedéken belüli egyenlőtlenségek elkülönítik a diplomászerző vagy diplomahalmozó fiatalokat a peremhelyzetbe került szegényektől...

amíg a posztadoleszcensek életmódjának egyik fontos vonása, hogy összetorlódik benne a tanulás és a munka, a mélyszegénységben élő fiataloké az, hogy nem tanulnak, de állandó munkájuk és hivatásuk sincs.”

A tanulás – döntően időben – expanzív jellegét tekintve megállapítja, hogy mindez vertikális és horizontális formában is végbement Magyarországon, aminek során az intézmények szakosodtak, új képzési formák jelentek meg elsősorban a feltörekvő új piacok igényeinek kielégítése végett.

Új tudások, készségek alakultak ki, a ma már széles körben emlegetett „egész életen át tartó tanulás” terjedésével a tanulás időtartamának elnyúlását idézte elő, ezzel okozva jelentős változásokat a munkaerőpiac, valamint az ifjúsági életutak standardizáltságában.

Somlai összefüggéseiben vizsgálja a fiatalok megváltozott helyzetét, a tanulás struktúrájának átalakulására reflektálva megállapítja, hogy mindez szorosan befolyásolja a kereső munka világát, valamint a fiatalok identitását is. Korábban a felnőtté válás alapkritériumának számított – elsősorban a férfiak tekintetében – az önálló egzisztenciával, tőkével rendelkező, tanulmányait már befejezett férfi. Ez szabta meg a társadalmi, szakmai identitást életük folyamán. A korszak azonban „kitermelte” a maga jellegzetes, korábbiaktól jellemzőiben eltérő férfitípusát a yuppie-t, aki általában egy nagyvállalat munkamániás, huszoneves vezetője”, tudástőkéjét folyamatosan gyarapítja, általában a harmadik szektor sikeres, befutott résztvevője. Ezekben az új, terjedő ágazatokban (informatika, pénzügyek, tömegkommunikáció) főként a képzett fiatalok találhatnak munkát, széles rétegeket kiszorítva ezáltal a piacról. Az átalakult gazdasági elvárások, a munkaerőpiac, valamint az oktatás struktúrája tehát nagyban meghatározza a fiatalok jövőbeli helyzetét és kilátásait.

Itt tartom szükségesnek kiemelni a szerző ezzel összefüggő nagyon fontos megállapítását, miszerint „a közoktatás rendszerének működése nem segíti elő a társadalmi mobilitást, nem felel meg a demokrácia követelményeinek”.

A standard munkaviszony felbomlásával megszűntek a kereső munkát és a foglalkoztatást elősegítő piaci biztosítékok, jelentős bizonytalanságokat generálva mind a gazdasági élet tekintetében (hitelfelvétel problémája állandó biztos jövedelem hiányában), mind pedig a fiatalok identitáskeresésében.

Somlai részletesen foglalkozik a nemi (gender) szerepek módosulásával, a változó szexuális magatartásnormákkal, valamint a kitolódó gyermekvállalás problémájával. A nemi szerepekben bekövetkezett szimmetrikus magatartásnormák terjedésének lehetőségeit elsősorban az oktatás átalakult struktúrájában (a felsőfokú végzettséggel rendelkezők köreiből nőtöbbséget tapasztalható), valamint a nőmozgalmak sikerességében látja. Mindez ahhoz vezetett, hogy a nemi szerepek kevésbé körülhatároltakká váltak, sok területen megfigyelhetők a nemek közötti szerepcserék, illetve szerepátvételek. A férfiaság, nőiesség identitásfogalmához szorosan kapcsolható a megváltozott szexualitási normák. Az orális fogamzásgátlásnak köszönhetően a családalapítás tervezhetővé vált, egyfajta biztonságérzetet nyújtva, ugyanakkor a szexuális érintkezések korábban kezdődnek, valamint szabadabbakká és a szülők részéről elfogadottabbakká, toleráltabbakká váltak. (Ezzel összefüggésben szükséges megjegyezni, hogy az orális fogamzásgátlás kétségkívül jelentős hatást gyakorolt az elemzett folyamatokra, de nem elhanyagolható az sem, hogy ezek az évtizedek – a korábbiakhoz képest – liberálisabb szemléletet hoztak több területen.) Ezáltal teljesen új jelentést, valamint mintát adva a szexualitás társadalmi reprezentációja tekintetében. Somlai demográfiaileg igen fontos következményként kiemeli a folyamatosan csökkenő születésszámot, ami a fejlett nyugati társadalmakban fokozatosan növekvő tendenciát mutat. További változásként emeli ki a szerző, hogy a fiatalok többsége törekszik ugyan a tartós párkapcsolat kialakítására, azonban közülük „kevesebben és később kötnek házasságot, mint a korábbi évtizedekben”. Az életformák pluralizálódásával megnövekedett az „alternatív” utat választók

száma, akik élettársi kapcsolatban, esetleg egyedülállókként tervezik az életüket. A szerző megállapítja, hogy „ az új ifjúságot azonban az igazi közösségek utáni sóvárgás mellett az individualizmus szellemisége is áthatja”. Ez a kettősség jelenik meg a pluralizálódó életformákban is.

A szülői házról való leválás – amit szintén egyfajta viszonyítási pontnak lehet tekinteni a felnőtté válás során – folyamatát vizsgálva Somlai arra a következtetésre jut, hogy a megváltozott szociokulturális-gazdasági tényezők következményeként főként a létbizonytalanságban élők, a munkanélküliek választják hosszabb távon a biztos szülői támogatást, háttérrel. Sajátos helyzetük folytán szüleik anyagi támogatására vannak utalva, „a fiatalok és szüleik attitűdjei erősen inkonzisztensek, mert tudják ugyan, hogy az önállóság az élet rendje, és akarják is ezt, döntéseikkel valahogy mégis nehezítik az elkezdését”.

Legvégül Somlai tanulmányának talán legérdekesebb és legfontosabb területével foglalkoznék, az új mentalitásból fakadó bizonytalansággal mint lehetséges alternatíva a jelent és a jövőt tekintve. A szerző a tanulmányban mindenütt kihangsúlyozza a posztindusztriális társadalmakban megjelent bizonytalanságot és annak lehetséges következményeit.

Somlai meglátása szerint a korábban már említett szekvencionális életút az egyén számára biztonságot, tervezhetőséget, ugyanakkor sok tekintetben korlátoltságot is jelentett. Ezzel szemben a megváltozott társadalmi identitások, a kultúra és értékek, valamint minták mentén kiszámíthatatlanabbá vált a jövő a fiatalok számára. Az életpályát formáló, periodikusan változó foglalkozások, az eltérő jellegű tevékenységek állandó váltakozása mind-mind „átformálják az emberek személyiségét, illetve személyes és társadalmi identitását”. Ehhez a fiatalok a lehetőségeikhez mérten próbálnak alkalmazkodni, s ezzel új jelenségeket „termelnek” (új vallásosság térnyerése, autentikusság kultusza sajátosan vegyítve a fogyasztói társadalom giccstermékeivel). Somlai kiemeli, hogy az információs társadalomban elfoglalt sajátos helyzetüknél fogva

a fiatalok „túl korán” mintateremtőkké váltak, holott szocializációs folyamatukban fontos szerepet kéne játszania ebben az időszakban a felnőttek értékeinek, attitűdjeinek, ismereteinek elsajátítása.

Összegezve elmondható, hogy Somlai egy igen részletes, árnyalt képet mutatott be tanulmányában az új ifjúság helyzetéről, motiváltságáról, komplex és sokszor zavaros ön- és jövőképeről, egyben nagy segítséget nyújt a posztadoleszcencia jelenségének jobb megértéséhez. Fontosnak tartom idézni a tanulmány végén levont következtetést, ami keretet és egyfajta választ ad a jelenség vizsgálata közben felmerült kérdésekre.

„Ebben rejlik az ifjúság helyzetének és mentalitásának paradoxona. Az ő választásaikat akarják követni mások – és eközben maguk is bizonytalanok. Már mintát nyújtanak, pedig még a felkészülés szakaszában tartanak, és zavaros irányok között próbálnak tájékozódni.”

Tóth Olga: Fiatalok párkapcsolatai történelmi háttérrel

A tanulmányban a szerző a fiatalok párkapcsolatait, párválasztási szokásait veti össze a szülői generációjára vonatkozó tapasztalatokkal, így az új ifjúság megváltozott értékrendjének vizsgálatához „egy kis történelmi háttérrel” is kapunk. A források igen változatosak és izgalmasak, a szerző nemcsak korábbi kutatások másodelemzésére vállalkozott, hanem internetes csatornák beszélgetéseit, riportköteteket, valamint személyes interjúkat és szociográfiákat is felhasznált tanulmánya készítéséhez. Az elemzések vonalába betördelt visszaemlékezések, interjúkból származó részletek, jól kiegészítik a fő irányt, rámutatnak az emberek gondolataira, hitelesebbé és könnyebben érthetővé téve a tanulmány gondolatosságát.

A posztadoleszcencia vizsgálatakor – akár csak Somlai korábban – megállapítja, hogy a huszadik század szabványosított életútjához képest egy teljesen új jelenséggel állnak szemben

a kutatók, aminek ugyanolyan fontos megvizsgálni a jellemzőit, mint ahogyan fontos feltárni kialakulásának lehetséges okait, illetve a várható következményeket, a széles körű társadalmi reflexiókat. A sokszor drasztikus reakciókat a társadalom részéről Tóth szerint az okozhatja, hogy hiába terjed világszerte a szinglik és yuppiek életmódja, a rendszerváltó kelet-közép európai modelleket a párkapcsolatokat szabályozó erős hagyományainknak köszönhetően sokkal váratlanabban érte a jelenség, mint a mediterrán országokat. A szerző külön kiemeli a mintaadás és -követés problémakörét, hiszen a megváltozott életstílus más családmockelleket generál, más értékeket közvetíthet a felnövekvő nemzedék számára. A változó tendenciák meglétét a demográfiai adatok elemzése is alátámasztja. Tóth az adatok alapján több következtetést von le: az egész társadalmon belül, de főleg a fiatalok körében jelentősen csökkent a házasságban élők száma, míg emellett jelentősen nőtt az alternatív párkapcsolatokat létesítő fiatalok száma (living apart together, ténylegesen egyedül élők).

Az értékvizsgálatokból azonban világosan kitűnik, hogy a 20–34 éves nők többsége még mindig a házasságot tartja az ideális életformának, valamint hogy a férfiak többségében a „házasság” és „boldogság” fogalma szorosan kapcsolható egymáshoz. A szerző arra a következtetésre jut, hogy a fiatalok értékrendje mégsem üt el minden elemében szülei attitűdjétől.

A társadalmi öszsreflexiók közül elsősorban a társadalmi szinten megjelenő aggodalmat mutatja be részletesen a szerző, aminek megfogalmazói a maguk is anyagilag – esetenként erkölcsi felfogásukban – jelentős mértékben érintett szülők közül kerülnek ki. A másik csoportot a csökkenő gyermekszám miatt aggódók alkotják, akik erkölcsi kérdésként közelítenek a jelenséghez, és akik számára a szingli vagy éppen yuppie életmód túlzott individualizmusként, a karrierizmus pedig önzésként jelenik meg. Egy igen érdekes gondolat jelenik meg az eszmefuttatásban, mégpedig az, hogy a szülők elsősorban a megváltozott nemi szerepekben vélik felfedezni a jelenség okait, azaz a nők nem

hajlandóak már megfelelni a hagyományos női szerepeknek, miközben a férfiak elvesztették korábbi férfias viselkedésüket. Ezt vizsgálja tovább a szerző a fiatalok stratégiája felől, ahol rámutat, hogy ugyan a felnőtt-társadalom lényegében megengedőbbnek tűnik a fiatalok párválasztását illetően, azonban az alternatív párkapcsolatok még mindig csak átmeneti, ideiglenes jelleggel fogadhatók el szélesebb köreikben.

A posztadoleszcencia jellemzőit Tóth egy igen fontos részlettel gazdagítja, miszerint a jelenség nem előre kiszámítható, sokszor periodikusan történik azaz – főként anyagi szempontoktól vezérelve – gyakran előfordul, hogy egy már „kész” fiatal miután kirepült otthonról, a harmincas éveit közeledtével visszatér oda. Érdekes motivációként szerepelhet, hogy a „a szülők saját, új, szabadabb életformájukat féltik felnőtt fiatalok visszatérésétől”.

A szerző ezzel párhuzamosan rávilágít egy másik jelentős folyamatra, az „élethosszig tartó szülőség” jelenségére, ami egyrésztől szorosan összefügg a fiatalok gyakori visszatérésével, másrésztől (a szülők részéről) családban gyakran hiányérzetet okoz a gyermekek távoztával beálló űr, így komoly igényük áll fenn továbbra is a szülői pozíció megtartására. A lifelong parenting terjedésénél – bár ezt Tóth külön nem boncolgatja – az előzőeken túl megtalálhatók azok a szülői, érzelmi, felelősségérző, gondoskodó, óvó attitűdök, amelyeket a társadalmi-gazdasági átalakulások kellemetlen, nemegyszer negatív velejárói váltanak ki, erősítenek fel.

A tanulmány második felében bemutatja a megváltozott ifjúság életterét. Külön foglalkozik a gyakran negatív értéktartalommal bíró szinglikkel, valamint a megrögzött hajadonokkal, „akik önként és nem kényszerből választják a szingli életformát... azonban egyáltalán nem férfigyűlölők, nem lesbikusok, nem aszexualisok. Számukra a szingli életforma kifejezetten előnyös, vonzó.” A szerző azonban arra a megállapításra jut, hogy Magyarországon ténylegesen kevesebb hasonlóan gondolkodó fiatalot találni, köszönhetően talán a közvélemény erős ellenérzésének a hasonló életformákkal szemben.

Ebben a gondolati egységben a szerző a kapcsolatteremtést és ismerkedést is megvizsgálja, és arra a következtetésre jut, hogy a hagyományos nemi szereposztás még erőteljesen él a fiatalok tudatában, és ez kihat a kezdeményező-készségeikre, hiszen a túl bőséges ismerkedési forma közül nehezen tudják kiválasztani a számukra megfelelőt. Mindemellett az ismerkedés mint folyamat kevésbé merev, szabályozott, mint a szülők életében volt. Ezeket a megállapításokat Tóth érdekes példákkal ötvözi (rapid-randi-szolgáltatás, háromszínű poló buli).

Az 1945 után bekövetkezett gazdasági-társadalmi változások következtében radikálisan megváltoztak a társadalmi érintkezés és az ismerkedés formái. Bár az ifjúság szabadidejét zömmel intézményesített keretek között élte (ifjúsági klub, KISZ), azért ez a kor, főleg az 1970-es évek meghagyta az egyén számára az individuális választás teljes szabadságát.

Az 1945 után bekövetkezett társadalmi változásokhoz némileg hasonló párhuzamot fedezhetünk fel például a hirtelen jött demokrácia és a politikai kultúra, valamint a politikai értékattitűdők vizsgálata folyamán. Mintha a túl nagy és váratlan szabadság minden területen jelentősen deformálná az egyén vélekedését, beállítódását.

Tóth kiemeli, hogy ugyan nőtt a választás szabadsága, az ismerkedési helyek száma, sokszínűsége, azonban ez a kötetlenség mégis inkább egyfajta szorongással tölti el a fiatalokat, akik bár elutasították szüleik párkapcsolategyengető szándékait, mégsem találtak jobbat. Alternatívaként jelent meg köreikben a „rapid randi”, valamint az internetes párkeresés, aminek keretein belül főként a kifejezetten társkeresésre szolgáló webhelyeket, illetve a tematikus beszélgető fórumokat látogatják.

Az ismerkedést nehezíti továbbá – emeli ki a szerző –, hogy a széles baráti-haveri kapcsolatok

főként a szabadidő eltöltésére szerveződnek, eközben a tagok közötti kapcsolatok felszínebbekké válnak, gyakran telítődnek szexuális tartalommal is. Mindeközben sokféle szereptípusokat termelt ki az új internetes ismerkedési forma (kalandorok, kóborló netkoldusok), akikkel szóbeli kommunikáció hiányában sokszor nehézségeket okoz a kapcsolat kiépítése.

Összegzésképpen elmondható, hogy a tanulmány elsősorban a megváltozott ifjúság új életmódjának a társadalomban letükröződő képét, valamint a posztadoleszcencia következményeként tekinthető új együttélési formákat, életstílust vizsgálja. Végetetül ebből a tanulmányból is szeretnék kiemelni egy igen lényeges gondolatot, ami más szempontból, de azonos következtetésekkel mutat rá az új jelenség problematikájára, mint a korábban ismertetett Somlai-féle tanulmány.

„A fiatalok maguk egyszerre élvezik a lehetőségek sokaságát, és vannak tőle megriadva... ez a sokszínűség okozza a mai fiatalok egy része számára a problémát a párválasztásban, hiszen sokkal nehezebb kinek-kinek a saját értékrendjének megfelelő párt találnia.”

Az elemzett két tanulmány, valamint a kötet összes munkája témaorientált, alapos kutatótevékenység terméke. Egy teljesen új társadalmi-kulturális-pszichológiai jelenségekört mutat be. A kötet legfőbb érdeme – a témaválasztáson kívül –, hogy a gondosan összeválogatott publikációk keretében ugyan a posztadoleszcencia világa szolgál, azonban a szerzők eltérő nézőpontból, más-más oldalról vizsgálták meg a jelenséget, így az olvasónak lehetősége nyílik a sokszor ellentétes vagy éppen egymást más szemszögből kiegészítő nézetek ütköztetése során levonni saját, individuális következtetéseit.

Összefoglalás

Nagy Ádám

Ifjúsági munka, ifjúsági szakma, ifjúságügy

A tanulmány elméleti keretek segítségével meghatározza a harmadlagos szocializációs közeget, az ifjúsági munka és szakma fogalmait. Összefoglalóan leírja az ifjúsági tevékenységek területeit, illetve számba veszi az ifjúságügy szereplőit.

Kulcsszavak: ifjúságügy, ifjúsági szakma, ifjúsági munka, harmadlagos szocializáció, ifjúságügy-területi felosztás.

Nagy Ádám

Nagy Ádám 1972-ben született Budapesten. Mérnök, közgazdász, politológus és jogász. Pedagógiából doktorált. Az Információs Társadalom és Trendkutató Központ korábbi igazgatója, alapítója az *Új Ifjúsági Szemlének* és főszerkesztője a *Civil Szemlének*, vezetője az Excenter Kutatóközpontnak. Jelenleg a Nemzeti Civil Alapprogram Tanácsának elnöke.

E-mail: elnok@nca.hu

Szabó András

Ifjúsági munka a szocializációs térben

Az írás azokat az összefüggéseket igyekszik körüljárni, amelyek meghatározzák a fiatalok felnőtté válását az átrendeződő szocializációs térben. A teljesség igénye nélkül azt keresi, hogy milyen konzekvenciák, milyen intézményes megközelítések, szerepek próbálnak megfelelni az elvárásoknak.

Kulcsszavak: életképesség, társas kapcsolatok, mikromilió, szocializációs tér, humán szolgáltatások.

Szabó András

Szabó András 1951-ben született, Budapesten. Népművelő és pedagógus. A hetvenes évek közepén, még ifjúsági klubosként, a Kozák téri

Ifjúsági Házban kezdett foglalkozni a nehéz körülmények és alkalmazkodási problémák között felnőtté váló fiatalokkal. Az ifjúsággal kapcsolatban, azóta is különféle szinteken és munkakörökben (közművelődési intézményben, kiadóban, kormányhivatalban, alapítványban), folyamatosan sokféle feladatot vállal. A felnőtté válás problémáinak mérséklésére, illetőleg megelőzésére, az érintett fiatalok önkéntes közreműködésével, tizenhét éve hozta létre a Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálatot, amelyet jelenleg is irányít.

E-mail: raszab@gmail.com

Ságvári Bence

Az IT-generáció – Technológia a mindennapokban: kommunikáció, játék és alkotás

A technológia társadalmi hatásaival foglalkozó nemzetközi tudományos irodalomban, illetve a különböző publicisztikákban az elmúlt években egyre többször lehetett találkozni az angol digital natives („digitális bennszülöttek”) fogalommal. Ezen azt a ma zömében tizen- és huszonéves fiatal generációt értjük, akik már együtt nőttek fel a digitális technológiákkal, az internettel. Ők azok, akik a technológia fejlődését már egy organikus folyamatként élik meg, természetesnek veszik, hogy ezek a lehetőségek számukra rendelkezésre állnak, az ezekkel kapcsolatos tudást pedig nap mint nap magukba szívva egyben aktív alkotói is az őket körülvevő virtuális világnak. A tanulmány a magyar fiatalok eszközhasználatának alapvető jellegzetességeit mutatja be.

Kulcsszavak: digitális technológiák, internet, fiatalok, kommunikáció, szórakozás.

Ságvári Bence

Ságvári Bence 1977-ben született. Szociológus, az ITHAKA Kht. ügyvezető igazgatója. 2001-ben szerzett szociológus diplomát az ELTE Társadalomtudományi Karán. 2002-óta a Szociológia Doktori Iskola doktorandusz hallgatója, jelenleg disszertációját készíti. 2004–2006 között az

Ifjúságkutató Intézet kutatója, a World Internet Project magyarországi kutatócsoportjának tagja. 2000-ben a University of Westminster, 2004-ben az Indiana University ösztöndíjas kutatója volt. Kutatási területei közé tartozik az ifjúság és az információs technológiák társadalmi-gazdasági hatásainak a vizsgálata. 2007-ben Junior Prima díjas.

E-mail: sagvari@t-online.hu

Horváth Ágnes

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés ajánlott központi programja

Az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés szakmai és vizsgakövetelményeinek 2006/2007-es kidolgozása után megbízást kaptam a szakképzés ajánlott központi programjának elkészítésére. Jelen tanulmány a végzett munka során szerzett tapasztalatok rövid összefoglalása. A fejlesztő tevékenységet ezúttal is a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet útmutatói és segédanyagai szerint végeztem a szakmai és vizsgakövetelmények jogszabály által rögzített feladatprofiljának, ismeretanyagának és kompetencia-együtteseinek tükrében. A munka során komoly segítséget jelentettek a Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat koordinálásával életre hívott szakmai munkacsoport javaslati. Az azóta hivatalosan is közzétett program alapján 2009-től már az új program és követelmény szerint indul az ifjúságsegítők képzése az egyes intézményekben.

Kulcsszavak: ifjúságsegítő képzés, ajánlott program, képzési dilemmák.

Horváth Ágnes

Horváth Ágnes dr. (Kecskemét, 1954), főiskolai tanár, a filozófiai tudományok kandidátusa, a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán filozófiát, etikát, társadalomismeretet, ifjúságszociológiát oktat, 2000 és 2007 között a Főiskola oktatási rektorhelyettese. Tagja a Magyar Szociológiai Társaságnak. 1994 óta több ifjúságszociológiai vizsgálat közreműködője és vezetője,

elsősorban a fiatalok állampolgári kultúráját, attitűdjét, a főiskolások életpályáját, munkaerőpiaci esélyeinek felmérését célzó kutatásokban. Több nemzetközi projekt résztvevője és intézményi koordinátora, melyek az interkulturális neveléssel, az európai állampolgárság kérdéseivel foglalkoznak. Aktív részese volt a kétszintű képzésnek megfelelő felsőoktatási képzési programok kidolgozásának.

E-mail: agnes.horvath@rh.kefo.hu

Perényi Szilvia

Sporttevékenység és az értékorientáció összefüggései fiataloknál

A sportolási tevékenység életünkbe való bevonása ma már tudatos és megfontolt döntések eredménye, mely döntésekben visszatükröződik az emberek egyéni identitása, társadalmi státusa, valamint értékorientációja is (Giddens, 2000). Jelen vizsgálat célja, hogy feltárja a magyar rendszeresen sportoló fiatalok értékrendjében található esetleges eltéréseket nem sportoló társaik értékbeállítódásához képest. Emellett keresi azokat az általános emberi értékeket, amelyek a sporttevékenységgel kapcsolatba hozhatóak. A vizsgálatot az Ifjúság2000© kutatás 8000 főt tartalmazó országos reprezentatív mintájának másodelemzése során nem paraméteres tesztek segítségével végeztük el.

Eredményeink szerint az igaz barátság, kreativitás, változatos és érdekes élet, szabadság értékeit a sportoló fiatalok, míg a gazdagság értékét a nem sportoló fiatalok gondolták fontosabbnak. Egyéb vizsgált értékek (pl. családi biztonság, belső harmónia, tradíciók, szerelem, szépség, társadalmi rend, vallás) esetében a két alcsoport között nem volt különbség. Annak ellenére, hogy mind a sportolási szokások, mind az értékek a demográfiai változók függvényében szignifikánsan változnak, ennek a hat értéknek a preferenciája a sportolás tényéhez kötődően változatlanul maradt.

Kulcsszavak: emberi értékek, nem parametrikus teszt, fizikai aktivitás, szocializáció, ifjúság.

Perényi Szilvia

Debrecenben született 1967-ben, jelenleg doktori tanulmányait végzi a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi karán. Mester fokú diplomáját Fulbright ösztöndíjasként a Florida State Egyetemen szerezte. Korábban sportirányításban, OTSH , Ifjúsági és Sportminisztérium, országos vonatkozású szabadidősport és nők sportja programokat vezetett, több nemzetközi világversenyt szervezésében vett részt, köztük

az Atlanta Paraolimpia és Olimpia Szervező Bizottság tagjaként dolgozott. Sportszervezést tanított a Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Karán, valamint sportági szaktantárgyat az ELTE-n és a Pécsi Tudományegyetemen. Közreműködött az Ifjúság2008 vizsgálat sportolási szokásokat felmérő részében. Tagja a Magyar Sporttudományi Társaságnak.

E-mail: sperenyi@hotmail.com

Ádám Nagy

Youth affairs- youth profession, youth work

The study creates theoretical basis of the youth affairs. It defines the third level socialization, the youth work and youth profession. The study reviews the areas of youth work and the youth profession, and shows the roleplayers of the field.

Keywords: youth affairs, youth profession, youth work, socialization at third level, sectionize of youth affairs.

Ádám Nagy

Ádám Nagy was born in 1972 in Budapest. He is an electrical engineer with qualifications in economics, politology and law. He earned his PhD in Educational Sciences. He is the former CEO of Information Society Research Institute, the co-editor-in-chief of *Új Ifjúsági Szemle* (New Youth Review) and the editor-in-chief of *Civil Szemle* (Civil Review), the former president of Excenter Research Centre. Currently he is the president of the Council of the National Civil Base Program.

E-mail: elnok@nca.hu

András Szabó

Youth work in the socialisation area

The article tries to summarize those connections, that define the process of becoming an adult in the rearranged socialisation space. The author tries to search what kind of consequences, how institutional approaches and roles try to meet the requirements.

Keywords: viability, social relationship, socialisation area, micromilieu, human service.

András Szabó

András Szabó born in 1951 in Budapest, András Szabó is an educator and people's educator. In the middle of the 1970s, he engaged with the case of youth growing up under difficult conditions, with integration problems. Ever since then, he

undertakes a variety of tasks in youth affairs in the framework of institutions of public education, publishers, government agencies, foundations. He established and continues to manage the Kapocs Service for Youth Self-assistance 17 years ago, in order to avoid or minimise the problems of reaching adulthood.

E-mail: raszab@gmail.com

Bence Ságvári

The IT-generation – Technology in the everyday life: communication, game and creation

The term digital natives appeared frequently in the international literature focusing on the social impacts of technology. This refers to those young generations in their teens and twenties who have grown up together with the digital technologies and the internet. They experienced the development of technology as an organic process and take these possibilities for granted. They breathe the relevant knowledge from day to day and are active formers of the virtual world surrounding them. This study shows some basic characteristics of the use of devices among Hungarian youth.

Keywords: digital technologies, internet, youth, communication, entertainment

Bence Ságvári

Bence Ságvári born in 1977. Sociologist, managing director of ITHAKA Research and Consulting. He graduated in 2001 at the ELTE Faculty of Social Sciences. From 2002 he is a PhD student, currently writing his thesis. Between 2004 and 2006 he was a researcher at the Youth Research Institute. He is a member of the Hungarian research team of the World Internet Project. He was a visiting scholar at the University of Westminster (2000) and at Indiana University (2004). His research interests include youth, social-economic impacts of information technologies. In 2007 he was awarded Junior Prima Primmissima Prize.

E-mail: sagvari@t-online.hu

Ágnes Horváth

The offered central programme of the youth worker course at the level of post-secondary higher vocational training

After the elaboration of the new training structure of the youth worker course at the level of post-secondary higher vocational training, I have got the duty to work on the offered central programme of the course. The programme has been coordinated by the National Institute of Vocational Education (NIVE) within the provisions of the Human Resource Development Operational Programme 3.2, to update the National Qualification Register. As an expert I was asked to define the content of the particular teaching units and elements (subjects) in accordance with the modules determined by law in the output requirements. During the working period it was a great pleasure to collaborate with the group of experts co-ordinated by Mobilitas Youth Service Organization. From 2009 all the institutions should organise their training programme according to the new documents.

Keywords: youth worker training, offered central programme, training dilemmas.

Ágnes Horváth

Ágnes Horváth PhD (Kecskemét, Hungary, 1954), college professor (scientific degree in the field of philosophy) at the Teacher Training Faculty of the Kecskemét College. She has teaching experiences in the subjects like philosophy, ethics, social sciences, youth-sociology, between 2000 and 2007 she was the vice rector of the College. As a researcher she participated and directed different projects to examine civil culture, attitudes among young people, life strategies, labour market expectations and chances of college students. She was participant or coordinator in several international programmes, promoting intercultural education, European citizenship education. She was involved in the elaboration of new training programmes and courses according to the Bologna-process.

E-mail: agnes.horvath@rh.kefo.hu

Szilvia Perényi

Sporting activity and the value orientation context at young people

It became a council's decision to incorporate physical activity into our everyday life, through such decisions individuals' personal identity, social status, and value orientation are also reflected. (Giddens, 2000) The purpose of this paper was to examine the differences that the Hungarian youth population participating in sports may have in their preferences of basic human values from their non-active peers. Values having a probable affiliation to sport participation were also investigated.

The method of the investigation was a secondary analysis of Youth2000© survey, the national cross-sectional study of the Hungarian youth population (N=8000).

Findings revealed that true friendship, freedom, creativity, interesting and diverse life were valued higher among the physically active, while the physically non-actives preferred more wealth/richness. Human values such as family, peace, inner-harmony, power, traditions, love, beauty, social order, religion showed no difference between the two sub-groups. The differences between the two groups were maintained significant regardless of age, gender and other socio-demographic factors.

Keywords: human values, non-parametric tests, physical activity, socialisation, youth.

Szilvia Perényi

Szilvia Perényi, (Debrecen, Hungary, 1967) has a BSc. in physical education at Hungarian University of Physical Education, a Fulbright scholar for M.Sc. in sports management at Florida State University, and finishing her PhD. at Semmelweis University of Budapest. Worked at governmental offices of sports with planning and implementing national leisure sports and women in sports programs, wide experiences in working with large international sporting events including, as a staff member of the 1996 Atlanta Paralympic and Olympic Games. Member of the

research team for Youth2008©, conducted the sport section. Member of the Hungarian Society for Sport Sciences.

E-mail: sperenyi@hotmail.com